

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNE
DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ KAZANDIRMADA
DEMOKRASİ EĞİTİMİ VE OKUL MECLİSLERİ
PROJESİNİN KATKISI (KÜTAHYA İLİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Hakan ÖZDEMİR

Kütahya - 2009

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNE DEMOKRASİ
KÜLTÜRÜ KAZANDIRMADA DEMOKRASİ EĞİTİMİ VE OKUL
MECLİSLERİ PROJESİNİN KATKISI (KÜTAHYA İLİ ÖRNEĞİ)**

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. İsmail ÇİFTÇİOĞLU

HAZIRLAYAN
Hakan ÖZDEMİR
200691321104

Kütahya-2009

KABUL VE ONAY

Hakan ÖZDEMİR'in hazırladığı “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı (Kütahya İli Örneği) ” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip kabul edilmiştir.

/ /2009

Tez Jürisi

Yrd. Doç. Dr. İsmail ÇİFTÇİOĞLU (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Nida BAYINDIR

Yrd. Doç. Dr. Nurgül BOZKURT

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı (Kütahya İli Örneği)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/01/2009

Hakan ÖZDEMİR

ÖZGEÇMİŞ

22 Şubat 1979'da Bursa'da doğdu. İlköğretimi 1993 yılında Namazgâh İhsan Dikmen İlköğretim Okulunda Tamamladı. 1997 yılında Demirtaş Paşa Anadolu Teknik Lisesi Elektrik Bölümünden mezun oldu. Lisans öğrenimini Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde 2002 yılında tamamladı. 2002 yılında Kütahya'ya bağlı Domaniç İlçesinin Muratlı Köyü'nde öğretmenliğe başladı. 2004 yılında Diyarbakır'a bağlı Silvan İlçesinin Boyunlu Köyünde öğretmen asker olarak askerlik görevini tamamladı. 2006 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. Halen Ankara'ya bağlı Mamak İlçesinde öğretmen olarak görev yapmaktadır.

Hakan ÖZDEMİR

ÖZET

Bu araştırma, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin 8.sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmadaki katkısını değerlendirmek için yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Kütahya ili oluşturmuştur. Kütahya il merkezinde bulunan sosyo-ekonomik düzeyleri birbirinden farklı 6 ilköğretim okulu belirlenmiştir. Belirlenen bu okulların 8. sınıf öğrencileri araştırma kapsamına alınarak projenin öğrencilere demokrasi kültürü kazandırmada katkısının olup olmadığı sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan bu okulların 8. sınıf öğrencilerine iki bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Anketin ilk bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümünde ise demokrasi kazanımlarına yönelik 53 madde yer almıştır. Hazırlanan anketler 624 öğrenciye uygulanmıştır. Ancak bu uygulama neticesinde 543 anket uygun görülmüş olup değerlendirmeye alınmıştır. Diğer anketler öğrenci tarafından eksik cevaplandığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde; demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin öğrencilerde demokrasi kültürünün kazanılmasında etkili olduğu görülmüştür. Yapılan değerlendirmenin sonucunda, cinsiyete göre, annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar çıkmıştır. Gelir durumuna göre ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin okullarda sistemli bir şekilde gelişerek devam etmesi, yapılan uygulamaların kâğıt üstünde kalmayacak şekilde etkili bir şekilde yapılması, projeyle ilgili olarak öğretmenlere yönelik eğitici faaliyetlerin artırılması şeklinde öneriler getirilmiştir.

ABSTRACT

This study has been carried out with the purpose to commentate the contribution to cause of 8th graders to earn culture of democracy as “ democracy education and school councils’.

The location of this survey has been Kütahya province. 6 primary school that differences about socio-economic status has been select in the center of Kütahya. These schools’ 8th graders have been taken in to the scope of this survey and working about to earn democracy culture as Project.

A questionnaire including two parts has been applied to 8 th graders in the schools that are taken into the scope of this survey. Questionnaire include 53 entry each, the first part is about particular and second part is about acquisition of democracy. The questionnaires prepared have been applied to 624 students. 534 entry evaluated because approve as data item. The others data have not valuation because of answered missing part.

When the data collected by questionnaire is examined, it is realised that cause of 8th graders to earn culture of democracy as “ Democracy Education and School Councils’ be effective. As a result of the study, significant differences were found between gender and mother educational background. Significant difference weren’t found between socio-economic status and father educational background .

By using these results, there are some suggestions. These are “ Democracy Education and School Councils’ will carry forward to development by school with systematical, practices must do effectual, educational actions need to add for the teachers about Project.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
KISALTMALAR	IX
TEZ HAKKINDA	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ, DEMOKRASİ VE EĞİTİM

1.1. DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ	9
1.1.1. <i>Demokrasinin Özellikleri</i>	10
1.2. DEMOKRASİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	12
1.2.1. <i>Dünya’da Demokrasinin Tarihsel Gelişimi</i>	12
1.2.2. <i>Türkiye’de Demokrasinin Tarihi Gelişimi</i>	15
1.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	15
1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi	18
1.3. DEMOKRASİ VE EĞİTİM	20
1.3.1. <i>Demokrasi Eğitiminde Aile</i>	23
1.3.2. <i>Demokrasi Eğitiminde Okul</i>	26
1.3.2.1. Demokrasi Eğitiminde İlköğretim	32
1.3.2.1.1. İlköğretim Programı ve Ders Kitapları Boyutunda Demokrasi Eğitimi	37
1.3.3. <i>Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi</i>	43
1.3.3.1. Projenin Kapsam Ve Dayanakları	45
1.3.3.2. Okul Meclisleri Projesinin Amacı	48
1.3.3.4. Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclisleri Projesi’nin Kazandırma Hedeflediği Beceri, Tutum Ve Kazanımlar	51

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ VE OKUL MECLİSLERİ PROJESİ İLE HEDEFLenen KAZANIMLARA ULAŞMA DÜZEYİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. KAZANIMLARA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN GENEL ANLAMDAKİ GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	55
2.2. BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	75
2.2.1. <i>Cinsiyet Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri</i>	75
2.2.2. <i>Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri</i>	80
2.2.3. <i>Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri</i>	87
2.2.4. <i>Gelir Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri</i>	94
SONUÇ VE ÖNERİLER	95
EKLER	99
Ek 1. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNÜN ANKET ÇALIŞMASI İÇİN VALİLİK MAKAMINA YAZDIĞI YAZISI	100
Ek 2. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNÜN ANKET ÇALIŞMASINA İLİŞKİN YAZISI	101
Ek 3. ANKET SORULARI	102
KAYNAKÇA	105
DİZİN	113

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Araştırma Örneklemi	xv
Tablo 2. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı.....	xv
Tablo 3. Öğrencilerin Babanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	xv
Tablo 4. Öğrencilerin, Annenin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	xvi
Tablo 5. Öğrencilerin, Gelir Durumuna Göre Dağılımı	xvi
Tablo 6. Devamlılık Kat Sayısı İçin Yapılan T Testi Sonuçları	xviii
Tablo 7. Toplam İç Tutarlık Katsayısı Tablosu.....	xix
Tablo 2.1. Öğrencilerin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile Öğrencilere Kazandırılması Hedeflenen Kazanımları Kazanma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar	56
Tablo 2.2. Kazanımlara ait Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları	76
Tablo 2.3. Cinsiyete Göre Anlamlı Fark Görülen Maddeler	79
Tablo 2.4. Kazanımlara ait Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları.....	81
Tablo 2.5. Kazanımlara ait Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları.....	87

KISALTMALAR

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
ANOVA	: Varyans Analizi
DEOMY	: Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi
Ed.	: Editör
F	: f değeri
f	: Frekans
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Testi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Öğrenci sayısı
Ort.	: Ortalama
P	: Anlamlılık Düzeyi
S.	: Standart Sapma
S	: Sayı
Sd.	: Serbestlik Derecesi
s.	: Sayfa sayısı
t	: t değeri
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları
$\bar{X}$	: Ortalama

TEZ HAKKINDA

1. Araştırmanın Problemi

Toplumu ve okulu bireyler oluşturur. Bu nedenle okul ve toplum birbirinin özelliklerini yansıtır. Demokrasi, insana önem veren ve insan kişiliğinin özgürce ve eksiksiz biçimde geliştirilmesine imkân sağlayan bir yönetim ve fazilet rejimidir. Bu nedenle de, ancak eğitim süreci içinde öğretilir. Öğrenilebilmesi için, demokrasinin eğitime ihtiyacı vardır ve bu anlamda eğitim demokrasinin ön şartıdır.

Eğitimin amaçlarından biri, çocuğun kişiliğini oluşturma ve geliştirmedir. Bu hedefin sonucu olarak da çocuğa, öncelikle demokrasinin gerektirdiği “etkin, ergin ve özgür yurttaş” kimliği kazandırmaktır. Demokrasi eğitimiyle ulaşılabilecek bu amaçlara ulaşma noktasında bazı sıkıntılar yaşandığı söylenebilir. Bu problemlerin çok çeşitli nedenleri vardır. Ailenin eğitim durumu, demokrasi eğitiminin aileyle ilgili kısmında ve okullarda verilen demokrasi eğitiminin gerçek hayata geçirilmesinde oldukça önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu konudaki eksiklikler demokrasi eğitimini de etkilemektedir. İdareci- öğretmen- öğrenci ilişkileri de hem örnek teşkil etmesi hem de eğitim sürecinin takibinde önemli rol üstlenir. Bu ilişkilerdeki aksaklıklar öğrencinin okulda öğrendiği demokrasi ve demokratik yaşamı gerçek hayatında bulamamasına ve demokrasi eğitiminin kalıcı hale gelmesinde sorun yaşanmasına neden olabilecektir.

Öğrencilerin demokrasinin salt bir yönetim biçimi olmayıp bunun ötesinde bir “hayat biçimi ve büyük bir erdem” olduğunu görmeleri, onlara, ailede ve okulda demokratik bir ortamın havasını soluma imkânı vermekle sağlanabileceğini göstermek ve bunu yaşamlarının bir parçası haline getirmek amacıyla “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında uygulamaya konulmuştur (MEB, 2004: 10). Bu doğrultuda araştırmanın problemini de İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısının değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

“Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” , 13.01.2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokolle uygulamaya konulmuştur. Proje çalışmaları kapsamında; 2003–2004 öğretim yılında 200’ü ilköğretim ve 100’ü orta öğretim kurumu olmak üzere toplam 300 pilot

okulda Okul Öğrenci Meclisleri oluşturulmuştur. (MEB, 2004: 5). Değerlendirmeler yapıldıktan sonra proje, 2004–2005 öğretim yılından itibaren ülke genelindeki tüm ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında yaygınlaştırılmıştır. Bu proje, öğrencilerin demokrasi ve benzeri soyut kavramların içeriğini doldurması, kavraması ve bu yönde bir bilinç oluşturmalarını desteklemek amacıyla da taşır. Aynı zamanda oluşturulan bu kavramların gerçek hayatta uygulamaya dönüştürülmesi de gerekmektedir. Araştırmanın amacı, 8. sınıf öğrencilerine demokratik tutum ve bilinç kazandırmada bu projenin hangi düzeyde katkısı olduğunu ortaya koymaktır.

3. Araştırmanın Önemi

Demokrasi eğitiminin ön şartlarından biri de hür, çoğulcu ve katılımcı ortam ve fırsatların varlığıdır. Çünkü demokrasi eğitimi, salt kural ve kuramların, günlük hayattan ve güncel sorunlardan kopuk teorik bilgiler olarak öğrencilere anlatılmasıyla verilemez. Bu eğitimin, bilgi aktarmanın ötesinde, bilgileri özümsemiş davranışlara dönüştürmeyi amaçlayan, çoğulcu ve katılımcı bir yaklaşımla yapılması gerekmektedir.

Demokrasi eğitimi bütün modern demokrasilerde bir takım ortak değerler, kavramlar ve tutumlardan oluşmaktadır. Bu eğitimin içeriğinin oluşturduğu değerlerin ve ilişkilerin anlaşılması ve benimsenmesi için; öğrencilerimizin, velilerimizin ve yöneticilerimizin yaratıcı, üretken ve etkin katılımcı olmaları gerekir. Hayat boyu öğrenme fikrini esas alan demokrasi eğitimi, çok yönlü bir yaklaşım olup karşılıklı etkileşim içerisinde politik, yasal, sosyal ve kültürel alanlarla bağlantılıdır ve tüm yurttaşların demokratik süreçlere katılımını sağlayarak toplumda demokrasi kültürünün oluşturulmasına yöneliktir. Bu eğitim sonucunda öğrencilerimiz, bilgili yurttaş olma bilincinin yanı sıra aşağıda belirtilen bazı becerileri ve tutumları da edineceklerdir. Bu beceriler şunlardır;

- * Eleştirel düşünme,
- * Üretken olma,
- * Problem çözme,
- * Tanıma ve değerlendirme,
- * Bilgi kaynaklarına başvurma ve bilgiyi kullanabilme,
- * Ahlâkî sorgulama,
- * Katılımcı olma,

- * Çok yönlü iletişim kurabilme,
- * İş birliği ve takım çalışması yapabilme,
- * Tartışma ve uzlaşma kültürünü kazanma,
- * Çatışmayı önleme,
- * Arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık,
- * Atılganlık becerileri,
- * Demokratik liderliği benimseme,
- * Kamuoyu oluşturabilme becerileri (MEB, 2004: 13).

Geniş anlamıyla ele alındığında, eğitim-demokrasi ilişkisi dünyanın her yerinde aynıdır. Eğitimin güçlü olduğu yerde demokrasi; demokrasinin de güçlü olduğu yerde eğitim güçlüdür. Diğer bir ifadeyle eğitim kurumlarında bireylere demokratik değerlerin kazandırılması ve demokrasiyi özümsemiş bireylerin yetişmesi, demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesi açısından önem taşımaktadır. Demokrasi, devam eden bir süreç olup, geliştirilmesi uzun zaman almaktadır. Bu nedenle, her birey ve kuşak demokrasiyi geliştirmeye çalışmalıdır. Bunun sonucunda genç nesillerin elde edeceği bilgi ve kazanımlar da ülkemizin geleceği açısından çok büyük önem taşımaktadır. Hâlen her tür ve seviyedeki okullarımızda sürdürülen demokrasi eğitiminin iki bölüm hâlinde gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Bunlardan birincisi, demokrasinin teorik olarak öğretimi; ikincisi ise, demokrasiyi yaşayarak, okul ortamındaki gerçek yaşantılardan yararlanarak öğretimidir. İkinci yöntem şüphesiz ki demokrasi bilincini, yalnızca yasalar ve kurallar anlamında değil; bir davranış modeli olarak da öğrencilere kazandırdığından daha çok eğitsel değere sahiptir. Öğrenci katılımıyla hem demokrasi eğitiminin, hem de okulun kalitesi artacaktır. Yapılacak bu araştırma ikinci aşamanın birinci aşamayı ne düzeyde yansıtabildiğine dair öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca araştırmanın yapılacak çalışmalara ve sürecin işe yararlılığına yönelik yapılacak incelemelere ışık tutacağı umulmaktadır.

4. Araştırmanın Hipotezleri

1. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin 8. sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmada katkısı vardır.

2. Öğrencilere demokratik beceri, tutum ve demokrasi kültürü kazandırılmasında demokrasi eğitimi gereklidir.

5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırma 2007–2008 öğretim yılı, bahar döneminde, rastgele (random) yöntemiyle belirlenen Kütahya ili merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 6 ilköğretim okulu ve bu ilköğretim okullarının 8. sınıflarında okuyan 543 öğrenci ile sınırlıdır.

6. Araştırmanın Yöntemi

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin ne derecede katkısı olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Karasar, 1999: 77). Araştırma, tarama modeli kapsamında yer alan literatür tarama ve anket tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma konusu, içinde bulunduğu durumla tanımlanmaya çalışılmıştır. Taramaya, konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar dâhil edilmiştir. Anket olarak likert tipi ölçme aracı kullanılmıştır.

6.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Kütahya il sınırları içinde bulunan ilköğretim okullarının 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

6.1.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2007- 2008 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Kütahya ilinde bulunan, Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgiler sonucunda başarı yönünden iyi, orta ve düşük düzeydeki ilköğretim okullarından seçkisiz (rastgele) yöntemle belirlenen ilköğretim okullarının 8. sınıf öğrencileri oluşmuştur. Örneklem içindeki okullar:

—30 Ağustos İlköğretim Okulu, Barbaros İlköğretim Okulu, Abdurrahman Paşa İlköğretim Okulu, Fuat Paşa İlköğretim Okulu, Fatih İlköğretim Okulu, Yenidoğan İlköğretim Okulu, Gazi Kemal İlköğretim Okulu, Linyit İlköğretim Okulu, Dumlupınar İlköğretim Okuludur.

Örnekleme bu okulların 8. sınıf öğrencilerinden toplam 543 öğrenci oluşturmaktadır.

Tablo 1. Araştırma Örnekleme

	n	%
Kız	252	46,4
Erkek	291	53,6
Toplam	543	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmayı oluşturan toplam 543 öğrencinin 252'sinin kız; 291'inin de erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre örneklemin % 46,4' ünü kız, % 53,6'sını da erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

Okul	n	%
Zafer İlköğretim Okulu	30	5,6
Abdurrahman Paşa İlköğretim Okulu	171	31,5
Fuat Paşa İlköğretim Okulu	70	12,9
Fatih İlköğretim Okulu	96	17,6
Linyit İlköğretim Okulu	98	18,1
Dumlupınar İlköğretim Okulu	78	14,3
Toplam	543	100

Tablo 2'ye göre araştırma örneklemini % 5,6' sını (30 öğrenci) Zafer İlköğretim Okulu, % 31,5'ini (171 öğrenci) Abdurrahman Paşa İlköğretim Okulu, % 12,9'unu (70 öğrenci) Fuat Paşa İlköğretim Okulu, % 17,6'sını (96 öğrenci) Fatih İlköğretim Okulu,% 18,1'ini (98 öğrenci) Linyit İlköğretim Okulu, %14,3'ünü (78 öğrenci) Dumlupınar İlköğretim Okulu oluşturmaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Babanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	N	%
Okuryazar Değil	1	0,2
İlkokul Mezunu	141	26,0
Ortaokul Mezunu	95	17,5
Lise Mezunu	205	37,8
Yükseköğretim Mezunu	101	18,6
Toplam	543	100

Araştırma örneklemindeki öğrencilerin babalarının % 0,2'si (1 kişi) “okuryazar değil”, dir. % 26,0'ı (141 kişi) “ilkokul mezunu”, % 17,5'i (95 kişi) “ortaokul mezunu”, % 37,8'i (205 kişi) “lise mezunu” ve 18,6'sı (101 kişi) “yükseköğretim mezunu” dur.

Tablo 4. Öğrencilerin, Annenin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	N	%
Okuryazar Değil	7	1,3
İlkokul Mezunu	308	56,7
Ortaokul Mezunu	101	18,6
Lise Mezunu	92	16,9
Yükseköğretim Mezunu	35	6,4
Toplam	543	100

Araştırma örneklemindeki öğrencilerin annelerinin % 1,3’ü (7 kişi) “okuryazar değil”, dir. % 56,07’si (308 kişi) “ilkokul mezunu”, % 18,6’sı (101 kişi) “ortaokul mezunu”, % 16,9’u (92 kişi) “lise mezunu” ve %6,4’ü (35 kişi) “yükseköğretim mezunu” dur.

Tablo 5. Öğrencilerin, Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Durumu	N	%
0–400 TL	39	7,2
400–800 TL	167	30,8
800–1200 TL	192	35,4
1200–1600 TL	90	16,6
1600 ve üstü	55	10,1
Toplam	543	100

Tablo 6 incelendiğinde araştırma örneklemindeki öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumu göre %7,2’si (39 kişi) “0–400 TL” arası, % 30,8’i (167 kişi) “400–800 TL” arası, %35,4’ü (192 kişi) “800–1200 TL” arası, % 16,6’sı (90 kişi) “1200–1600 TL” arası ve % 10,1’i (55 kişi) 1600 TL ve üstü gelir grubunda olduğu görülmektedir.

6.2. Veriler ve Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında öncelikle araştırmanın kuramsal boyutunu oluşturmak ve veri toplama aracını geliştirmek için demokrasi kültürü ve buna bağlı olarak Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi’yle ilgili yerli ve yabancı kaynaklardan oluşan alan yazın taraması yapılmıştır. Daha sonraki aşamada ise araştırmanın alt problemlerine yanıt bulmak ve gerekli verileri toplamak için kullanılacak olan veri toplama aracı geliştirilerek 8. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

6.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin ilköğretim 8.sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmadaki katkısının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amacın ne derecede gerçekleştiğini ortaya çıkarmak için, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,95 olan, 53 maddelik, 5'li likert tipi Demokrasi ve Okul Meclisleri Projesi'ne yönelik demokratik kültürel değerlerin kazanımını gösteren anket kullanılmıştır.

6.3.1. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Veri toplama aracının geliştirilmesi beş aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar sırasıyla kaynakların taranması, anket maddelerinin belirlenmesi, deneme anketinin oluşturulması, geçerliğin ve güvenirliğin belirlenmesi olarak adlandırılmıştır.

Madde belirleme aşamasında demokrasi, demokrasi kültürünün ve demokrasi eğitiminin başarıya etkisi konularıyla ilgili literatür gözden geçirilerek kazanımları etkileyen değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Anketin ön test ve son test hazırlama aşamasında alınan görüşler doğrultusunda 57 madde seçilmiş, bu değişkenler anket hâline getirilmiştir. Bunun için maddeler alt alta sıralanmış ve maddelerin karşısına “tamamen katılıyorum, katılıyorum, karasızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiş ifadeler konulmuştur. Araştırmada uygulanan maddelerin puanlanması aşağıdaki ilkelere göre yapılmıştır:

	Olumlu Madde	Olumsuz Madde
Tamamen Katılıyorum	5	1
Katılıyorum	4	2
Karasızım	3	3
Katılmıyorum	2	4
Hiç Katılmıyorum	1	5

Tablo 6. Devamlılık Kat Sayısı İçin Yapılan T Testi Sonuçları

Madde Sayısı	Mean Ortalama	N Örnekleme sayısı	Std Deviation (Standart Sapma)	T	Df Serbestlik derecesi	P Anlamlı fark
Madde 1	-,0345	29	,32544	-,571	28	,573
Madde 2	-,0690	29	,59348	-,626	28	,537
Madde 3	-,1724	29	,75918	-1,223	28	,232
Madde 4	-,3103	29	,96745	-1,727	28	,095
Madde 5	-,3103	29	,71231	-2,346	28	,026
Madde 6	-,2069	29	1,34641	-,828	28	,415
Madde 7	,1724	29	1,07135	,867	28	,394
Madde 8	-,5172	29	1,15328	-2,415	28	,023
Madde 9	-,3448	29	1,07822	-1,722	28	,096
Madde 10	-,0690	29	,92316	-,402	28	,691
Madde 11	-,4138	29	1,05279	-2,117	28	,043
Madde 12	-,1379	29	1,18696	-,626	28	,537
Madde 13	-,1034	29	,77205	-,722	28	,477
Madde 14	-,2759	29	1,19213	-1,246	28	,223
Madde 15	-,2759	29	,92182	-1,612	28	,118
Madde 16	-,1034	29	1,04693	-,532	28	,599
Madde 17	-,1034	29	,77205	-,722	28	,477
Madde 18	,0000	29	,75593	,000	28	1,000
Madde 19	,0000	29	1,10195	,000	28	1,000
Madde 20	,1034	29	,77205	,722	28	,477
Madde 21	-,2069	29	,49130	-2,268	28	,031
Madde 22	-,2759	29	,92182	-1,612	28	,118
Madde 23	,0000	29	,26726	,000	28	1,000
Madde 24	,2414	29	,78627	1,653	28	,109
Madde 25	-,0690	29	,96106	-,386	28	,702
Madde 26	-,2069	29	,97758	-1,140	28	,264
Madde 27	-,3448	29	1,11085	-1,672	28	,106
Madde 28	-,2069	29	,55929	-1,665	28	,056
Madde 29	-,1379	29	,91522	-,812	28	,424
Madde 30	-,1724	29	,96618	-,961	28	,345
Madde 31	-,3448	29	1,00980	-1,839	28	,077
Madde 32	,2414	29	1,02313	1,270	28	,214
Madde 33	-,1379	29	,95335	-,779	28	,442
Madde 34	-,3103	29	1,00369	-1,665	28	,107
Madde 35	-,1379	29	,91512	-,812	28	,424
Madde 36	,0000	29	,88641	,000	28	1,000
Madde 37	,0345	29	,90565	,205	28	,839
Madde 38	-,1379	29	1,21667	-,611	28	,546
Madde 39	,1379	29	,95335	,779	28	,442
Madde 40	-,2759	29	1,25062	-1,188	28	,205
Madde 41	-,3103	29	,96745	-1,727	28	,095
Madde 42	,2069	29	,94034	1,185	28	,246
Madde 43	,1379	29	,78940	,941	28	,355
Madde 44	-,3448	29	1,04457	-1,778	28	,086
Madde 45	-,1034	29	,77205	-,722	28	,477
Madde 46	,0345	29	,90565	,205	28	,839
Madde 47	-,1379	29	,87522	-,849	28	,403
Madde 48	-,2069	29	,86103	-1,294	28	,206
Madde 49	,0000	29	1,13389	,000	28	1,000
Madde 50	-,3448	29	1,20344	-1,543	28	,134
Madde 51	-,0690	29	1,22273	-,304	28	,764
Madde 52	-,0690	29	,65088	-,571	28	,573
Madde 53	,0345	29	1,08505	,171	28	,865
Madde 54	-,0690	29	,52989	-,701	28	,489
Madde 55	-,0690	29	,65088	-,571	28	,573
Madde 56	-,2069	29	,81851	-1,361	28	,184
Madde 57	-,1034	29	,77205	-,722	28	,477

$p < 0.5$

Hazırlanan taslak üzerinden, anketin devamlılık katsayısını belirlemek için, ölçme değerlendirme alanında uzman öğretim elemanlarının ve ilköğretim okullarında okul meclisleri yönergelerinden sorumlu rehber öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Konu alanı, eğitim psikolojisi ve anlatım bozuklukları açısından belirlenen eksiklikler

giderilmiştir. Ölçeğin amacı, ölçekteki madde sayısı ve yanıtlama biçimi hakkında bir yönerge yazılmıştır. Bu ölçek maddelerin anlaşılabilirliğini denemek amacıyla Barbaros İlköğretim Okulu'nda 8.sınıf öğrencilerinden oluşan 29 öğrenciye 57 maddelik anket uygulanmıştır. Anketin bu gruba öncelikle ön test uygulaması yapılmıştır. Yine aynı gruba anket maddelerini değiştirmeden 3 hafta sonra aynı uygulama son test olarak gerçekleştirilmiştir. Eşleştirilmiş iki grup arasındaki farkların testi (Paired-Samples "t" testi) sonucuna göre 0,5 anlamlılık düzeyinde kararlılık göstermeyen maddeler çıkartılmıştır. Bunun sonucunda 53 maddelik anket oluşturulmuştur.

53 maddelik anket, geçerlik ve güvenirlik kat sayıları belirlenmek amacıyla Yenidoğan İÖO, Gazi Kemal İÖO ve 30 Ağustos İÖO 8. sınıf öğrencilerinden 148 öğrenciye uygulanmıştır.

Tablo 7. Toplam İç Tutarlık Katsayısı Tablosu

Cronbach Alfa	Split-half	Guttman	Hotelling's T-Squared
0,93	0,92	0,92	390,1908 F=4,6689
0,95	0,92	0,93	P<0,01

Ankete, güvenirlik amaçlı Cronbach Alfa ve bunu destekler nitelikte Split, Guttman ve Hotelik T-testi uygulanmıştır. Anket sonucu oluşan alfa değeri 0,9556, Split-half 0,9250, Guttman ise 0,9371 olarak bulunmuştur. Bu değerler, beklenen değerler içindedir. Yani, anketin güvenirliği tüm teknikler ışığında birbiri ile tutarlık içindedir. Cronbach Alfa değerinin 0,95 olması nedeni ile anketin güvenirliğinin yüksek olduğu görülmüştür.

6.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan anket uygulamaları için Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alındıktan sonra örneklem olarak seçilen altı ilköğretim okulunda araştırmacı denetiminde çalışma grubundaki toplam 624 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilere soruları cevaplamaları için 15–30 dk süre verilmiştir. Uygulamalar 07.04.2008 tarihinden 24.04.2008 tarihine kadar toplam 3 haftalık süre içerisinde yapılmıştır. Uygulanan anketler tam olarak ve yönergeye uygun cevaplandığı için 543 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

Ölçeği uygulamadan önce, araştırmacı tarafından, testlerin nasıl cevaplandırılacağı ile ilgili bilgi verilmiş, öğrencilerin yönelttiği sorulara gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Anketten elde edilen verilerin analizi, SPSS 11 istatistik paket programıyla yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarının yorumlanmasında istatistikî işlemlerden faktör analizi, bağımsız t testi, tek yönlü Anova ve varyans analizi tekniklerinden yararlanmıştır. Araştırmada kullanılan istatistiksel çözümlemelerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

7. Alanla İlgili Bazı Araştırmalar

Işıkgoz (1999), “Demokrasi Eğitiminde İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Etkililiği” adlı yüksek lisans tezinde yönetici ve öğretmen görüşleri karşılıklı olarak incelemiş ve araştırma sonunda şu bulguları elde etmiştir.

1. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında bir fikir birliği yoktur.
2. Yöneticilerin, öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları sergileyebilecekleri ortamı yaratma çalışmalarına ilişkin yönetici görüşlerinin tamamına yakını her zaman ve çoğunlukla, öğretmen görüşlerinin ise yarısından çoğu hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır.
3. Öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerini geliştirmeleri için yöneticilerin yarısından çoğu gerekli çalışmaları çoğunlukla yaptıklarını, öğretmenlerin ise yarısından çoğu yöneticilerin bu çalışmaları yapmadıklarını nadiren yaptıklarını belirtmişlerdir.
4. Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşması için yöneticilerin tamamına yakını her zaman çoğunlukla çaba harcadıklarını belirtirken, öğretmenlerin tamamına yakını yöneticilerin nadiren çaba harcadıklarını belirtmişlerdir.
5. Yöneticilerin tamamına yakını okulda demokratik tavırları sergileyen öğrencileri bu tavırlarını sürdürebilmeleri için her zaman ve çoğunlukla teşvik sağladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ise, sadece yarısı yöneticilerle aynı görüşü paylaşmaktadır.

6. Yöneticilerin tamamına yakını eğitsel kol çalışmalarını demokratik ilkelere uygun planlayıp yönlendirdiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise, yarısına yakını bu konuda hiçbir zaman ve nadiren görüşünde birleşmektedir.

7. Öğrencilerin demokratik becerilerini geliştirmeleri ve başarılı olmaları için yöneticilerin tamamına yakını çoğunlukla ve her zaman okullar arası spor turnuvalarının düzenlenmesini teşvik ettiklerini, yarışma türü faaliyetlere önderlik ettiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise, yarısından çoğu bu konuda yöneticilerin çaba sarf etmediklerini ya da nadiren çaba sarf ettiklerini belirtmişlerdir.

8. Demokrasi eğitime yönelik kaynaklara yöneticilerin tamamına yakını çoğunlukla ve her zaman önem verdiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu yöneticilerin bu kaynaklara önem vermediklerini belirtmişlerdir.

9. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulması için yöneticilerin tamamına yakını öğretmene gerekli olan eğitsel ve moral desteğini her zaman ve çoğunlukla verdiklerini belirtirken, öğretmenlerin yarısından çoğu yöneticilerin kendilerine eğitsel ve moral desteğini hiçbir zaman vermediklerini nadiren verdiklerini belirtmişlerdir.

10. Yöneticilerin tamamına yakını belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile her zaman ve çoğunlukla işbirliği yaptıklarını ve bu haftalarda faaliyetlerin düzenlemesini sağladıklarını belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu bu konuda nadiren ve hiçbir zaman olarak görüş belirtmişlerdir.

11. Yöneticilerin yarısından çoğu kendi okulunun öğrencilerini diğer okulların öğrencileri ile karşılaştırıp ne ölçüde demokrasi bilinci kazandıklarını her zaman ve çoğunlukla değerlendirdiklerini ifade ederken, öğretmenlerin ise tamamına yakını yöneticilerin bu konuda bir değerlendirme yoluna gitmediklerini nadiren gittiklerini belirtmişlerdir.

Kaldırım (2003), “İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları”, adlı yüksek lisans tezinde, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokrasi algılarını tespit etmeye yönelik olarak inceleme yapmış ve aşağıdaki sonuçları elde etmiştir:

1.Öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve milli egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları saptanmıştır.

2.Demokrasi kavramının eşitlik ve milli egemenlik boyutlarını ilköğretim 8.sınıf kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha iyi anladıkları saptanmıştır. Demokrasi kavramının siyasi partiler ve özgürlük boyutunda cinsiyetin, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin algıları etkileyen bir faktör olmadığı görülmüştür.

3.Okul türünün, demokrasi kavramının eşitlik, siyasi partiler ve özgürlük boyutlarında ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin algılarını etkilemediği ancak milli egemenlik boyutunu devlet okulunda okuyan öğrencilerin özel okulda okuyanlara oranla daha iyi anladıkları görülmüştür.

4.Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe demokrasi kavramını daha iyi anladıkları görülmüştür.

5.Öğrencilerin okullarının sosyo- ekonomik düzeyi ile demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler ve özgürlük boyutlarını anlamaları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak okullarının sosyo-ekonomik düzeyini yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde milli egemenlik boyutunu daha iyi anladığı görülmüştür.

6.Okulların öğrencilere demokratik davranışları tam olarak kazandıramadığı görülmüştür.

7.Öğrencilerin Türkiye ile ilgili ya da uluslar arası konuları en fazla anne baba ya da diğer yetişkin aile bireyleriyle tartışıyorlar. Bu konuları en az tartıştıkları kişiler ise öğretmenleridir.

8.Öğrencilerin Türkiye ile ilgili konuları kendi yaşlıları ve öğretmenleriyle tartışma sıklıkları öğrencilerin cinsiyetine göre değişmemektedir. Türkiye'yi ilgilendiren konularda anne baba ya da diğer yetişkin aile bireyleriyle kız öğrencilerin daha fazla tartıştığı görülmüştür.

9.Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe anne baba ya da diğer yetişkin aile bireyleriyle Türkiye ve uluslar arası konuları tartışma sıklıkları artmaktadır. Ancak anne ve babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin Türkiye ve uluslar arası yaşlılarıyla ve öğretmenleriyle tartışma sıklığı arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

10.Öğrenciler ülkeleriyle ilgili konuları basın yayın organlarından sık sık takip etmektedirler. Ulurlar arası konuları Türkiye ile ilgili konulara daha az takip etmektedirler.

Uslu (2003), “İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi: Öğretmen ve öğrencilerin demokratik davranışlar sergileme düzeyleri” (Sakarya İli Örneği), adlı yüksek lisans tezinde, ilköğretim ikinci kademedeki öğretmen ve öğrencilerin demokratik davranışlar sergileme düzeylerini incelemiş ve aşağıdaki sonuçları elde etmiştir:

1.Öğretmen ile öğrencilerin demokratik davranışlar sergileme düzeylerine ilişkin olarak benzer görüşlerde oldukları ancak okul ve sınıflarda öğretmenlerin demokratik davranışlar sergileme konusunda çeşitli eksikliklerinin olduğu saptanmıştır.

2.Cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmenlerin daha demokratik oldukları görülmüştür.

3.Öğretmenlerin öğrencilere karşı demokratik davranışlar sergileme düzeyleri açısından sadece sınıfta alınan kararlara uyma noktasında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha demokratik oldukları saptanmıştır.

4.Öğrencilerin demokratik yapıyı istedikleri saptanmıştır.

5.İlköğretim programının amaç ve ilkeleri doğrultusunda demokrasi eğitimine yer verildiği, ancak demokrasi ile ilgili bağımsız bir dersin olmadığı sadece demokrasi ve demokrasi eğitiminin belli başlıklar altında verildiği görülmüştür.

6.Öğretmenlerin, öğrencilerine karşı demokratik davranışlar sergileme düzeylerinde branş bazında bir fark bulunmamıştır.

Çalık (2002), “İlköğretim okullarında Demokrasi Eğitimi Üzerine Bir Araştırma” (Manisa İli Örneği) adlı yüksek lisans tezinde şu sonuçlara ulaşmıştır:

1.Manisa merkezindeki devlete bağlı ilköğretim okullarının 5. ve 8. sınıfları arasında öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda, 5.sınıf öğrencilerinin 8.sınıf öğrencilerine göre daha demokratik oldukları saptanmıştır.

2.Demirci merkezindeki ilköğretim okullarının 5. ve 8. sınıfları arasında öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda, 5. sınıf öğrencilerinin 8.sınıf öğrencilerine göre daha demokratik oldukları saptanmıştır.

3.Manisa merkezindeki özel ilköğretim okullarının 5. ve 8. sınıfları arasında öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda, 5. sınıf öğrencilerinin 8. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik oldukları saptanmıştır.

4.Cinsiyete göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu demokratik tutum kazandıkları görülmüştür.

5.Manisa merkezindeki devlete bağlı ilköğretim okulları ve Demirci merkezindeki ilköğretim okullarındaki 5. ve 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Biçer (2007), “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile Öğrencilerde Demokrasi Kültürü Kazanımlarının Orta Öğretim Öğretmenlerince Değerlendirilmesine Yönelik Bir Analiz” (Kütahya Örneği) adlı yüksek lisans tezinde, demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerin öğretmen görüşlerine yönelik cevaplarını incelemiş ve neticesinde şu sonuçlara ulaşmıştır:

1. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen becerilerin öğrencilere kazandırılma düzeyine ilişkin öğretmenlerin orta düzeyde kazandırdığı görüşünde oldukları saptanmıştır.

2. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen tutumların öğrencilere kazandırılma düzeyine ilişkin öğretmenlerin çok kazandırdığı görüşünde oldukları saptanmıştır.

3. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımların öğrencilere kazandırılma düzeyine ilişkin öğretmenlerin çok kazandırdığı görüşünde oldukları saptanmıştır.

4. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen becerileri, tutumları ve kazanımları öğrencilerine kazandırma düzeyine ilişkin cinsiyet değişkeni açısından, öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

5. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen becerileri, tutumları ve kazanımları öğrencilerine kazandırma düzeyine ilişkin, branş değişkeni açısından, öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

6. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen becerileri, tutumları ve kazanımları öğrencilerine kazandırma düzeyine ilişkin, mesleki kıdem değişkeni açısından, öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

7. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen becerileri, tutumları ve kazanımları öğrencilerine kazandırma düzeyine ilişkin mezun olunan yükseköğretim kurumu değişkeni açısından öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

8. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin öğrencilerde demokrasi kültürü oluşturma adına ortalama bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Şahin (2004), “Çomü Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Demokratik Sınıf Ortamı İle İlgili Görüşleri” adlı makalesinde şu sonuçlara ulaşmıştır:

1.Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının cinsiyete göre demokratik sınıf ortamına dönük demokratik değerler konusunda görüşleri arasında fark yoktur.

2.Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının kendilerini demokratik görme düzeylerine göre demokratik sınıf ortamına dönük demokratik değerler konusunda görüşleri arasında fark yoktur.

Emir ve Kaya (2004), “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclislerine Yönelik Öğretmen Görüşleri”,adlı makalelerinde okul meclislerine yönelik olarak yapmış oldukları araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşmışlardır:

1.Öğretmenler, demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin öğrencilerde seçme- seçilme, oy kullanma bilincinin oluşturulmasında, demokratik katılımcılığı uygulamalı olarak göreceklelerinden, bilinçli bir seçmen olmayı okul çağlarında öğreneceklerinden ve yönetime katılma davranışı kazanacaklarından dolayı etkili olacağını, çoğunlukla doğru buldukları saptanmıştır.

2. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin öğrencilerde Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı kalma bilincinin oluşturulmasında etkililiği ile ilgili olarak öğretmenlerin çoğunluğunun görüşleri; demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi Atatürkçü düşünce çizgisinde yapılandırılırsa olumlu sonuçlar vereceği, demokratik, laik ve bilimsel bir düşünce eğitiminin bütün hedeflerine katkı sağlayacağı ifadelerinde yoğunlaşmıştır.

8. Tanımlar

Demokrasi: “Siyasal gücün halkın yetkisinde bulunduğu ve bu gücü sağlamak için de hürriyet, adalet, eşitlik, danışma, hoşgörü vb. ilkelerin söz konusu olduğu fonksiyonel bir yönetim biçimidir” (Büyükkaragöz, 1998: 9)

Demokratik Eğitim: “Öğretim çalışmalarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, hoşgörüye, kişiliğe değer ve önem veren eğitim” olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1993: 34).

Eğitim: “Bir toplumda yetişmiş neslin, yetişmekte olan veya hayata başlayan nesile düşüncelerini ve duygularını vermesidir”. Yetişmiş nesil kendi yaşamıyla örnek olarak veya yetişmiş neslin resmi olarak yöntem ve programlarla yeni nesle belirli düşünce ve duyguları aktarmasıdır (Arıbaş, 1999: 19-21).

Demokrasi Eğitimi: Demokratik bir toplumda demokrasiyi bizzat yaşantısı içerisine almayı sağlayan ve onu birebir yaşaması olarak tanımlanan eğitim türüdür (Bilhan, 1991: 73–374).

TEZ METNİ

GİRİŞ

Demokrasinin ne anlama geldiğinin bilinmesi bugün son derece önemlidir. Ancak tanımı konusunda henüz bir görüş birliği sağlanamamıştır. Demokrasinin, çoğulculuğu ve farklılaşmayı esas alan yapısı dikkate alındığında tam bir birlikteliğin sağlanamaması normal karşılanabilir. Demokrasiler düşüncelerdeki farklılaşmayı bir dengesizlik değil; aksine zenginlik olarak kabul etmektedir. Yeşil'e (2002: 2) göre Demokrasi kavramı üzerinde tanım birliğine ulaşılamamasının birçok sebebi vardır. Bu sebeplerin başında herkesin demokrasiyi iyi olarak algılaması ve kendi düşüncelerine göre iyi olanı tanımlamak için demokrasi kavramına başvurmaları gelmektedir. Bunun sonucu olarak da bireysel tercihlerin çoğu zaman demokrasiyi gölgelediği ortaya çıkmaktadır.

Demokraside ortak bir tanımına ulaşmanın zor olduğu, ancak demokrasinin totalitarizm, otoriterizm, mutlakiyet, diktatörlük ve otokrasi olmadığından hiç kimsenin şüphesinin olmadığı herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir (Atar, 1997: 73). Demokrasiyi tanımlama çalışmaları genel olarak incelediğinde, üç farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Bunlar kısaca şu şekilde sıralanabilir;

1. Demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak tanımlayan yaklaşım,
2. Demokrasinin insan hakları boyutunu temel alan yaklaşım,
3. Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu vurgulayan yaklaşım (Işık, Güven, Apaydın, 2004: 454).

Buradan çıkacak olan sonucu değerlendirdiğimizde demokrasi kavramının tanımlanmasında henüz net olarak bir sonucun veya bir birliğin sağlanamadığını görmüş oluyoruz. Demokrasinin yönetim biçimi ve aynı zamanda da bir yaşam biçimi olduğu farklı disiplinlerden birçok yazar, düşünür ve bilim adamı tarafından kabul edilen bir gerçek olmuştur (Yeşil, 2002: 3-4).

Demokrasinin kavram olarak eski Yunan'a dayandığı görülmektedir. Demokrasi, Yunancada halk anlamına gelen "Demos" ile güç, kudret, iktidar ve yönetim anlamına gelen "Kratos" kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bu tanıma göre halkın kendi kendini yönetmesi demek olan "halk yönetimi" ve "halk iktidarı" anlamları ortaya çıkmaktadır (Işık, Güven ve Apaydın, 2004: 454).

Geçmişten günümüze kadar demokrasi kavramı farklı disiplinler ve düşünürler tarafından özü aynı kalacak biçimde farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Demokrasi, her dilden, her dinden, her kültürden ve kimlikten var olan, birbirinden farklı kişi ve grupları bir araya getiren ancak hiç birisiyle özdeşleşmeyen ortak bir platformdur (Erdoğan, 1994: 114).

Demokrasi, sayıca azınlıkta kalanların da görüşlerinin dinlendiği, haklarının gözetildiği, niteliğin sayıya tercih edilmediği, gerçek anlamda karşılıklı anlayışın ve empatik düşüncenin ön planda olduğu bir yaşam biçimidir (Genç ve Kalafat, 2008: 213).

Demokrasi, bireyler ve topluluklar arası sorumlulukları etik bir zorunluluk olarak gösteren, ayrıca farklılıkları doğal karşılayan, bu farklılıkların üstünlük haline gelmesini engelleyen bir tutum olarak görülmesini sağlayan bir sistemdir (Sarıbay 1998: 26).

Demokrasinin amacının tek doğrudan birleşmek değil, başkalarının doğrusuna da saygı göstermeyi öğrenmek, farklı düşünen ve davrananlarla barış içinde bir arada yaşamayı başarabilmektir (Yeşil, 2002: 4-5).

Demokrasi, çoğunluğun yönetimine dayalı bir sistemdir. Bu sistem vatandaşlar arasında eşitliği sağlamaya çaba gösterirken bir yandan da bireysel hak ve özgürlükleri korumayı amaçlamaktadır (Turan, 2001: 122).

Demokrasi, halkın yönetime doğrudan seçimler yoluyla katılabilmesini sağlayan, bunun yanı sıra da sadece çoğunluğun egemenliğini sağlayan bir sistem olmayıp, çoğulcu bir anlayışla azınlıkta kalan düşüncelerin de yaşabilmesini sağlayan, bu düşüncedeki bireylere sahip çıkan ve bu bireyleri koruyan bir sistemdir (Yetek, 2003: 14)

Tanımlardan hareketle varılabilecek ortak nokta; demokraside insanların bir arada yaşamasının, ortak ve yan yana olan yaşantılarını paylaşabilmesinin çok önemli olduğudur. Demokrasi sadece bir hükümet biçimi olmayıp, yukarıdaki değerlerin benimsendiği bir yaşam biçimidir. Demokratik bir toplumda belirli şeylere ilgi duyan bireylerin sayısı arttıkça, herkes faaliyetlerini artık tek başına gerçekleştirmekten ve değerlendirmekten sıyrılarak bu faaliyetleri başkasının ki ile bağlantı içine koymaya

başlar ve başkalarının faaliyetlerini de kendi faaliyetleri için değerlendirmeye başlar (Dewey, 1996: 97).

Demokratik toplumlarda insana ve insan yaşamına son derece önem verildiği için insan davranışlarını belirleyen temel bir insan anlayışı vardır. Bu anlayışın kendi içerisinde oluşturduğu bazı temel nitelikler vardır. Bu temel niteliklere göre:

- Her insan değerlidir,
- Her birey kararlarının ve davranışlarının bilincinde olup bu sorumluluğu taşımalıdır,
- Her birey kişisel düşüncelerini özgürce hiçbir baskı altında kalmadan ifade edebilmelidir;
- Her bireyin kendini gerçekleştirme hakkı vardır,
- Toplum kuralları herkesin uyacağı kurallar olduğu için her birey toplum kurallarının oluşumuna özgürce katılır,
- Demokratik toplumun bireyi için her görüş önemlidir,
- Başkalarının görüşlerini de dinlemeye açıktır.

Bu değerleri içerisinde taşıyan sistem demokrasidir (Kuzgun, 2002: 2).

Demokrasi, bireye en büyük özgürlük ve kişisel hakları veren, bireyi koruyan ve geliştiren, bireye en büyük çeşitliliği tanıyan siyasal yaşam biçimidir (Touraine, 1997: 25).

“Anayasal Yönetim”, “İnsan Hakları”, ve “Yasalar Önünde Eşitlik” anlayışının bulunması o toplumun doğru anlamda demokrasi idaresi altında olduğunun en önemli göstergelerdir. Böyle bir anlayışın temelinde yatan öge bireyin temel hak ve özgürlükleridir (Yetek, 2003: 17).

Demokrasi terimine günümüze değin çok farklı anlamlar yüklenmiştir. Ancak tanımlamalara baktığımızda birleşilen temel nokta: çoğunluğun önemli olduğu ve çoğunluğun yönetimine uygun olarak siyasi kararların alınmasıdır. Fakat çoğunluğun yönetme hakkı azınlığın devre dışı bırakılması veya onlara baskı yapılması anlamında düşünülmemelidir. Azınlıkların haklarının çoğunluğun düşüncesine bağlı olmadığı ve bu hakların çoğunluğun oyuyla hiçbir şekilde ortadan kaldırılamayacağı kesin olarak çıkan

bir sonuçtur (Akyüzlü, 2005: 14). Temel hak ve özgürlükler ne kadar korunursa o toplum o kadar demokratiktir. Demokrasi orada daha iyi yerleşmiş demektir. Demokrasiye farklı açılardan yaklaşılmış olmasına rağmen genel olarak herkesin hem fikir olduğu nokta; insan hakları, eşitlik, özgürlük, yasalar, özgür düşünce, insani değerler olarak kendini göstermiştir. Öyleyse demokrasi, çoğunluğun düşüncesinde olmayanların düşüncelerini özgür bir şekilde söyleyebilme hakkına sahip olduğu; azınlıkta kalanların da bir gün çoğunluk haline gelebilme imkânına sahip oldukları sistem olarak tanımlanabilir (Akyüz, 2005: 14).

Demokrasi diğer yönetim biçimlerinde olmayan temel değerlere sahiptir. Bu yönüyle demokrasi gücü altında yaşayan bireyler diğer yönetim biçimlerine göre daha saygın ve daha değerlidirler. Demokratik değerlerin neler olduğu noktasında ise farklı yaklaşımlar olduğu için tam olarak bir birlik sağlanamamıştır. Ancak temel değerlerin içinde; eşitlik, katılma kararları, uzlaşma, serbest tartışma ortamı, şiddetten kaçınma, insana değer verme, hürriyet, çoğulculuk, fırsat eşitliği ve hukuk devleti gibi değerler yer almaktadır (Yeşil, 2002: 5). Bu değerlere ek olarak Sağlam (2000: 67-71) hak, adalet, sorumluluk, bireysel bağımsızlık, dürüstlük, iş birliği ve takdir gibi değerleri de saymaktadır. Ayrıca insan haklarına saygı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğüne sahip olma, sosyal devlet, eğitim ve iletişim hakkı, parlamentonun temsil gücü gibi kavramlarda demokratik değerler arasında yer almaktadır (Topuz, 1989: 37-39).

Demokrasi tüm halkın katılımıyla gerçekleşen bir yönetimdir. Bu yönetimde insan hakları ve insana verilen değer son derece önemlidir. Bu değer ve önem demokrasinin insana bakış açısından kaynaklanmaktadır. Benzer bir yaklaşımla bu değerlerin başında özgürlük, milli egemenlik, çoğulculuk ve eşitlik gibi değerlerin olduğunu belirtir. Ayrıca temel hak ve özgürlükler de yasalar yoluyla sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu yönetime temel hak ve özgürlükler rejimi de denir (Öztürk, 2002: 11). Buradan da anlaşılacağı üzere bir diğer değer olarak temel hak ve özgürlükler gelmektedir. Demokrasi, insanı insan olmasından dolayı değerli görerek ve bundan dolayı insanın şahsiyetine ve düşüncesine saygı göstererek en temel değerini ortaya koymaktadır. Bu yüzden demokrasi, bireyin her türlü karar ve sosyal etkinliğe özgür bir şekilde katılımını esas almaktadır (Yeşil 2002: 7).

Demokrasinin değerleri içerisinde eşitliğin ve özgürlüğün çok önemli bir yeri vardır. evremize baktığımız zaman dil, renk, ırk, ekonomik, sosyal statü, fiziksel ve zihinsel özellikler bakımından birbirinden farklı insanlar görmekteyiz. Bu insanlar bu özelliklere sahip olarak doğarlar. Ancak daha sonraki aşamalarda çeşitli haklara sahip olma açısından eşitliğe sahiptirler. zgrlk konusunda ise insan bireysel özgürlükten, yaşam özgürlüğüne kadar geniş bir alanı kapsayacak olan büyük değerlere sahiptir. Bu, demokrasinin insana verdiği değeri gösterirken aynı zamanda diğer insanların kişisel özgürlüğüne zarar vermemeyi sağlayan büyük bir değer olarak kendini göstermektedir (Yeşil, 2002: 7).

Demokratik sistemin değerleri aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

1. Tartışmaların şiddetten uzak, barışçı yollarla çözülmesi,
2. Toplumsal değişimin sağlanması hususunda denge ve kontrolün sağlanması,
3. Zorlamaların bireyi sıkacak ve bireyi üzecek düzeye çıkmadan daha asgari bir düzeyde olması,
4. Yöneticilerin alternatiflerinin bulunması,
5. Her türlü fikre ve düşünceye hoşgörüyle yaklaşılması ve zengin fikir çeşitliliğinin sağlanması,
6. Hukuka ve yasalara olan inancın sağlanması için adaletin sağlanması olduğunu belirtmiştir (Bykarakz, 1998: 4-5).

Görüldüğü gibi demokrasinin tam olarak sağlanabilmesi ve korunabilmesi için hak, sorumluluk, özgürlük, adalet, hürriyet, çoğulculuk, egemenlik, eşitlik, hoşgörü vb. değerlerin toplumdaki bütün bireylere, eşit bir şekilde ulaşmasının sağlanmasıyla gerçekleşebileceği görülmektedir.

Demokrasinin yaşaması ve yaşatılması için, bireylere, topluma ve devlete düşen görevlerin yerine tam olarak getirilmesi gerekir. Bu görevler demokrasinin gereklerini oluşturur. Demokrasinin yaşamasına ne kadar uygun zemin hazırlanırsa, demokrasinin değer ve özellikleri o kadar korunmuş olur. Bu değer ve özelliklerin korunması demokrasinin tek ve en önemli gereğidir (Yeşil,2002: 10). Demokrasinin

yaşayabilmesi için gerekli unsurların başında demokrasinin üstünlüğüne inanan bilinçli yurttaşların var olması gelmektedir.

Demokratik bir toplumda bireyler haklarının ve görevlerinin bilincinde olmalıdırlar. Bu hak ve görevlerin bilincinde olanlar bunların gereklerini mutlaka yerine getirmek zorundadırlar. Yeterli düzeyde gelişmemiş bir toplumda bireylerin hem görevleri hem de hakları ön plana çıkmalıdır. Dolayısıyla bir gereklilik olarak ortaya çıkan kültür birikimine ve eleştirel düşünme anlayışına sahip olunması, haklarını ve görevlerini bilen vatandaş katılımının sağlanması demokratik gerekliliğin önemli basamaklarının başında gelir (Kıncal, 2004: 34).

“Demokrasi, çağdaş toplum düşüncesinin temellerini oluşturur. İnsan haklarına dayalı demokratik toplum yapısı; insanın odak alındığı, demokratik, laik sosyal hukuk devletin işlerlik kazandığı, her alanda insanca yaşama ve gelişmenin temel amaç ve hedef olduğu, katılım, dayanışma ve paylaşmanın toplumsal bütünleşmeyi sağladığı, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün ilişkilerde temel olduğu, sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşların etkili olduğu bir toplum düşüncesini gerektirir” (Cılga, 2001: 151).

Demokrasi bir değerler sistemi olduğu için yaşamadan öğrenilememektedir. Bu nedenle ancak yaşamın süzgecinden geçerek, toplumların bilinçlerine ve bakış açılarına göre şekillenerek zaman içinde her toplum kendi sistemini öğrenebilir hale gelecektir.

Demokratik hayata göre yaşam tarzını belirlemek ve ona göre yaşamak artık bir gerekliliktir. Zira bir toplumun bütün çatışma, kırılma ve çözülme alanlarının en temel nedenini diyalogsuzluk oluşturmaktadır. Diyalogsuzluk ise düşünce yoksunluğu, bilgisizlik ve ötekine tahammülsüzlükten ileri gelir. Bunun nedeni de özgür bir ortamın yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Özgürlükçü bir ortamın sağlanması bu olumsuzlukların giderilmesinde gerekli etkiyi sağlayacaktır (Özpolat, 2004: 50).

Demokrasilerde seçimle işbaşına gelmek, demokratik kurumlar oluşturmak, uygun anayasa ve yasa hazırlamak yeterli olmaktadır. Bunların var olmadığı toplumlarda maalesef demokrasi tam olarak uygulanamamakta ve bireyler demokrasinin değerlerini ve gereklerini tam olarak yaşam biçimlerine aktaramamaktadırlar. Yönetimler uygulamalarında insan hak ve özgürlüklerini korumaya, kurumlara ve

normlara uymaya ne kadar özen gösterirse meşruluğunu o derecede kanıtlamış olur. Kısaca belirtmek gerekirse demokratik bir yolla yönetime gelmiş olmak, demokrasi için yeterli değildir. Yönetimin, uygulamaları yönüyle de demokratik olması gerekir.

Demokrasinin dayandığı ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Bireyin her zaman amaç olarak görülmesi,
2. Bireyin her zaman öncelikli bir konumda yer alması,
3. Yönetimin hiçbir ayırım yapmadan herkese eşit ve objektif davranması,
4. Bireyin eğitime önem verilmesi,
5. Düşüncenin ve eleştirinin önemli olması,
6. Hoşgörünün toplumdaki tüm bireylere etkin bir şekilde hâkim kılınması,
7. Eğitilmiş bireylere önem verilmesi (Yeşil, 2002: 12).

Tüm bireyler demokrasinin gerekleri konusunda bilinçli olmak zorundadır. Bilinçli olmanın yanı sıra herkes bu gereklilikleri yerine getirmek zorundadır. Davranışlarımızla, üzerimize düşen görevleri yerine getirmemizle diğer insanlara örnek olmalıyız ki bu gereklilikler sadece düşüncelerde kalmasın, uygulamada da yerini bulsun. Böylece demokrasi bir yaşam biçimine dönüşebilsin.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ, DEMOKRASİ VE EĞİTİM

1.1. DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ

Çağdaş toplumun temelinde yatan en önemli iki etken demokrasi ve cumhuriyet ilkeleridir. İnsan haklarına dayalı demokratik toplum yapısı; insanın odak alındığı, demokratik, laik sosyal hukuk devletinin işlerlik kazandığı, her alanda insanca yaşama ve gelişmenin temel amaç ve hedef olduğu, katılım, dayanışma ve paylaşmanın toplumsal bütünleşmeyi sağladığı, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün ilişkilerde temel olduğu, sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşların etkili olduğu bir toplum düşüncesini gerektirir.

Demokrasi kültürünün temel göstergeleri insan haklarına saygı, özgürlük, eşitlik, sosyal adalet düşüncesi, çoğulculuk ve katılımcılıktır. Demokrasi kültürü, devlet yapısında, toplumsal sistemde ve insan ilişkilerinde çok boyutlu olarak gerçekleşir. Her alanda demokratik değer, tutum ve davranışların geliştirilmesi, insanın özgürlüğü ve mutluluğu, toplumsal örgütlenme ve nitelikli vatandaşların yetiştirilmesi demokrasi kültürünün dinamiğini oluşturur. Demokrasi kültürünün dinamiğini oluşturan bazı gerçekler vardır. Özellikle toplumsal örgütlenme, nitelikli vatandaşların yetiştirilmesi, insanın özgürlüğü ve mutluluğu, her alanda demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesi, demokrasinin dinamiğini oluşturan ve demokrasinin gelişmesini sağlayan gerçeklerdir (Cılga, 2001: 151). Demokrasi kültürü esas olarak özgürlüklerin birey için ne kadar önemli olduğunu anlamak ve kendi için uygun gördüğü özgürlüğü başka bir birey için de uygun görmek ve onun da yaşamasına izin vermek olarak düşünülebilir. Bu düşünce sadece tek başına etkili değildir. Bu düşüncenin yanında en büyük değerlerden biri olan saygı çok önemli yer tutmaktadır. Kendine saygı nasıl önemliyse bu saygıyı diğer insanlar içinde önemli olarak kabul etmeli ve yaşamını insana saygı duyma bilinci içerisinde sürdürmelidir (Genç,2006: 43).

Demokrasi kültürü demek; birbirine sırtını dönen, “sen bana dokunma ben de sana dokunmayayım” diyen insanların var olduğu bir olgu değildir. Demokrasi kültürü farklılıkları görebilen, farklı düşüncelerle iletişim kurmaya yönelebilen daha da önemlisi farklı olana saygı duyulan bir olgudur. Özellikle çok kültürlü bir demokrasi kültürünün temelinde karşılıklı saygı içerisinde birlikte yaşama olgusu önemli yer tutmaktadır (Kadioğlu, 2006: 23).

Demokrasi kültürünün oluşması tabi ki bazı zorlukları beraberinde getirecektir. Çünkü bir devlet içerisinde çeşitli kültüre mensup insanlar yaşamaktadır ve bu insanların kendi kültürlerinden gelen belirli bir yaşam tarzları vardır. Demokrasi kültürünü en üst düzeyde sağlamak için bir takım olumlu koşullar gerekmektedir (Dewey, 1987: 14). Demokrasi kültürü, demokrasiyi bir hayat tarzı olarak benimsemek, kendisinin ve başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak, farklılıklara tahammül edebilmek, hoşgörülü olabilme bilinç ve becerisini geliştirebilmek demektir (Çelik, 2004: 4). Demokrasi bir slogan değil, bir kültürdür. Demokraside kültür, demokrasinin tüm kural ve kurumları ile işleyişinde, bazı değişmez prensiplerin ön plana çıkması ve bir demokrasi klasiği olan müesseselerin toplumun tüm katmanlarınca kabul edilmesi ve gelenek haline gelmesidir. Bu tamamen, bir toplumsal zihniyet, ferdi idrak ve demokrasi anlayış reformudur (Maruflu, 2008: 5).

Demokrasi bir kültür, yani bir yaşam biçimidir. Düşünce özgürlüğü ile söz özgürlüğü kadar, beslenme özgürlüğü, barınma özgürlüğü, öğrenim özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, sağlığını koruma özgürlüğü de demokrasili yaşamın olmazsa olmaz özellikleridir. Bu yaşam anlayışının hayata geçirilmesi ve uygulanması ile birlikte demokrasi kültürü ortaya çıkmış olmaktadır (Fuat, 2000: 112). Toplumda demokrasinin içselleştirilebilmesi için öncelikle demokrasinin bir yaşam tarzı haline getirilmesi gereklidir. Bilinmesi gereken bir diğer önemli nokta da içinde yaşanılan kültürün demokrasi ve eğitim ile bir ilişkisi olduğudur. Demokrasi kültürü bir yaşam biçimini dile getirirken diğer taraftan da bir hayat tarzını ifade etmektedir. Demokrasi kültürü hayatla demokratik anlamda bütünleşmek demektir (Biçer, 2007: 9).

Demokrasi kültürünün bir yaşam tarzı olduğu mutlaka herkes tarafından bilinmesi gereken bir gerçektir. Bu kültürün kazanımı her türlü insan ilişkilerinde nerede ve hangi düzeyde olursa olsun iyi bir diyalog ve yaşam ortamı sunacaktır. Huzurlu, güvenli ve saygılı bir yaşamın temeli demokrasi kültürünün toplum içerisinde yerleşmesinde gizlidir.

1.1.1. Demokrasinin Özellikleri

Demokrasinin değerleri ve demokrasinin özellikleri aynı yapı içerisinde yer alan unsurlardır. Bu yönüyle demokrasinin özellikleri kendi değerlerinden ortaya çıkmaktadır.

Çoğunluk tarafından seçilen ve desteklenen yönetimler azınlıkta kalanların hak ve özgürlüklerini de korumak zorundadırlar. Demokrasilerde her birey eşit haklara sahip olduğu için ne olursa olsun ister oy versin isterse oy vermesin herkes bir eşitlik ilkesi içerisinde yönetilmelidir. Çoğunluğun getirdiği iktidarlar herkese karşı sorumlu oldukları için, herkesin hak ve özgürlüklerine saygı göstermeli ve herkese eşit davranmalıdır. Demokrasinin ortak müstereklerinde buluşulmasının yanında demokrasi kavramının genişliği nedeniyle demokrasinin özellikleri konusunda farklı görüşler ya da sınıflandırmalar vardır. Eşitlik, hak ve özgürlük, adalet demokrasinin önde gelen özelliklerindendir(Çeçen, 2000: 84). Bir toplumun kültüründeki siyasal hoşgörü, başkalarına saygı, bireylerin devlet kurumlarına duyduğu güven, etkinlik duygusu, bilgi ve katılma eğilimleri demokrasinin özellikleri arasında sayılan başlıca olgulardır (Akyüzlü, 2005: 13).

Çoğunluğun baskısının olmadığı düşüncelerin, baskı altında olmadığı ve aynı zamanda azınlıkta kalan düşüncelerin de baskısının olmadığı özellikleri demokrasinin özellikleri olarak görmektedir (Kongar, 1997: 13-14). Demokrasinin önemli özelliklerinin; hürriyet, adalet, eşitlik, danışma, hoşgörü ve fikir alışverişi olduğunu belirtmektedir (Büyükkaragöz, 1995: 2). Demokrasinin özellikleri; işbirliğinin açık olması, eleştirel olabilmek ve eleştiriye kabullenmek, farklılıkları uzlaşma yoluyla çözmek, hoşgörü, güven ve sorumluluk olarak kabul edilmektedir (Sarıbay, 1998: 82-83).

Demokratik rejimlerde genel olarak bulunan özellikler şunlardır.

1. Demokrasilerde egemenliğin kaynağı toplumdur.

2. Toplum içerisindeki farklılıklar demokrasinin bir diğer özelliğidir. Bir toplumda siyasal, kültürel, cinsiyet, yaşam tarzı vb. bakımından farklı bireyler bulunur. Demokrasi bu farklılıkları bir zenginlik olarak kabul eder.

3. Demokratik toplumlarda toplum kendi hukukunu kendisi oluşturur. Devlet içerisindeki her birey bu hukuk yoluyla devlete karşı korunmuş olur.

4. Demokratik toplumlarda yönetim ön plandadır (Yeşil, 2002: 8-9).

İnsanın odak alınması, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin işlerliğinin olması, her alanda insanca yaşamaya önem verilmesi, katılım, dayanışma ve paylaşmanın olması, sevgi, saygı ve hoşgörüye önem verilmesi demokrasinin özellikleri olarak belirtmiştir (Cılga, 2001: 69).

Demokrasinin belli başlı özellikleri şunlardır:

1. Devlet amaçtan ziyade bir amaca ulaşmaya çalışılan bir araç olarak kabul edilir.
2. Tüm bireyler ayrım olmaksızın eşit ve vazgeçilmez haklara sahiptirler.
3. Demokrasilerde insan aklı önemlidir.
4. Demokrasilerde her birey özgürdür ve bu özgürlük demokrasi tarafından korunur ve durağan bir özellik olmayıp geliştirilir.
5. Demokrasilerde siyasi partiler önemlidir.
6. İnsanlar tüm haklara eşit olarak sahip oldukları için, insanların kamu hizmetinden ayrım yapılmadan eşit bir şekilde yaralanma hakları vardır.
7. Demokrasi kişilerin haklarını ve egemenliğini temsil eder (Tezcan, 1994: 93-94)

Demokrasinin özellikleri noktasında sayılanlara baktığımızda tüm bu özellikler aslında bireyi güzel bir yaşama götürmeyi amaçlamaktadır. İnsanı geliştirmeyi ve korumayı hedef alan, demokrasi kültürünün yerleşmesini sağlayacak olan bu özellikler demokrasinin ne kadar önemli olduğunu ve demokrasiye sahip çıkılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dikkate alınması gereken bir diğer husus ise demokrasi kavramının genişliği ve insanlara verdiği önemdir. Bu nedenle demokrasi kavramı birçok özelliği içinde taşır ve bu özelliklerle toplumlar tarafından şekillenerek hayat bulur.

1.2. DEMOKRASİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.2.1. Dünya’da Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

Demokrasinin ilk başlangıç noktasına bakacak olursak bu kavramın yaklaşık iki bin beş yüz yıllık uzun bir geçmişi olduğunu görmekteyiz. İlkçağ’da eski Yunan dönemi demokrasi kavramının ilk çıkış yeri olarak kabul edilmektedir (Erdoğan, 2001:

193). “Bazı kaynaklar dünyada ilk demokratik yapılanmanın, bugünkü Lübnan, Suriye ve İsrail’in bir bölümünü içine alan Fenike sitelerinde ortaya çıktığını iddia etseler de genel olarak demokrasinin ilk uygulamalarının Antik Yunan Sitelerinde ve özellikle de Atina’da İ.Ö. 508’de ortaya çıktığı yönündedir. En eski kaynaklardan olan Herodot Atina demokrasisinin Kleisthenes tarafından kurulduğunu belirtmektedir (Biçer, 2007: 2).

Antik Yunan’da siteler toplumsal ve siyasal örgütlenmenin egemen biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Demokrasi, bir site devleti olan Atina’nın siyasal düzeni ya da rejimi olarak ortaya çıkmıştır. Atina’da halk yönetiminin en büyük göstergesi sitelerin yurttaşların katıldığı meclis eli ile yönetilmesidir (Şaylan, 1998: 14). “Yunan siyasal düşünceleri incelendiğinde demokrasiye yatkın ilk düşünce İ.Ö. 700’lerde Hesiodos’la görülür. Ardından Solon, keyfi olmayan ve tüm vatandaşların temyiz gücüne sahip olması gerektiği yönetim tarzını savunmuştur. Perikles ise Atina demokrasisini hem yüceltmış hem de savunmuştur (Yurtseven, 2003: 5). Atina demokrasisi ile ilgili anlatılan bilgilere baktığımızda Atina demokrasisini o dönem için üstün bir demokrasi olarak görmemizi sağlayabilir. Ancak bu durumu abartmamak gerekir. Çünkü Atina demokrasisinde bazı olumsuzluklar kendini göstermiştir.

Örneğin Atina nüfusu Atina’nın en parlak olduğu zamanda yaklaşık olarak 300.000 olarak bilinmektedir. Bu nüfusun içerisinde Atina’da yaşayan ancak köleler ve Atinalı olmayan insanlar büyük bir çoğunluk olarak kendini göstermektedir. Atinalı sayılabilmek için kişinin anne ve babasının da Atinalı sayılması gerekmektedir. Bununla beraber yönetime katılmak için de Atinalı olmak yeterli olmaktadır; ancak 20 yaşını geçmiş erkek Atinalılar yöneten meclise (Ekklesia) katılma hakkına sahiptir. Yaklaşık 30.000 kişi Atina’da egemenlik sahibi Demos olarak kendini göstermektedir. Atinalı sayılmayanların ve tabi ki kölelerin yönetimde hiçbir şekilde söz hakları yoktur (Şaygan, 1998: 14).

Atina demokrasisi köle ve esir olmayanlar arasındaki eşitliği sağlamasına rağmen, insanlar arası eşitliği sağlayamamıştır. Atina halkına baktığımız zaman köle nüfusunun çok fazla olduğu görülmektedir. Açıkça sayıca fazla durumdaki köleler sayıca az olarak nitelenen gerçek Atinalılar tarafından dışlanmaktaydı. Buradan çıkacak sonuç ise demokrasinin dışlanan köleler tarafından etkilenmiş olması gerçeğidir (Finley,

2003: 25). Demokrasinin ilk çıkış noktası Atina demokrasisi olmasına rağmen bu demokraside aslında demokrasiyle bağdaşmayan uygulamaların varlığı kendini göstermektedir. Demokrasi yalnızca atası, geçmişi Atinalı olan insanların elindeydi ve diğerleri sadece demokrasiyle ilgili olmayan ve hiçbir söz hakkı olmayan kişilerdi.

Eski Yunan site devletlerinde oluşuma giren demokrasinin yanı sıra, İtalya’da “Comita” meclislerinde devlet işleri tartışılırdı. Roma Uygarlığı da en az Yunan Uygarlığı kadar tarihte derin izler bırakmıştır. Bugünkü batı uygarlığının temelini oluşturan Roma Uygarlığı’ndaki devlet hukuk sistemi Yunan Felsefesinin ve özgür insan anlayışının izlerini taşımaktadır (Uslu, 2003: 11). Roma İmparatorluğu’nda demokrasi anlamında en kayda değer dönem M.Ö. 6. yüzyılın sonlarında monarşinin kaldırılmasından itibaren beş yüz yıllık bir dönemdir. Birçok çağdaş ülkenin hukuk bilimine ve kanunlarına öncülük eden medeni hukuk ve ceza hukuku sistemlerinin ilkeleri bu dönemde ortaya konulmuştur (Yeşil, 2002: 15).

Ortaçağ düşüncesinde dinsel düşünüş etkisi çok büyük olmuş ve bütünüyle ortaçağ düşüncesine egemen olmuştur. Bu hem batı hem de doğu toplumları için geçerlidir. Eski Yunan ve Roma’nın köleci toplumu ortaçağda Feodal düzene geçişte etkili olmuştur. En üstte kral ya da imparator, altta vasallar ve geniş tabanda ise serfler bulunurdu. Bu dönem bilimin ve özgürlüklerin egemen olmadığı karanlık çağ olarak adlandırılıyordu (Yurtseven, 2003: 14). Ancak ortaçağın sonlarına doğru burjuvazinin doğması demokrasinin gelişmesi noktasında önemli olmuştur. Burjuvalar, üst düzeyde bulunan aristokratlara karşı demokratik değerlerin savunuculuğunu üstlenmişlerdir. 18.y.y. bu anlamda bir dönüm noktası olmuş ve burjuvazi zaferi kazanmıştır (Tanilli, 2001: 31).

Magna Carta (1215) ortaçağdaki en önemli gelişmelerden biri olarak nitelendirilmektedir. İngiltere Kralı I. John imzaladığı bu fermanla yetkilerinin küçük bir bölümünü feodal beylere devrediyordu. Bu fermanın demokrasiye en önemli katkısı halkın kanunlara uyması gerektiği ve birlikte yaşam idi (Büyükkaragöz, 1995: 5).

Demokrasinin büyük atılımlar yaptığı ve gelişme gösterdiği Yeniçağ önemli bir dönemdir. Fransız İhtilali (1789) ile eşitlik, özgürlük, adalet, bağımsızlık gibi düşünceler kapsamlı olarak demokrasiye girmiştir. Özellikle insan hakları konusunda “İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi” bazı haklara değinmiş olmakla birlikte, insan

hakları konusunda en önemli ve en büyük gelişme 10 Aralık 1948 tarihinde imzalanan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” olmuştur (Büyükkaragöz, 1995: 6).

Dünya’da demokrasi tarihinin gelişimine baktığımızda demokrasinin çok zorlu yollardan geçerek günümüze geldiğini görmekteyiz. Bu zorlu yollardan geçerken devamlı olarak bir gelişme göstermiş ve giderek daha iyi bir yapıya kavuşmuştur. Demokrasi kendi yapısı içerisinde devamlı olarak gelişmeye hep açık olmuştur. Demokrasi geliştikçe insan hakları ve insanın yaşayışı gelişmiş, toplumlar demokrasinin sağladığı katkıları gördükçe, demokratik toplumların sayısı da artmıştır. Demokrasinin önemini her birey kavramalı ve demokrasiyi korumaya, yaşatmaya çalışmalıdır.

1.2.2. Türkiye’de Demokrasinin Tarihi Gelişimi

Gerçek anlamda demokratikleşme süreci ülkemizde yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Türkiye tarihinde Cumhuriyet’in ilanını bir dönüm noktası olarak kabul edersek demokratikleşme sürecini Cumhuriyet öncesi dönem ve Cumhuriyet sonrası dönem olmak üzere ikiye ayırmak daha doğru olacaktır. Çünkü Cumhuriyet öncesi dönemde özellikle Osmanlı Devleti’nde yönetim mutlakiyet ve meşrutiyet olarak kendini göstermiş, Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte yeni bir rejim benimsenip padişahlık son bulmuştur. (Yeşil, 2002: 17–18).

1.2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türk siyasi hayatında demokrasinin değerlerinin ve fonksiyonlarının tespit edilmesinde en önemli iki nokta siyasi gelişmelerin takip edilmesi ve toplum yapısını anlatan siyasetnamelerin incelenmesi olmuştur. Siyasetnamelerde Türklerin demokrasiye geçiş süreci ve demokrasi ile ilgili ipuçları bulunabilmektedir. Tarihimizin belli başlı destanlarından olan Oğuz Kağan Destanı’nda yönetim ile halk arasındaki sistemli ilişkilere örnek verilmiştir. Ayrıca ideal insan tipi ve topluma faydalı bir insanın nasıl olacağı ile ilgili bilgiler yine Oğuz Kağan destanında yer almaktadır. Orhun ve Yenisey Kitabelerinde de demokrasi ile ilgili bilgiler yer almaktadır (Büyükkaragöz, 1995: 10).

Konar-göçer olarak yaşayan Türklerin İslamiyet’i kabulü ve yerleşik hayata geçmesi ile birlikte hem sosyal hem de siyasal hayatlarında önemli değişimler olmuştur. Dede Korkut hikâyeleri ve Kutadgu Bilig’de devlet, siyaset, din adamları, terbiye, yönetim-halk ilişkileri üzerinde demokrasiye işaret eden önemli bilgiler bulunmaktadır

(Yeşil, 2002: 12). İslamiyet'in kabulüyle Müslüman ve Türk kaynaşmasını sağlayan devlet Karahanlılar olmuştur. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Türklerde, demokrasilerde görülen özellikler hayat yaşantısında ve devlet yönetiminde kendini göstermeye başlamıştır (Büyükkaragöz, 1995: 11). Karahanlılar ve Gaznelilerle devam eden siyasal hayat Selçuklularla birlikte büyük bir gelişme göstermiş ve daha sistemli hale gelmiştir. Özellikle Nizamülmülk'ün Siyasetnâme'sinde; idare hukuku, devlet felsefesi, devlet adamına öğütler gibi konular yer almaktadır (Yeşil: 2002, 13).

Demokratikleşme bakımından en önemli gelişmeler 19.y.y.'da ortaya çıkmıştır. Bu yüzyıla kadar Osmanlı Devleti ülkeyi tek kişinin idare ettiği mutlak monarşi ile yönetiliyordu. İktidara gelen padişahlar, bütün devlet yetkilerini kullanırlardı. Padişahların yetkilerini sınırlayan geleneksel, ahlakî ve dinî bazı kuralların varlığı olsa da yine mutlak güç padişahı (Uygun,1996: 11). Osmanlı Devleti'nde divan bulunmasına rağmen yine son söz padişahındı. Bu yüzden divan bir karar organı olmaktan ziyade, danışma organı niteliği taşıyordu. Unutmamamız gereken bir diğer nokta Osmanlı Devleti çok dilli ve çok dinli bir yapıya sahip olmasına rağmen, hiçbir zaman kültürel ve dini anlamda zorlamaya ve asimilasyona girişmemiş, çeşitli kültürlerin ve dinlerin yaşamasına izin vermiştir. Bundan dolayı Osmanlı Devleti'nin demokrasi açısından geri bir düzeyde olmadığını rahatça söyleyebiliriz (Yeşil,2002: 19). Osmanlı Devleti içerisinde barındırdığı kültürlerle ve dinlere sahip çıkmıştır. Hatta çeşitli dinlere mensup insanların dinsel anlamda ihtiyaçlarını gidermek için elinden geleni yapmıştır. Devlet içerisinde bulunan birçok azınlık demokrasinin öngördüğü gibi barış ve huzur içerisinde yaşamışlardır.

Osmanlı Devleti'nde demokratikleşmenin başlaması ve demokratik sürece geçme açısından II. Mahmud zamanında imzalanan Sened-i İttifak (7 Ekim 1808) ilk önemli hadisedir (Kuran,1997: 627–629; Yağcı, 1998: 15–22; Büyükkaragöz ve Kesici, 1998: 25). Sened-i İttifak ile ayanlar ve padişah karşılıklı olarak anlaşma yapmışlardır. Bu anlaşma neticesinde padişahın yetkileri kısıtlanmıştır. Bu kısıtlanma ancak devlet içerisinde yaşayan tüm insanları ilgilendirmemektedir. Sadece devlet içerisinde üst düzeyde bulunan tabakaya karşı bir kısıtlamaya gidilmiştir. Yine de demokrasi açısından bakacak olursak bir gelişme kendini göstermiştir. Bu gelişme ileriye doğru toplumdaki tüm insanlara sağlanan hakların gelişmesi yönünden bir ilerleme kaydedilebileceğini

göstermektedir. Çünkü Sened-i İttifak ile artık egemenlik bir tek kişinin elinden alınmaya ve halka indirgenmeye başlanmıştır.

Osmanlı Döneminde bir diğer demokrasi hareketi 3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşid Paşa'nın gayretleriyle Padişah Abdülmecid tarafından ilan edilen Tanzimat Fermanı'dır. Tanzimat Fermanı devlet içinde adaletin gerçekleştirilmesi için hak ve hürriyetleri sağlama noktasında atılmış önemli bir adımdır. Bu belge ile ilk defa can, mal ve namus emniyeti devletin garantisi ve koruması altına alınmış ve hukuk devleti olma yolunda önemli bir adım atılmıştır (Akgündüz ve Öztürk, 1999: 250). Tanzimat Fermanı'nın uygulanması sırasında çeşitli aksaklıklar yaşanmış ve Gayr-i Müslimler Avrupalı Devletlerin kışkırtmalarıyla daha fazla hak talep etmeye başlamışlardır. Bunun üzerine Paris Antlaşmasında aleyhimize karar çıkmasını engellemek için 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir (Biçer, 2007: 6). Islahat Fermanı'nın ilan edilmesinde Avrupalı Devletlerin çok fazla baskısı olmuştur. Osmanlı Devleti'ndeki gayr-i müslimlere yeni geniş haklar vermek gayesiyle hazırlanmıştır. Akgündüz ve Öztürk'e (1999: 254) göre müslüman halkı geri iterek, gayr-i müslim halkı ön plana çıkarmak amacıyla zorla ilan edilmiş bir belgedir.

“Tarihimizde demokrasi ve insan hakları alanındaki en önemli gelişmeler “Meşrutiyet Dönemi” olarak adlandırılan ve 1876 Anayasasının (Kanun-i Esasi) ilanı ile başlayan dönemde ortaya çıkmıştır” (Uygun, 1996: 12). Seçimle işbaşına gelen kişiler padişahın mutlak yönetim hakkına sınır koymuşlar ve yönetim tarihte ilk kez bir anayasaya dayandırılarak hukuksal anlamda ileri bir adım atılmıştır (Uslu, 2003: 14). 1876 Anayasası ile Osmanlı Devleti gerçek anlamda bir meşruti düzene geçememiştir. Padişahın yetkilerine karşı sınırlandırma az bir ölçüde kalmış ve padişah egemenliğin sahibi olarak üstünlüğünü korumuştur. Ama yine de mutlak monarşi kendini bir ölçüde sınırlamış ve anayasası olan, meclisi olan bir yapıya kavuşmuştur (Uygun, 1996: 13–14).

Demokrasiyle ilgili diğer hareketlerde şu şekilde sıralanabilir: II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı Devleti'nin teokratik yapısını değiştirmemesine rağmen parlamenter sisteme dayanan meşruti monarşiyi kurmuştur (Büyükkaragöz, 1995: 14). 1908–1913 yılları arasında ilk defa demokratik çoğulculuk uygulanabilmiştir (Yeşil, 2002: 49). II.

Meşrutiyetle birlikte 1876 anayasasında değişiklikler yapılmış ve padişahın Anayasa üstündeki yetkisi kaldırılmıştır (Uslu, 2003: 14).

1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Osmanlıdaki siyasal sistemden tamamen farklı bir siyasal sistem kurulmuştur. Bu farklılaşma belli bir kesimle kalmayıp tamamen geniş bir alanda yapılmaya çalışılmıştır. Yönetimde artık padişahın olmadığı, bizzat halkın olduğu, halkın yönetime katıldığı bir meclis yer almıştır (Yeşil, 2002: 20). Bütün zorluklara rağmen demokratikleşme çalışmaları devam etmesine rağmen bu çalışmalar Avrupa devletleri ve İstanbul Hükümeti tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Nihayetinde 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM açıldı. TBMM'nin temel ilkelerinde çok büyük yenilikler yer aldı. Bu meclis, egemenliği kayıtsız şartsız millete verdi. “Türk Ulusu’nun tek yetkili ve meşru temsilcisinin TBMM olduğu tüm dünyaya bildirildi” (Ozankaya, 1999: 268).

Erzurum ve Sivas Kongreleri’nde, Amasya Genelgesi’nde iktidarın doğrudan halka verilmesi çerçevesinde değişikliklere girilmiş ve daha sonra bu değişiklikler bir Anayasa kuralı haline getirilmiştir. 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) yeni ulusal devletin ilk anayasası olmuştur. Bu anayasa olağanüstü koşullar altında hazırlandığı için kısa bir anayasaydı ve insan haklarına ilişkin kurallar içermiyordu. En önemli görevi yeni bir ulusal devlet yaratma işini üstlenmiş olmasıdır (Uygun, 1996: 18–19).

1921 anayasası ile cumhuriyet fikri vurgulanmasına rağmen devletin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğu açıklanmamıştı. 29 Ekim 1923’te Türk siyasi hayatının dönüm noktalarından biri gerçekleştirilip, Atatürk ve arkadaşlarının, Anayasanın bazı maddelerini değiştiren teklifi TBMM’de alkışlarla ve oybirliğiyle kabul edildi. Anayasanın birinci maddesinde, “Türkiye Devletinin hükümet biçimi, Cumhuriyettir” hükmü yer aldı. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte devlete Türkiye Cumhuriyeti Devleti isminin verilmesi; ulusal kurtuluş savaşını esas alarak Türk milliyetçiliği damgasını taşımakla birlikte, Türk olan ve olmayan unsurları bir çatı, bir birlik altında toplamayı ve yaşatmayı vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle etnik kökeni, dili ve kültürü ne olursa olsun bu topraklarda yaşayan herkesi kabullenmenin ve demokrasinin unsuru olan eşitlik, hak ve özgürlük kavramlarının yeni devletin hedefleri

olarak alındığının bir göstergesidir (Özbudun, 1997: 65). 1921 Anayasası üç yıl uygulandıktan sonra yerini 1924 Anayasası'na bırakmıştır. 1924 Anayasası'nda diğer ülkelerin anayasalarında yer alan birçok hak ve özgürlüğe yer verilmiştir. 1924 Anayasası özgürlüğün sınırını da belirlemiştir. Ayrıca 1934 yılında yapılan anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. 1928 ve 1934 tarihlerindeki diğer anayasa değişiklikleriyle herkesin din ve inanç özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmiştir (Uygun, 1996: 20). Ancak bilinmesi gereken bir diğer önemli nokta; Atatürk çok partili yönetime geçmeye çalışmak istemişse de bu durum 1946 yılına kadar maalesef gerçekleşmemiştir.

1946 yılına kadar devleti tek parti iktidarı yönetmiştir. 1946'da başlayan ve 14 Mayıs 1950 seçimleriyle taçlanan dönemin, demokraside çok önemli bir yeri vardır. O zaman kadar vatandaşa, onu kimin yöneteceği sorulmamış, ama artık bu zamandan itibaren sorulmaya başlanmış ve isteklerine önem verilmeye başlanmıştır (Yeşil, 2002: 21). 15 yıl süren çok partili yönetimde kalıcı bir demokrasi tam olarak sağlanamamıştır. Ayrıca hükümet demokrasiyle bağdaşmayan, insan haklarının ihlaline yönelik bazı uygulamalarda bulunmasıyla 27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuştur (Uygun, 1996: 21). 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra 1961 yılında toplanan meclis tarafından demokratik görüşe göre yeniden anayasa hazırlandı. 1961 Anayasası 1924 Anayasası'ndan farklı olarak, insanlara ait klasik hakların yanı sıra sosyal hakları da düzenlemiştir (Kaldırım, 2003: 12). 1972 ve 1980 hareketleriyle demokratik süreç belirli bir süre kesintiye uğramıştır (Büyükaragöz, 1995: 16). 1982 Anayasası ile bugünkü Türkiye'nin devlet düzeni belirlenmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin yanı sıra, iktisadi ve sosyal haklar da düzenlenmiştir. Ayrıca yürütme erki güçlendirilmiştir (Uslu, 2003: 15).

Görüldüğü gibi Türkiye'nin demokratikleşme aşaması boyunca birçok sıkıntılar çekilmesine rağmen bu demokrasi sürecinden hiçbir zaman vazgeçilmemiştir. Ülke içerisindeki tüm vatandaşlar demokrasinin özelliklerini ve değerlerini benimsemişlerdir. İhtilaller geçirmemize ve demokrasimiz sekteye uğramasına rağmen hiçbir şekilde bundan ödün verilmemiş, daha da tersine siyasi partiler çoğalarak insanların seçimlerini özgürce yapabildiği demokratik bir ortam oluşmuştur. Herkes düşüncelerini yasalar çerçevesinde serbestçe söylemeye başlamış, yapılan çalışmaları yeri geldiğinde eleştirmeyi öğrenmişlerdir. Türk Milleti'nin demokrasiye bu kadar önem

vermesinin sebebi ise, bu demokrasiyi canını feda ederek, vatan ve bayrak kutsallığının bilincinde olarak elde etmiş olmasıdır. Demokrasinin yerleşmesinde Atatürk İnkılâpları'nın ve İlkeleri'nin çok önemli bir yeri vardır.

1.3. DEMOKRASİ VE EĞİTİM

Eğitim, insanlık tarihi boyunca her zaman önemini korumuş gerçeklerden biridir. Bu gerçeklik halen günümüzde de önemi korumaya devam etmektedir. Çünkü eğitim insanoğlu içindir. Eğitim demokrasinin gelişmesi ve korunması için çok önemlidir. Demokratik bir toplum oluşturma en önde gelen unsuru demokrasi eğitimidir (Yeşil, 2002: 41). Demokrasi, kişiliğin özgürce gelişmesine katkı sağlayan ve insanı sadece insan olmasından dolayı değerli kılan ve insan yaşamına saygı duyan, ayrıca özgürlüklere önem veren ve bu bağlamda insanın özgürlüğünü geliştirmeyi amaçlayan bir yönetim biçimidir. Karşılıklı hoşgörü ve diyalog ortamı, toplum içerisindeki her türlü farklılıklara hoşgörü ile bakabilen ve bunlara saygı duyabilen; bilgi ve düşünce üretimine uygun bir sosyo-kültürel iklim yaratmanın en etkili aracıdır. Bu yüzden bunların gerçekleşebilmesi için demokrasi eğitime ihtiyaç vardır (Özpolat, 2004: 11-13). Demokrasi bilincinin toplumda, ailede ve bireyde istenilen düzeyde oluşmadığı birçok yerde uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. Bu bilincin oluşturulamamasındaki sebeplerin başında bu konuda verilen eğitimin yetersizliği en önde gelen unsur olarak görülmektedir. İyi bir demokrasi eğitimiyle hür ve demokratik bir toplum düzeninin kurulması ve bu toplum düzeninin durağanlaşmadan devamlı olarak gelişmesinin sağlanması gerçekleştirilebilir. Bireylerin temel haklara sahip olduklarını bilmeleri ve bu hakları kullanabilmeleri ancak iyi bir eğitimle sağlanabilir.

Demokrasi eğitime yönelik olarak bazı varsayımlar şu şekilde sıralanmıştır.

1. Demokrasi ulaşılması gereken çok değerli bir amaçtır.

2. Demokrasinin eğitiminin ve öğretiminin yapılması noktasında bu amaca değecek olan önemli bir hakikati vardır. Dolayısıyla;

a) Bu hakikati gören ve bunun bilincine varan şuan ki kuşak, bu gerçeği ve demokrasi bilincini gelecek kuşaklara aktarabilir.

b) Demokrasi bilgisinde uzman kişiler bu bilgileri halka öğreterek demokrasiyi tabana yayabilir.

3. Nasıl bir tarih, matematik okulda öğretilbiliyorsa, demokrasi de okulda öğretilbilir bir olgudur.

4. Demokrasi öğrencinin düzeyine göre ayarlanabilen ve öğretilen bir olgudur.

5. Demokrasi bir bilinç sorunudur ve bu bilinç eğitim yoluyla geliştirilebilir.

6. Geleceğin yurttaşları eğitim yoluyla yetiştirilebilir (Seçkin, 2004: 153).

Bu varsayımlardan eğitim ve demokrasi arasında sıkı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca demokrasinin yerleşmesinde eğitimin çok önemli olduğunu aşağıda belirttiğimiz alıntılarda görmek mümkün olacaktır. “Demokrasi bir yaşam biçimi olduğu kadar aynı zamanda bir düşünce biçimidir. Demokratik davranışların hayata geçmesini sağlamadaki en önemli unsur, bu davranışların insan düşüncesine yerleşmesini sağlamaktır. Demokrasi bilinci ise ancak eğitimle kazanılır. Demokratik değerleri ne kadar iyi öğretirsek, o derecede demokrasiyi benimsemiş nesiller yetiştiririz” (Doğan, 2002: 63).

Demokrasi ve insan haklarının korunması, bunlara saygı duyulması ve bu hakların yaşama geçirilmesi noktasında eğitimin çok önemli bir görevi vardır. Demokrasi konusunda bilgilenmeyi sağlayacak ve demokratik davranışlar sergilemeyi sağlayacak bir eğitim olduğu takdirde demokrasiye yönelik bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazanılması ve yaşama geçirilmesi kolaylaşacaktır (Karakuş, 2004: 213).

Demokrasi çok zor süreçler geçirerek günümüze kadar gelmiştir. Bu yüzden demokrasinin korunması ve gelişmesi çok önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilere demokrasi bilinci ve kültürü ancak eğitim yoluyla kazandırılabilir. Siyaset ve hukuk gibi yaptırım mekanizmalarına gerek kalmadan demokrasinin korunması ve geliştirilmesinde en önde gelen gerçek eğitim olarak kendini göstermektedir. Demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesine ve korunmasına yardımcı olan değerlerin başında gelen; sevgi, saygı ve hoşgörü kavramları etkin bir şekilde eğitim yoluyla kazandırılabilir (Turan ve Taşpınar, 2004: 230).

Demokrasi ve eğitim arasındaki ilişkiye baktığımızda iki önemli nokta dikkat çekmektedir. İşlevsel bir demokratik eğitimin hedefi, önce kendilerine ve başkalarına saygı duyabilen, farklılıkları kabullenmiş, bilimsel düşünme alışkanlığı edinmiş bireyler; sonra düşünen, düşündüklerini çekinmeden tartışan, işbirliği yapabilmeyi başaran demokrat bireyler yetiştirmektir. Demokrasi bilinci kazandırmanın ve bu bilinci kazandırdıktan sonra yaşama yansıtılmasının en temel yolu eğitimden geçer.

Demokrasi ve eğitim arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki içerisinde demokrasi kendi varlığı ve devamı için eğitime ihtiyaç duymaktadır. Aynı şekilde eğitimin başarısı için de demokratik bir ortama ihtiyaç duyulmaktadır. Demokrasi eğitimi bir anda olabilecek bir şey değildir. Bu bir süreci gerektirir. Bu süreç ise bireylerin demokratik davranışlar kazanmaları ve bu davranışları yaşantılarına yansıtılmaları olarak tanımlanabilir. Demokrasi eğitimi, insan hak ve özgürlüklerini bilen, her türlü anlamda insan haklarına saygı duyan, demokrasiyi benimseyen ve savunan bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu eğitimle ayrıca demokratik kişiliğin oluşması amaçlanmaktadır (Yeşil, 2004: 295–296).

Vatandaşların, demokrasinin içeriğini ve değerini anlayabilecek ve bu içerik, değerler kapsamında kişiliklerini geliştirebilecek seviyeye ulaşmalarını sağlamak için eğitimin son derece önemli olduğu demokrasinin zorunlu şartlarından biri olarak gösterilmektedir. Çünkü hakları, sorumlulukları ve demokratik hayatın niteliklerini öğrenmenin tek yolu eğitimden geçer (Girgin ve Gürşimşek, 2004: 310).

Demokrasi ve eğitim ilişkisine baktığımızda demokrasinin gelişebilmesi için gerçekten eğitimin çok önemli bir rolü vardır. Eğitimle birlikte demokrasinin toplum içerisinde daha fazla yer etmesi ve bireyler tarafından daha fazla korunması sağlanmış olacaktır. Çünkü bireyler insan haklarını, farklılıklara saygıyı, düşünce serbestliğini, demokrasinin önemini ve gerekliliğini ancak eğitimle öğrenebilir. Eğitim sayesinde bu kültür geleceğe taşınmış olur ve demokrasi kendini daha fazla geliştirerek her türlü tehlikeye karşı daha fazla korunmuş olur. Demokrasi eğitimi, demokrasi eğitiminin ilgili kavram ve uygulamalarını öğretmek, benimsetmek ve davranışlara yansıtmak suretiyle, bireylerin sosyal hayata etkin vatandaşlar olarak katılımlarına yardımcı olmayı amaçlayan bir eğitim alanıdır (Yeşil, 2002: 48).

1.3.1. Demokrasi Eğitiminde Aile

Öncelikle aile dediğimiz zaman aklımıza ilk gelen; hepimizin içinde rahat ettiği, sevdiklerimizle, saydıklarımızla bütün bir hayatı paylaştığımız mutlu bir yuvadır. Hiç bir devirde hiç bir ülkede vazgeçilmeyen bir huzur ortamıdır. Eski ve yeni olsun bütün anayasalarımızda aile Türk toplumunun temeli olarak tanımlanmıştır (Ağca, 1993: 2). Bu yüzden aile Türk toplumun geleceği için çok önemli bir kurumdur. Bu çok önemli olan kurum demokrasinin gelişmesi ve demokrasi bilincinin yerleşmesi bakımından büyük sorumluluklar üstlenmektedir.

Aile için en önemli değer kaynağı onun işlevleridir. Ailenin çocuğa ilişkin görevleri; beslenme, barınma, koruma, eğitme ve yetiştirme olarak ifade edilmesine rağmen en önemli görevi çocuklarının demokrasi kültürüne ve yaşam tarzına uygun olarak eğitilmesidir.

Aileyi demokrasi açısından önemli kılan sebepler şu şekilde sıralanmıştır;

1. Aile bireylerinin tepkilerinin birey açısından önemli olması,
2. Ailenin çocuğa ilk ulaşan ve çocuğun bilgilenmesini sağlayan ilk kurum olması,
3. Çocuğun gelişim ve öğrenmeye en açık olduğu ve ihtiyaç içerisinde bulunduğu dönemi aile içerisinde geçirmesi,
4. Ailenin doğal bir eğitim çevresi olması,
5. Çocuğun en duygusal ve en yoğun ilişkilerinin yaşandığı dönem olması,
6. Çocuğun kişiliğinin temellerinin atılıp şekillenmeye başladığı dönem olması,
7. Ailenin doğum öncesinden başlayıp hayat boyu devam eden bir eğitim kurumu olması gibi özellikler demokrasi eğitiminde aile kurumundan faydalanmayı zorunlu hale getirmektedir (Yeşil, 2002: 92–93).

Eğitim anne dizinde başlar; her söylenen sözcük çocuğun kişiliğine atılan bir tuğladır. Bu tuğlalar ne kadar sağlam örülürse yapı o kadar sağlam olur ve çok uzun süre ayakta kalmaya devam ederek yaşama garantisini gelecek kuşaklara aktarır. Anlatılmak istenen, ailenin en önemli işlevlerinden birinin de çocuğu eğitme işlevi

olduğudur. Sağlıklı toplumların oluşmasının ilk basamağı ailede başlar. Toplum olarak sağlıklı düşünen, soran, sorgulayan, araştıran, sorumluluk sahibi gibi birçok olumlu özelliklere sahip bireylerin yetişmesinin temeli ailede atılır (Vural, 2004: 357). Aile üyelerinin birbirleriyle ilişkilerinde saygılı, hak ve ödevlerin dağılımında adaletli davranarak topluma karşı yerine getirilecek görevlere ait ilk temel davranışların kazanılması sağlanmaktadır. Kanunla konulmuş kurallara uymak kişinin toplumsal görevlerinden birisidir. Aile ortamında anne veya baba kanunlar çerçevesince düzenlenen bazı kurallardan gerçek hayattan yaşanmış örnekleri söyleyerek çocukları kurallara uygun hareket etmeye yönlendirir. Ailede yapılan eğitimle topluma karşı yerine getirilecek ilk sorumluluğu yaşamayan çocuklar gençlik ve olgunluk dönemlerinde sorumluluklar noktasında ilgisiz kaldıkları görülmüştür. Bu yönüyle demokratik değerlerin benimsenmesi açısından aile önemlidir. Aile üyesi olarak çocuğun sorumluluklarını sağlamak aile terbiyesinin en önemli basamağıdır (Ağca, 1993: 20–21, 27).

Ülkemizde otoriter ve baskıcı eğilimlerin başta aile olmak üzere toplumun birçok kurum ve kuruluşunda yaygın bir anlayış olarak var olduğu herkes tarafından görülmektedir. Ataerkil aile yapısı halen birçok ailede etkisini sürdürmektedir. Sosyo-ekonomik düzeye bağlı farklılıklar olmakla birlikte, ailelerin bağımsızlık yerine bağımlılığı öncelikli olarak vurguladıkları, bu bağımlılığın önce çocuğun anne-babasına sonra anne- babanın çocuğuna olan bağımlılığı şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Ülkemizde birçok ailenin çocuğunu bu şekilde yetiştirdiğini düşünürsek eğitim kurumlarına büyük bir sorumluluk düştüğünü bilmek zorundayız (Gürşimşek ve Göregenli, 2004: 80). Toplum kültürünün çeşitli unsur ve şekilleri Aile ocağında işlenmeye başlar. Bu şekilde çocuk aile ocağında sosyalleşmeye ve demokratik değerlere sahip olmaya başlar. Böylece çocuk demokrasinin en küçük taşıyıcısı olur (Ertuğrul, 2000: 17). Ailede anne ve baba tarafından çocuğa öğrenmesi gereken bilgiler öğretilir. Gerekli bilgi ve beceriler kazandırılır ve yeteneklerin geliştirilmesi için çocuğa rehberlik edilir. Toplumsal ve demokratik kuralların, davranışların benimsenmesi sağlanır. Böylelikle çocuklarda özgüven duygusu artar; bağımsız davranışlar desteklenerek çocuğun kişiliğinin özgürce gelişmesi sağlanır. Bu öğretiler hoşgörü, sevgi ve saygı doğrultusunda yapılıncı çocuk bu demokrasi değerlerini yaşayarak öğreneceği için bu bilgileri geleceğe taşır (Dönmezer, 2000: 50).

Çeşitli kültürlerin sağlıklı, huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşayabilmeleri için demokrasi kültürünün gelişmesi ve yerleşmesi sağlanmalıdır. Demokrasinin temelinde yatan bireysel düşünceye saygı ve hoşgörü en önemli iki değerdir. Demokrasi ortamında birey mutlaka hak ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Toplumda her düzeydeki hak ve sorumlulukların bilincinde olan insanlara sahip olmak için yapılacak en önemli iş eğitimidir. Bireyin içinde yaşadığı aile eğitimin ilk temel kaynağıdır. Katılım, dayanışma, hak ve sorumluluk gibi kavramların ilk denendiği yer olan aile aynı zamanda bireyin sosyalleşmesini sağlayan çok önemli bir kurumdur (Uluğtekin, Cılga ve İl, 2002: 5). Ancak bazı durumlar bu demokrasi eğitiminin kısıtlı ve eksik kalmasına sebep olmaktadır. Bu eksikliğin başlıca sebeplerinin başında sırasıyla şunlar gelmektedir:

1. Ailedeki kişiler arası ilişkiler sıkı sorumluluk ve zorunluluk bağları etkisinde olduğu için birey hür, bağımsız ve özgür şekilde yetişemez duruma gelmektedir. Bu nedenle bu tip ailelerde yetişen çocuklar özerk olmayan bağımlı bireyler haline gelmektedir (Dönmezer, 2000: 14).
2. Ailenin eğitim düzeyinin düşük olmasından kaynaklanan problemler ortaya çıkmaktadır.
3. Çocuğun hem fiziksel hem de duygusal anlamda sağlıklı gelişimini etkileyen engeller varlığının olması olumsuz bir etki oluşturmaktadır.
4. Çocuğun eğitimi okul dışı ortamlarda desteklenmemektedir.
5. Ailelerin çocuklarıyla ilgili olarak sorumlulukların neler olduğu bilgisine yeteri kadar sahip olamamalarından kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmaktadır.
6. Eğitimin sadece okulun görevi olduğunu düşünmeleri aile içerisindeki demokrasi eğitimini olumsuz etkilemektedir (Vural, 2004: 269–270).

Her türlü zorluğa rağmen Türkiye’de demokrasi ve insan haklarının yaşama dönüştürülmesi için aile odaklı eğitim çalışmaları sürdürülmelidir. Toplumsal yaşamın her alanında demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin geliştirilmesi doğrultusunda, ailenin demokrasi düşüncesini üreten ve uygulayan bir kurum olarak işlevsellik kazanması sağlanmalıdır (Vural, 2004: 360). Demokratik değerlerin her biri aile ortamında bireylere aktarılmaya başlanır. Bunların birçoğu yerleşik bir kişilik özelliği

haline gelir. Ailede eğitim etkili olarak sağlanabilirse, toplumsal yapının daha sağlam ve demokrasi bilincinin daha yerleşik bir şekilde olduğu rahatlıkla görülebilir. Aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerinde, saygıyı, dayanışmayı, yardımlaşmayı, işbirliğini ve sorumluluğu aile ortamında öğrendikleri söylenebilir. Bu ilk öğrenme kalıcı olması açısından ve ailedeki demokrasi bilincinin tüm topluma yerleşmesi açısından önemlidir (Yeşil, 2002: 95–96).

Sonuç olarak ailede demokrasi eğitimi son derece önemlidir. Gelecek kuşaklara sağlam bir demokrasi bırakabilmek ve demokrasiyi öğrenmiş ve hayatının her safhasında uygulayabilen bireylerin yetişmesini sağlayabilmek eğitimle mümkün olmaktadır. Bu ilk basamakta mutlaka ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için çeşitli eğitim faaliyetleri okullar aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Çünkü yarının teminatı bugünün gençlerinin ve çocuklarının elindedir.

1.3.2. Demokrasi Eğitiminde Okul

Demokrasi bir yönetim biçimi olmaktan ziyade, bir yaşam felsefesi, bir yaşayış biçimidir. Demokrasi ancak demokratik bir öğrenme ortamında yaşanarak benimsenebilecek bir değerler bütünüdür (Gürşimşek ve Göregenli, 2004: 77). Bu yüzden bir yaşam biçimi olan demokrasinin mutlaka öğrenilmesi gerekmektedir. Demokratik ülkelerde bu işlevin yerine getirilmesi öncelikle eğitim sisteminden beklenir. Bunun için eğitim sistemi demokratik olmak zorundadır. Demokratik eğitim, demokrasinin ilke ve kurallarının insan haklarının yaşatılarak öğretildiği eğitimidir (Karakütük, 2001: 20–21). Demokratik eğitim, “Öğretime yönelik tüm çalışmalarda, öğretmen- öğrenci ilişkilerinde, okul içerisinde öğrencinin bir birey olarak ne kadar değerli ve önemli olduğunu kavramalarına yönelik olarak yapılan tüm eğitim çalışmalarında, karşılıklı saygı, hoşgörü ve işbirliğine yönelik olarak yapılan eğitim olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1981: 46). Okullar yaşam boyu demokratik davranışlara sahip bireyleri ancak demokratik bir eğitim sürecinde yetiştirebilirler (Gürşimşek ve Göregenli, 2004: 78).

Bireylerin ailede kazandığı demokratik değerleri geliştirebilecek en önemli kurumlardan birisi okuldur. Okulların eğitim kurumu olarak içerisinde barındırdığı özellikler okulu demokrasi eğitiminde en önemli unsur olarak ortaya çıkarmaktadır. Özellikle okul ortamının yapısı bireylerin demokratik kimlik kazanmalarına ve bu

kazanılan değerleri yaşam biçimi şeklinde davranışa dönüştürerek geleceğe taşımalarına etki eden en önemli faktörlerden birisidir. Demokrasinin en önemli yapı taşlarından biri olan demokratik okul kültürü olmadan ne demokrasi ortamından ne de demokrasinin yaşayabilmesinden bahsetmek mümkün değildir. Demokrasinin değerlerine ve ilkelerine uygun olarak şekillenmiş bir okul ortamının, demokrasi eğitimiyle sağlanacak olan insana saygı, hoşgörü, özgürlük gibi kavramların tanınmasında ve kazanılmasında büyük katkısı olacaktır (Yeşil,2002: 102).

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, Milli Eğitim'in Temel İlkeleri olarak 8.maddede demokrasi eğitimi şu şekilde yer almaktadır. “Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliği'ne aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez”(MEB: 14).

Demokrasi eğitimi, okul kurumunun her çalışma alanında eğitim sisteminin gereksinim duyduğu özgür ve demokratik bir hava içerisinde verilmesi gerekmektedir. Okul bir aile ocağı gibi demokratik yaşayışın sıcaklığını her an yaşatmalı ve öğrenciye bunu hissettirmelidir (Karakütük, 2001: 21). Demokrasinin dayandığı hoşgörü anlayışı, çoğunluğun azınlığı ezmemesi, azınlığın da çoğunluğun yerine geçmemesini gerektirir. Yurttaşın her türlü görüşe saygı gösteren, hoşgörü sahibi insan olması demokrasinin yaşaması için bir zorunluluktur. Eğitimin en önemli görevlerinden birisi de öğrenciyi bu alanda eğitmek olmalıdır. Okulun demokratik kültür oluşturmadaki en etkili ve önemli katkısı demokrasinin yaşandığı ve bu anlamda geleceğe yönelik olarak demokratik yaşama dair yaşantı örneklerinin verildiği bir yaşam oluşturmaktır. Bugünün çocukları yarının gençleri olarak demokrasi bağlamında toplumda etkin görevler alacaklarsa ve demokrasi onlara emanet edilecekse demokratik hayatta gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlar okulda yaşayarak öğretilmelidir (Doğanay, Çuhadar ve Sarı; 2004: 363).

Okullarda verilen demokrasi eğitiminin amacı öğrencilere demokrasi kültürü ve demokrasi bilinci kazandırmak ise, okulların da buna uygun bir şekilde çeşitli özellikler taşıması gerekmektedir.

Demokratik bir okulda bulunması gereken özellikler şunlardır:

1. Ben ve öteki yüzleşmesi, düşüncelere ve duygulara empati yoluyla yaklaşılması gibi özelliklerin okul ortamında bulunması gereklidir.
2. Düşüncelerin demokratik bir bağlamda yorumlanması ve uygulanması gereklidir.
3. Okuldaki, sınıftaki ve öğrenme- öğretme sürecindeki ilişkilerde diyalog demokrasisi oluşturulmalıdır.
4. Okulda çoğulculuk ve işbirlikli öğrenme hâkim olmalıdır.
5. Öğretmen yasal konumundan kaynaklanan gücü ile öğrenci üzerinde baskı oluşturmamalıdır.
6. Öğretmen öğrenci görüşlerine saygı duymalıdır.
7. Demokratik bir ortam oluşturmak için düzen ve kurallar şarttır.
8. Öğrencinin sınıf kurallarının belirlenmesiyle ilgili olarak söz hakkı olmalıdır.
9. Öğrenme- öğretme sürecinde farklı görüşler saygı ve hoşgörü ile karşılanmalı başkalarının düşüncelerini anlamaya çalışılmalıdır.
10. Herkesin yanlış yapabileceği öğretilmelidir(Duman, 2004: 104-105).

Demokrasi eğitiminde öğretmenlere de çok önemli görevler düşmektedir. Çünkü öğretmen birebir öğrenciyle iç içe olan ve öğrenci tarafından model alınan bir bireydir. Öğretmenlerin sergileyeceği davranışlar çocuk üzerinde mutlaka önemli etkiler bırakacaktır. Demokratik değerlerin önemli olduğu öğretme ortamında mutlaka öğretmen rehber rolü üstlenir. Çünkü bağımsız, araştırmacı, diğerleriyle anlamlı ilişkiler kuran, farklılıklara saygılı ve duyarlı, problem çözme yetisi güçlü bireyler, öğretmenlerin sergiledikleri demokratik davranışlar çerçevesinde oluşurlar. Öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yönleltmek eğitimin en temel özelliğini oluşturduğu için öğrenci ve öğretmen eğitim sürecinin her aşamasında etkindir (Gürşimşek ve Göregenli,

2004: 78). Öğretmenin eğitim ortamında, öğrencilerin; ön öğrenmelerine, kültürlerine, bilgi edinme yollarına değer vermesi ve onlara bu konuda destek olması demokrasinin eğitiminde okulun üretkenliğini arttırmaktadır. Öğretmen bu yönüyle demokrasi eğitiminde etkin bir rol üstlenmektedir. Demokratik yaşamın sağlanabilmesi için tüm öğrencilerin birbirleriyle işbirliği içerisinde olması, sınıf içerisindeki tartışmalara ve sınıf kurallarının oluşumuna katılması önem arz etmektedir. Demokratik eğitim ortamlarında öğrencilerin düşünebilen, sorgulayabilen, karar verebilen, olaylara çok yönlü ve eleştirel bakabilen özellikleri kazanmalar gereklidir. Bu özelliklerin kazanımında öğretmenlere çok fazla görev düşmektedir (Oğuz, 2004: 111). Demokratik yönetimi benimseyen öğretmen sınıfın yönetimiyle ilgili olarak tüm sorumlulukları ve yetkileri öğrencilerle paylaşmaktadır. Sınıf yönetimiyle ilgili olarak öğrencileri de bu yönetimin ve karar alma sürecinin içine sokması öğrencide demokratik bilincin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Alicığüzel, 1999: 314). Öğrenciler öğretmenler tarafından sınıf ortamı içerisinde kendilerine demokratik bir şekilde davranıldığını gördüklerinde zihinlerinde soyut olarak bulunan demokrasi kavramı, öğretmenlerinden gördükleri bu özellikler yoluyla somut hale gelecektir. Öğretmenin öğrencilerle ilişkilerindeki davranışın kendisi aslında başlı başına bir eğitimidir. Öğretmenin karşılıklı anlayış içerisinde, çok fazla baskıcı olmadan güdeleyici ve öğrencinin kişisel değerlerine önem veren yaklaşımları doğru olduğu zaman eğitim bir nitelik kazanmış olur. Öğrenci ve öğretmen arasında karşılıklı saygıya dayanan bir işbirliği olmalıdır. Bu işbirliği gerçekleştiği takdirde öğrencinin demokratik tutumlarının gelişmesi sağlanacaktır (Kepenekçi, 2000: 99, 103–104). Ancak bilinmesi gereken bir gerçek olarak bazen öğretmenlerin takındıkları tavırlar ve davranışlarındaki yanlışlıklar çocuklarda demokrasi eğitimine yönelik olarak bazı olumsuzlukların yaşanmasına ve demokratik davranışların ortaya çıkmamasına sebep olmaktadır.

Demokrasi eğitimi verme konusunda birçok farklı kişi, kurum ve kuruluşların sorumluluğu olmasının rağmen özellikle okulun sorumluluğu daha ön plana çıkmaktadır. Ancak okullarda öğretmenler tarafından takınılan bazı tutum ve davranışlar demokratikleşmenin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Düşünme, eleştirme, sorgulama ve düşüncelerini ifade etme becerilerine ilişkin öğretmenler bazen yanlış davranışlar sergileyebilmektedir. Ama bu yanlış sadece bire bir öğretmenden kaynaklanan bir yanlış olmaktan ziyade kimi zaman programdan ve okul yönetiminden

de kaynaklanmaktadır. Öğretmenin her türlü eleştiriye kendilerini ve düşüncelerini kapatmış olması öğrencide oluşturulması istenen demokrasi değerlerine ve ilkelerine engel olmaktadır (Yeşil, 2004: 299). Demokrasi ancak demokratik bir öğrenme ortamında yaşanarak öğrenilebilecek bir olgudur. Araştırmalar Türkiye’de öğretmen tutumlarının ağırlıklı olarak otoriter olduğunu ve bu eğilimin zaman içinde daha da arttığını göstermektedir. Demokratik yaşamın demokratik bir eğitimle sağlanabileceği düşünülürse bu tür davranışlar gelecekteki demokratik yaşam hayaline büyük bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca öğretmenlerin dayağı önemli bir eğitim aracı olarak algılaması, baskıcı tutumların belirgin bir şekilde öne çıkması, öğrenci – öğretmen arasında otoriteye dayalı bir ilişki olması, öğretmenlerin demokratik değerleri kazandırmaları konusunda yeterli çaba göstermemesi yapılan araştırmaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Gürşimşek ve Göregenli, 2004: 78). Demokratikleşmenin ve demokratik yaşamın öğretilmesinde en önemli görevin okullara düşmesine rağmen bu tür olumsuzluklar demokrasi değerlerine kavuşmayı engellemektedir. İleriki yıllarda öğrencilerin toplum içerisine daha fazla karışacağını düşünürsek toplumsal anlamda demokratik eğilim giderek azalma gösterecektir.

Okulun demokratik eğitime katkısı, yalnızca demokrasiye yönelik derslerle gerçekleşmez. Derslerde tartışmaya, katılmaya ne kadar ağırlık verilirse ve öğrenciye taşıdığı değer ve saygınlığıyla ilgili ne kadar destek verilirse bu durum bütün derslerde demokratik eğitime büyük bir katkı sağlar (Karakütük, 2001: 21).

Buna bağlı olarak sınıfta uygulayacağımız bazı ilkelerle öğrencilere çeşitli değerler kazandırabiliriz. Bu ilkeler şu şekildedir:

1. Etkin katılım sağlama
2. Öğretimde ders kitabının baskınlığından kurtulma
3. Yansıtıcı düşünmeyi teşvik etme
4. Öğrenciye karar alma ve problem çözme olanağı sağlama
5. Tartışmalı konulara yer verme
6. Bireysel sorumluluk verme
7. İnsana saygıyı benimseme

8.İlgi duymayı teşvik etme (Oğuz, 2004: 112).

Eğitim kurumları her dönemde, devletin varlığının devam etmesinde bireylerin gelişimlerinin sağlanmasında ve toplumun değerler olarak devamlılığının sağlanmasında en etkin kurum olarak yerini almıştır. Ancak bu hizmeti gerçekleştirirken okullarda dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler şu şekilde yer almaktadır (Yeşil, 2002: 79).

1. Eğitimin ekonomik, toplumsal ve politik görevleri vardır. Eğitimin politik görevi demokrasiyi benimsemiş, demokrat yurttaşlar yanında demokrasinin gerektirdiği liderleri yetiştirmek.

2. Okul demokratik bir ortam içerisinde olmalı. Bu demokratik ortamda kişiler arası ilişkiler aracısız, işbirliğine yönelik ve yapıcı olmalıdır. Dersler demokratik bir biçimde işlenmelidir (Karakütük, 2001: 22).

3. Demokratik tutum ve davranışlar stratejik bir biçimde kazandırılmalıdır.

4. Öğretmenler öğrenciler için model olmaya çalışmalı ve demokratik davranışların sağlanması için çeşitli yöntem ve teknikler öğretmenlerce uygulanmalıdır (Oğuz, 2004: 110).

Demokrasi eğitime yönelik olarak özellikle okullarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi çok önemli bir ders olarak yer almaktaydı. Yeni programla beraber bu ders müfredatlardan çıkartılmıştır. Bu derslerde konular bazında demokrasi ve insan haklarına yönelik olarak etkin bir şekilde eğitim verilmekteydi. Ama sosyal bilgiler dersi içerisinde bu kazanımlara ara disiplin olarak yer verilerek eksiğin giderilmesine çalışılmaktadır. Ayrıca 2004 yılı itibariyle uygulamaya konulan Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile demokrasi kültürü kazandırma anlamında etkin bir çalışma başlatılmıştır.

Demokrasi eğitiminin planlı ve sistemli bir şekilde okullarda yapılabileceği kesinlikle unutulmamalıdır. Okul kurum olarak bu görevini en iyi bir şekilde yerine getirebilme becerisine sahiptir. Çünkü okul toplumsal hayatın gerektirdiği alışkanlık, tutumları ve demokrasi kültürünü kazandırmaya çalışır. Demokrasi eğitimin çerçevesi yasa ve yönetmelikte çizilmiştir. Demokrasi bilincini öğrencilere kazandırmak yasal bir zorunluluktur. Demokraside ileriye gitmek istiyorsak öğrencilerimizi demokratik bir

ortamda yetiştirmeliyiz (Kaldırım, 2004: 376). Demokrasi ve insan hakları açısından bir yetersizlikten söz ediliyorsa bunun en başta gelen sebebinin okulların demokrasi kültürü açısından olması gereken yerde olmamasıdır (Turan ve Taşpınar, 2004: 232).

Okul ortamında çok çeşitli yollarla eğitim yapılma imkânının olması okullara demokrasi eğitimi açısından ayrı bir önem katmaktadır. Okul ortamı öğrencilerin yeni arkadaşlar, oyun alanı, kütüphane v.b. imkânlarla çevresinin genişlemesini ve bu çevreye karşı sorumluluklarını duymasını sağlayarak öğrencilerin demokrasi açısından gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır (Yeşil, 2002: 80). Okul kurumunun mutlaka demokratik özelliklere sahip olması ve bu özellikleri öğrencilere iyi bir şekilde yaşam modeli olarak aktarması gerekmektedir. Çünkü sağlam bir demokrasinin ilk çıkış noktası ve en önemli ayağı okullardır. Eğer demokrasimizin yetersizliğinden söz etmek istemiyorsak demokrasi eğitiminde okul etkin ve iyi bir şekilde bu kutsi vazifesini yerine getirmelidir.

Türkiye’de yapılan araştırmalara göre öğretmenlerin öğrencilere karşı tutumlarında otoriter bir yapının ön plana çıktığı ve bu otoritenin gün geçtikçe arttığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bir ülkede demokratik yaşam alışkanlıklarının ancak demokratik bir eğitim sistemi ile geliştirilebileceği kesindir (Gürşimşek ve Göregenli, 2004: 77).

1.3.2.1. Demokrasi Eğitiminde İlköğretim

Demokratik yaşamın sağlanmasındaki tek yol demokratik yaşamın kurallarına uyan ve demokrasiyi benimsemiş bireylerin yetiştirilmesinden geçer. Demokratik değerlere göre yetişmiş bireylerin çoğunlukta olduğu bir toplum çağdaş demokrasiyi tüm yönleriyle bünyesinde barındırır. Demokrasi kültürü ve bilinci bakımından yerleşmiş bir toplum olmanın temeli demokrasi eğitiminden geçer (Güven, Apaydın Timur ve Işık, 2004: 458). Toplumdaki kişilerin insan hak ve özgürlüklerini bilen, bu hak ve özgürlükleri benimseyip, diğer kişilerin haklarına ve özgürlüklerine saygı duyan ve savunan etkin yurttaşlar olarak yetişmesinin temeli demokrasi eğitiminden geçmektedir. Eğitim kurumları bu yolda önemli görevler üstlenirken bu kurumlar içerisinde özellikle ilköğretim daha fazla önem arz etmektedir (Gülmez, 1994: 7).

İlköğretim eğitim sisteminin en önemli basamağıdır. Planlı ve programlı bir eğitim yapısına sahip olduğu için bütün vatandaşlara rahatlıkla ulaşabilme imkânı bulmaktadır. İlköğretim, demokrasinin değerlerini, ilkelerini ve toplumun bütün kültürel birikimini genç nesillere aktarır. Demokrasiyle ilgili en önemli temelin ilköğretimde atıldığı rahatlıkla söylenebilir (Yeşil, 2002: 81). Cumhuriyet’ in ilanı ile birlikte demokrasi eğitimi Türkiye’de kendini göstermeye başlamıştır. Tevhid-i Tedrisat (Eğitim Birliği) kanunu ile eğitim – öğretimde birlik ve bütünlük sağlanmıştır. Böylece demokratik rejimin ön gördüğü demokrat insanların yetiştirilmesi amaçlanmış ve bu amaca yönelik olarak, kanunlar yönetmelikler çıkarılmıştır (Uslu, 2003: 19). Bununla birlikte ilköğretim bünyesinde eğitsel kol çalışmaları ve milli eğitim şuralarında alınan kararlar ilköğretimde verilmesi gereken demokrasi eğitimine ışık tutmaktadır. Eğitici kol yönetmeliği 2005 yılı itibariyle sosyal kulüpler yönetmeliği olarak değiştirilmiştir. Sosyal Kulüpler yönetmeliğinin 5. maddesinde yer alan amaç kısmında ilköğretim ve ortaöğretim sosyal kulüpler yönetmeliğinin öğrenciye demokrasi ve insan hakları alanında kazandırmak istediği hedefler şu şekilde yer almaktadır:

Sosyal etkinliklerin amacı, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak; öğrencilerin Atatürk İlke ve İnkılâplarına, Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı yurttaşlar olarak yetişmelerine, yeteneklerini geliştirerek gerekli donanımı kazanmalarına katkıda bulunmaktır.

Bu amaçla öğrencilere;

- a) İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygı duyabilme,
- b) Kendini tanıyabilme, bireysel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerini geliştirebilme, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme,
- c) Çevreyi koruma bilinciyle hareket edebilme,
- d) Kendine ve çevresindekilere güven duyabilme,
- e) Planlı çalışma alışkanlığı edinebilme, serbest zamanlarını etkin ve verimli değerlendirebilme,
- f) Girişimci olabilme ve bunu başarı ile sürdürebilme, yeni durum ve ortamlara uyabilme,

g) Savurganlığı önleme ve tutumlu olabilme,

h) Bireysel farklılıklara saygılı olabilme; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilme,

ı) Aldığı görevi istekle yapabilme, sorumluluk alabilme,

j) Bireysel olarak veya başkalarıyla iş birliği içinde çevresindeki toplumsal sorunlarla ilgilenebilme ve bunların çözümüne katkı sağlayacak nitelikte projeler geliştirebilme ve uygulayabilme,

k) Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme gibi tutum, davranış ve becerilerin kazandırılmasına çalışılır (25699 sayılı resmi gazete, 2005).

İlköğretim zorunlu olması ve kesintisiz olması sebebiyle her Türk vatandaşının bu eğitim sürecinden geçmesi devlet tarafından sağlanmaktadır. Bu eğitim sürecinin diğer eğitim süreçlerine basamak teşkil etmesi nedeniyle buradaki eğitim durumu, eğitim sisteminin diğer kademelerini de doğrudan etkilemektedir. Bundan dolayı bireylerin en az ilköğretim kademesinden geçmiş olması gerekir. Çünkü devlet kendi amaçlarına uygun vatandaşlar yetiştirmeyi bu kademedeki gerçekleştirmek istemektedir. Bu nedenle demokratik kültürün temeli ilköğretimde atılmak istenmektedir (Tanırlı, 2007: 29). Ayrıca ilköğretim öğrencilere sosyal hayata daha etkin bir şekilde katılabilmelerini sağlama noktasında çeşitli bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özellikler kazandırmaktadır. Demokratik bireylerden oluşan demokratik bir toplumun temelini esas almasından dolayı ilköğretimde atılan temelin sağlamlığı demokrasi açısından ilköğretimi daha önemli bir konuma getirmektedir (Yeşil, 2002: 81). Türkiye’de Milli Eğitim Temel Kanunu ile 5 yıllık ilkokul ile 3 yıllık ortaokulu kapsamı içine alan 8 yıllık temel eğitim, 16.06.1983 tarih ve 8242 sayılı kanunun 7. maddesi ile “İlköğretim” olarak değiştirilmiştir. (M.E.G.S.B. 1984: 6).4306 sayılı yasa ,18 .07.1997 tarih ve 23084 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasa gereğince 1997–1998 öğretim yılından başlayarak ülke genelinde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretime geçilmiştir (M.E.B. 1997: 42).

6–14 yaş arası çocukların devam etmek zorunda olduğu ilköğretim okulları bireylere birçok temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırırken, demokratik tutum ve davranışları da beraberinde kazandırmaktadır. Bu durum ilköğretime demokrasi anlamında daha fazla yükümlülük düştüğünü göstermektedir. İlköğretim kurumlarının amaçları “İlköğretim Kurumları Yönetmeliği” nin 5. maddesinde:

İlköğretim Kurumlarının amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda; öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri istikametinde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak, öğrenciye, Atatürk İlkelerine ve İnkılâplarına T.C. Anayasası’na ve demokrasinin ilkelerine uygun olarak haklarını kullanabilme, görevlerini yapabilme ve sorumluluklarını yüklenbilme bilincini kazandırmak.....öğrenciyi toplum içindeki rollerini yapan, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen , çevresine uyum sağlayabilen iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmektir” şeklinde yer almaktadır (Tebliğler dergisi 2354).

İlk ya da erken toplumsallaşma sırasında öğrenilenler, daha sonraki öğrenmeleri biçimlendirir. İlk öğrenilenler değişime en dirençli öğrenmelerdir (Tanırlı, 2007: 39). Bu yüzden ilköğretim çağında edinilen demokrasi kültürü geleceğe daha sağlam bir şekilde taşınır.

Gerek Milli Eğitim’in gerek ilköğretimin en temel amacı okulda bir demokratik ortam yaratmak ve bu ortamı öğrenciye yaşatmaktır. “İlköğretim gerçek bir topluluktur. Okulda canlı bir topluluk hayatı yaşanır. Çocukların, milli bir topluluk içinde topluluğun yapıcı ve başarılı birer üyesi olarak gelişmeleri amaçlandığı göz önüne alındığında, gerçek bir topluluk hayatı deneyiminin sağlanması için, öğrenciler, okul topluluğu içinde rol ve ödevler alarak demokrasinin ne olduğunu anlamalıdır. Demokratik eğitim, yaparak ve yaşayarak öğrenme yolu ile kendi idare şekline uygun bir tarzda ahenkleştirerek sağlanmaya çalışılmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için okulun tüm çalışmaları demokratik yaşayış kurallarına göre her çocuk okuldaki çalışmalara katılmayı, kendine düşen sorumluluğu anlamayı ve yerine getirmeyi öğrenmelidir” (Uslu, 2003: 23).

Avrupa Konseyi yapmış olduğu toplantılar sonucunda demokrasi eğitiminin ilkokuldan itibaren başlayarak verilmesinin gerekliliğine karar vermiştir. Avrupa Bakanlar Konseyi 1985 tarihinde almış olduğu kararlar sonucunda demokrasi eğitiminin en küçük yaşlardan başlanarak kazanılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. İnsan

hakları ve demokrasi ile ilgili soyut kavramların öğretilmesine ortaokulda tarih, coğrafya, sosyal bilgiler, din ve ahlak eğitimi gibi derslerde başlanabileceği önerisinde bulunmuşlardır. Aynı zamanda Agik belgelerine imza koyan devletlerin ilkokullarda insan hakları ve temel özgürlükler kapsamında eğitimin yapılmasını ve demokrasi bilincinin çocuklara verilmeye başlanmasını bir sorumluluk olarak yerine getirmekle görevli oldukları belirtilmiştir (Yeşil, 2002: 83).

İlköğretimin insan hakları ve demokrasi açısından vazgeçilmez bir öneme sahip olmasının başlıca sebepleri şunlardır:

1. Temel bir insan hakkı olması,
2. Zorunlu ve kesintisiz olarak vatandaşların görmesi gereken bir öğretim kademesi olması,
3. Kişilerin kapasitelerinin gelişiminde önemli bir yere sahip olması,
4. Topluma uyum sağlamasına yönelik olarak toplumsal değerlerin kazandırılmasında önem arz etmesi,
5. Bireyin geleceğine yönelik olarak, bireyin mutluluğunu sağlamada gerekli bilgi ve becerilerin bu kademedede daha sağlıklı ve kolay bir şekilde kazanılması,
6. Toplumun devamlılığını sağlamada en güvenli araçlardan biri olması,
7. Eğitim sisteminin temelini oluşturması,
8. Bütün vatandaşlara ulaşma imkânına sahip olması,
9. Öğrencilerin gelişimlerinin daha iyi bir şekilde yönlendirilebilir olmasıdır (Yeşil, 2002: 83–84).

İlköğretim demokrasi eğitiminin verilmesi açısından önemli bir kurumdur. Çünkü öğrencilerin yaşları biraz daha küçük olduğu için ayrıca çocuğun küçük yaşlardan itibaren davranışlarının etkin ve sağlıklı bir şekilde yönlendirilebilmesi mümkün olduğu için bu kademe demokrasi eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle ilköğretim bazında kanunlar ve yönetmeliklerle demokrasi eğitimi yasal bir zemine oturtulmuştur. Bu kanun ve yönetmelikler demokrasi eğitimini zorunlu tutmaktadır. Ancak dikkat edilmesi gereken en önemli nokta şu olmalıdır; demokrasi eğitiminin geliştirilmesine katkı sağlayan okul içi faaliyetler kâğıt üzerinde kalmamalı

tamamen amacına uygun bir şekilde faaliyete geçirilmelidir. Demokrasi eğitimin en önemli yerinde bulunan ilköğretim ve bünyesindeki demokrasi eğitimi geliştirilerek yoluna devam etmelidir. Sağlam bir neslin temeli ilköğretimden geçmektedir.

1.3.2.1.1. İlköğretim Programı ve Ders Kitapları Boyutunda Demokrasi Eğitimi

Eğitim programı, bir eğitim programının çocuklar, gençler ve yetişkinler için milli eğitimin ve kurumunun amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak üzere birçok etkinliği ve uygulanma sürecini kapsayan bir plandır. Eğitim programının içerisinde öğretim, kulüp faaliyetleri, belirli gün ve haftaların kutlanması, geziler, rehberlik vb. hizmetler yer almaktadır (Yurtseven, 2003: 20).

Eğitim programı eğitimde en önemli kademe olarak görülen ilköğretimde faydalanılması gereken en önemli araçlardan birisidir. İlköğretim kademesinde eğitim görmüş olan bireylerin etkin bir şekilde demokrasi eğitimi alabilmelerinin temel koşulu etkili bir eğitim programından geçmeleridir. Bundan dolayı ilköğretim programı demokratik eğitim açısından önemli bir yerde bulunmaktadır (Akyüzlü, 2005: 31).

Başlangıcından günümüze kadar yapılmış olan eğitim programlarında öğrencilerin edinmeleri gereken demokratik kazanımlar kendini şu şekilde göstermektedir:

1. 1924 programı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ve öğretim anlayışı, ihtiyacı ve şartları düşünülerek "1924 İlk Mektep Müfredat Programı" adı altında hazırlanmıştır. Daha çok proje niteliğinde olan program iki yıl uygulamada kalmıştır (Gözütok, 2003: 160).

2. 1926 programında; ilkokulların amacı, genç kuşağı bulunduğu çevreye etkin olarak uyum gösteren vatandaşlar yetiştirmek olarak belirlenmiştir (Büyükgüzel, 2004: 2). 1926'da ilköğretim programının değişmesiyle birlikte farklı bir vatandaşlık, ulus ve vatan anlayışı ortaya çıkmıştır (Aklın, 2007: 43).

3.1936 ilkokul programının amacı;

a- İlkokula devam eden çocukları kuvvetli cumhuriyetçi, devletçi, milliyetçi, laik, inkılâpçı, vatandaşlar olarak yetiştirmektir.

b- İlkokul öğrencisinin bedence ve fikirce gelişmesine önem vermek, onları sağlam vücutlu, şen ve gürbüz vatandaşlar olarak yetiştirmek, karakteri bakımından da milli derin tarihimizin gösterdiği yüksek derecelere çıkarmağa çalışmak, öğrencide sosyal vazife ve mesuliyet duygusunu uyandırmak ve onları inzibat ve nizamla samimi bir anlayışla bağlamaktır.

c- İlkokulun terbiye ve tedrisinden güdülen hedeflerden biri de bilgiyi öğrenciye maddi hayatta muvaffakiyet elde ettiren bir vasıta haline getirmektir. İlkokula devam eden her vatan çocuğuna modern iş hayatının mühim vasıtalarından istifade edebilmek için gereken bilgi ve maharetleri temin etmek ve bu bilgi ve maharetleri başkalarında da faydalı kılmak şuuru kazandırmaktır (Gökçe, 2000: 228–229).

1926–1936 yılları arasında uygulanan öğretim programı liberal, hak ve özgürlüklere yer vermesi açısından daha sonra uygulanan programlara göre daha dinamik bir yapıda yer almıştır. Program Türkiye’yi demokratik bir devlet olarak nitelemiş ve öğrencinin okul yaşamına katılımını öngörmüştür. Bu yüzden program demokrasi eğitimi açısından dikkat çekici bir konumda yer almaktadır. 1927 yılında yürürlüğe konulan eğitim programında Yurt Bilgisi dersindeki temel hedef Cumhuriyet ve demokrasiye uyum sağlanması olarak kendini göstermiştir.

4. 1948 ilkokul programı ile ilkokulun amacı; “ bütün vatandaşlara aynı ülküleri, aynı milli amaçları vermek için gereken bütün bilgileri alışkanlıkları, ilgileri hizmet arzusunu verimli bir şekilde kazandırmak” (Gökçe, 2000: 228–229) olarak belirtilmiştir.

1968 Programındaki amaçlar ise şu şekilde yer almaktadır:

a- Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli bilgi beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir.

b- Her Türk çocuğunu ilgi ve yetenekleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır (Büyükgözel, 2004: 3).

6. 1997 yılında 4306 sayılı yasayla sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi ile amaçlarda herhangi bir değişiklik yapılmamış, 1992 yılında yayınlanan İlköğretim

kurumları yönetmeliğinin amaçları kesintisiz eğitimde de uygulanmaya devam etmiştir (Büyükgözel, 2004: 4).

7. Türkiye’de 2004 yılında yenilenen program ile demokrasi, insan hakları ve vatandaşlık bilgisine yönelik kazanımlar ara disiplin olarak derslerde yer almaya başlamıştır. İnsan hakları, demokrasi ve vatandaşlık ara disiplinleri tüm derslere serpiştirilmiştir (Akalın, 2007: 75–76). Ayrıca Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersinin kademeli olarak kaldırılması öngörülmüş olup bu derslerdeki kazanımlar Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerine ara disiplin olarak yerleştirilmesi yönünde değişiklik yapılmıştır.

İlköğretim programının amaçları arasında şu ifadelere yer verilmiştir: “İlköğretimden mezun olan bir öğrenci demokrasi ilkelerini kavramaya başlamıştır. Bütün ilişkilerinde bu ilkeleri uygulamaya çalışır. Her insanın bir değer olduğuna inanır. İnsanların kanunlar karşısında eşit olduklarını kabul eder. Yurttaşlık görev ve sorumluluklarının neler olduğunu bilir. Toplumun menfaatlerini kendi menfaatlerinin üstünde tutar; toplumun yararına olan her türlü kuruluşu korur, onların gelişmesine yardımcı olur. Bireyin refaha kavuşabilmesi için önce toplumun kalkınması gerektiğine inanır. Demokrasinin sadece bir idare şekli olmayıp; herkesin karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıkları, birbirlerinin görüş ve inanışlarına saygı ve hoşgörüyle karşıladıkları bir yaşam şekli olduğu düşüncesini benimser” (Uslu, 2003: 22) denilerek yetişecek olan bireyin toplum hayatı bakımından kazanacağı değerlere vurgu yapılır.

İlköğretim programında yer alan diğer bir amaç şu şekilde yer almaktadır: “İlköğretim çocuğa, aile içinde ve toplumun diğer üyeler ile olumlu bağlar kurabildiği ölçüde mutlu bir kişilik geliştirebileceğini, çevresindeki insanlarla iyi işbirliği yapabildiği ölçüde başarıya ulaşabileceğini duyurmayı ve benimsemeyi amaçlar. Mutlu bir aile hayatının karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü içinde demokratik bir işbölümüne dayandığını kabul eder. Başkaları ile birlikte yaşamayı ve beraber çalışmayı öğrenmiştir. İnsanlar arasındaki duyuş ve anlayış farklarına saygı duyar. Grubun çoğunluk kararına saygı gösterir ve uyar” (MEB, 1995: 18) şeklinde belirtilmiştir.

Eğitim programları insan zihninde tortu bırakan öğrenmelerden çok, yeni öğrenmelere, düşünmeye ve bağımsız davranmaya imkân veren, bilişsel üretimi yüksek öğrenmeleri içermelidir. Özgürlük bir insanın davranışında önemli bir yer tutar. Özgür

insan kendi davranışlarını kendi kararı ile yapar. Öğrencinin yaşayarak özgürlüğü öğrenmesi, kendi davranışlarına ilişkin karar seçenekleri ile karşılaşmasına ve karar verme pratiği yapmasına bağlıdır. Ayrıca her öğrencinin özgürlük kavramını, zihinsel, duygusal ve psiko-motor alanlarda uygulamalarını değerlendirme düzeyine kadar varan çeşitli düzeylerde öğrenmeleri gerekir. Eğitimin demokratikleştirilmesi bu tür öğrenmelere program içeriğinde yer verilmesiyle mümkündür (Bilgen, 1994: 27).

İlköğretim programının sayılan bu hedeflere ulaşması için programda yer alan derslerden faydalanmak en önemli araçlardan biridir. Derslere yönelik olarak hazırlanan programlarda amaçlar, açıklamalar ve konular bölümleri yer almaktadır. Öğrencilerin demokratik davranışlar kazanmalarına bu dersler büyük katkı sağlamaktadır. İlköğretim programında yer alan bütün derslerde insan haklarına ve demokrasi konularına yer verilmiş olmakla birlikte, özellikle bu derslerden hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi önemli bir yer tutmaktadır (Yeşil, 2002: 88–89).

Hayat Bilgisi dersi, ilköğretim 1. 2. ve 3. sınıflarda okutulmaktadır. İlköğretimin bu dönemindeki çocuklar, yaşamı bir bütün olarak algırlarlar. Bu nedenle, bu dönemde Türk Eğitim Sistemi'nde dersler, Sosyal ve Fen Bilgisi olarak ayrılmamış; hem bu derslerin hem de sanat, çağdaş düşünce ve değerlerin bir sentezi olan Hayat Bilgisi dersi düzenlenip uygulamaya konulmuştur (Sönmez, 1999: 10).

Hayat Bilgisi dersi, çocukları yaşama hazırlama ve yaşam biçimi oluşturma noktasında çocukların iyi bir insan, iyi bir vatandaş olması, çevresine etkin ve olumlu bir biçimde uyum sağlaması için gerekli olan temel davranışları kazanmasını sağlayan ilk ders olarak tanımlanır. Bu ders, “öğretimde toplulaştırma” ilkesinden hareketle oluşturulmuş bir derstir (Öztürk ve Dilek, 2002: 2).

1968 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen ve 1997–1998 eğitim- öğretim yılına kadar süren İlkokul Hayat Bilgisi Programı bu tarihten itibaren kaldırılarak, 1998–1999 Eğitim-Öğretim yılında yeni İlköğretim Hayat Bilgisi Programı uygulanmaya başlamıştır (Çıkrık, 2003: 38).

Hayat Bilgisi dersinin genel olarak demokrasi ve demokrasi eğitimine yönelik olarak gerçekleştirmek istediği hedefler şu şekildedir.

- 1.Türk Milletinin bir bireyi olmaktan gurur duyma,
- 2.Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bütünlüğünün bilincinde olma,
- 3.İnsana sevgi ve saygı duyma,
- 4.Kendine güven duyma,
- 5.Dayanışma ve işbirliği içinde olmayı alışkanlık haline getirme,
- 6.Yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi alışkanlık haline getirme,
- 7.Demokrasinin temel kurallarını kavrayabilme,
- 8.Sorumluluğunu yerine getirebilme,
- 9.Toplu yaşama kurallarına uyabilme (Işık, Güven ve Apaydın, 2004: 458–459).

Hayat Bilgisi dersi demokratik davranışların öğrencilere kazandırılması açısından son derece önemli bir derstir. Bu derslerde ilköğretimin 1.kademesinden itibaren çocuk demokrasi ve değerlerini öğrenmeye başlamaktadır. Çocukların demokrasi kültürüne ve değerine ilişkin davranışları öğrenmeye başladığı ilk nokta olması açısından önem arz etmektedir. Bu derslerin değişen ve gelişen toplum düzenine uygun olarak daha iyi bir şekilde yapılandırılması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi de insan haklarının gelişmesi, demokrasinin gelişmesi ve yaygınlaşması ve bireysel sorumlulukların yerine getirilmesinde çok büyük katkı sağlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, karar verme becerisini geliştirecek türde yaşantılarla öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, demokrasinin ilkelerini uygulama ve demokratik tutum kazanmalarına olanak sağlamalıdır. Bu anlamda demokrasi eğitiminin uygulama alanı sayılan Sosyal Bilgiler dersi, demokratik ortamlarda yapılması hâlinde etkili ve anlamlı olabilir. Demokrasinin ilkeleri uygun koşullar sağlandığında benimsenip gelişebilir (Gözütok, 1995: 27).

Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında yaptığı bir çalışma ile ilköğretimde uygulanan programları yeniden hazırlamıştır. Taslak olarak hazırlanan bu programlar, 2004–2005 öğretim yılında dokuz ilde pilot olarak uygulamaya konulmuş; 2005–2006 öğretim yılından itibaren de ülke çapında yaygınlaştırılmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarına bakıldığında, 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve

inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek olduğu görülmektedir (MEB, 2004: 43).

Bireyleri üretken ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirmek Türk eğitiminin en önemli amaçlarından biridir (Demirtaş ve L.Barth,1996: 1). Türk eğitim sisteminin bu amacına ulaşabilmesi, esasında sistemi işleyip uygulayacak olan öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin niteliklerine bağlıdır. Sosyal bilgiler, demokratik yönetimin ve demokratik yaşama biçiminin gelişmesini sağlayan, ayrıca demokratik yaşama biçiminin temelini oluşturan anlayış, tutum ve değerlerin yerleşmesini sağlayan en uygun derstir (Büyükkaragöz vd, 1996: 138).

İnsan Hakları ve Vatandaşlık bilgisi dersi de ilköğretim 2. kademedede okutulan ve demokrasi konularına en geniş yerin verildiği bir derstir. İnsan hakları ve demokrasi açısından baktığımızda Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerine göre daha geniş ve ayrıntılı bir şekilde yaklaşım ele alınmıştır (M.E.B.,1995: 393–402).

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi ile:

1.İnsan haklarına saygı ilkesinin eğitim süreci içerisinde bireylere kazandırılması,

2.Öğrencilerin; Cumhuriyet rejimini benimseyen, insan hakları ve demokrasi ilkelerini günlük yaşamda gerçekleştirebilen ve koruyabilen bireyler olarak yetiştirmeleri,

3.Öğrencilerin haklarını ve özgürlüklerini kavrayarak, kendi haklarının ve toplumdaki tüm insanların haklarının farkında olma ve bu hakları korumaları, gerçekleştirmeleri,

4.Öğrencilerin katılımcı, sorumluluk sahibi olmaları, insana, insan onuruna saygı duymaları,

5.Kendileriyle, toplumla ve dünyayla barışık, çağdaş uygarlık değerini kavramış, birey ve yurttaş olmaları hedeflenmiştir (Turan ve Taşpınar, 2004: 231–232).

Yakın geçmişe bakıldığında vatandaşlık eğitiminin 1998 yılından beri 7. ve 8. sınıflarda “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” adıyla programda bir ders olarak yer aldığı bilinmektedir.2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programları ile birlikte vatandaşlık eğitimi bir ders olarak değil “Ara Disiplin” olarak öğrenme- öğretme sürecinde yer almaktadır (Erg, 2005).

Bu derslerin dışında diğer derslerde de özellikle T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde inkılâplar, Atatürkçülük ve Atatürk ilkeleri konularında demokrasi, özgürlük ve insan haklarından bahsedilmektedir. Diğer derslerde de Atatürkçülük konuları içerisinde ve ders konularında kısmen de olsa demokrasi ve insan hakları hususları yer almaktadır.

1.3.3. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarımızda demokrasi eğitimine bağlı olarak bazı derslerde demokratik değerlerin öğretilmeye çalışması, demokrasi eğitimine yönelik olarak maalesef etkin bir sonuç getirmemiştir. Çünkü öğretilen bilgiler uygulamaya dönüştürülemediği için öğrencinin zihninde soyut bir bilgi olarak kalmaktadır (Özpolat, 2004: 1).

Demokrasi bir değerler sistemidir. Bu nedenle ancak yaşanarak öğrenilebilir. Demokratik hayat tarzının yaşanılır hâle getirilmesi ise bir zorunluluktur. Zira bir toplumun bütün çatışma, kırılma ve çözülme alanlarının en temel nedenini diyalogsuzluk oluşturmaktadır. Diyalogsuzluk ise düşünce yoksunluğu, bilgisizlik ve ötekine tahammülsüzlükten ileri gelir. Bunun da nedeni bilgi/düşünce üretimi için özgür ve demokratik bir kültürel ortamın yokluğu ya da yetersizliğidir.

Oysa çocuklarımıza yurttaşlık bilinci ve millet sevgisini eğitim yoluyla vermek ne ölçüde bir zorunluluksa, birlikte yaşama ve var olma kültürünü öğretmek de aynı ölçüde bir zorunluluktur. Bu nedenle, demokratik hayatın pratiğine ilişkin değer, tutum ve becerilerin öğrencilere kavratılması tartışılmaz derecede önem ve öncelik arz etmektedir (Özpolat, 2004: 11-13).

Demokrasi eğitimi okullarda gerçekleştirilen her türlü etkinliklerde ve eğitim- öğretim çalışmalarında öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, karşılıklı saygıya, hoşgörüye ve kişiliğe önem veren ve bu değerlerin gelişmesini sağlayan bir eğitimidir (Kepenekçi, 2003: 44).

Demokrasi eğitiminin sağlanabilmesi, eğitimin demokrasi değerlerine ve ilkelerine uygun olarak geliştirilebilmesinin tek yolu demokrasi değerleriyle benimsenmiş bir okuldan geçer. Demokratik tutum ve davranışlar, gerek okulda gerekse toplumsal yaşamda uygulama yapabilme imkânının sağlanması halinde birey tarafından benimsenebilir (Aydoğan ve Kukul, 2003: 23-31). Demokrasi eğitiminin pratiği yapılarak bir yaşam biçimi halini alabilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığı ile T.B.M.M. arasında 13 Ocak 2004’te imzalanan bir protokolle bazı pilot okullarda “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” uygulamaya konmuştur. 2003–2004 öğretim yılında ülke genelinde 81 ilde toplam 300 okulda pilot uygulaması yapılan proje, 2004–2005 öğretim yılından itibaren tüm okullarımızda uygulamaya geçmiştir (<http://www.okulmeclisleri.meb.gov.tr>).

Proje gereğince tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okul öğrencilerinin oylarıyla seçilen üyelerden oluşan “Okul Öğrenci Meclisi”, okul öğrenci meclisleri başkanlarının seçtiği “İl Öğrenci Meclisi” ve il öğrenci meclisi başkanlarının bir araya getirilmesiyle “Türkiye Öğrenci Meclisi” oluşturulması kararlaştırılmıştır. Türkiye Öğrenci Meclisinin, her 23 Nisan Ulusal Egemenlik Haftasında Türkiye Büyük Millet Meclisinin Genel Kurul salonunda toplanması planlanmıştır. Öğrenci meclisinde alınan kararlar tavsiye niteliğindedir (Uygun ve Kıncal, 2006: 32).

Proje, her öğrenciyi bir seçmen; her şubeyi bir seçim bölgesi; her okulu da bir seçim çevresi olarak tanımlamıştır. Uygulamada gerçek demokratik hayatla aynılık ilişkisinin yaşanması için bir mevzuat çerçevesi esas alınmıştır. Bu amaçla, MEB ve TBMM’nin işbirliğiyle seçim yasaları ve TBMM iç tüzüğü örnek alınarak “*Öğrenci Meclisleri Seçimi Usul ve Esasları*” ile “*Öğrenci Meclisleri İç Tüzüğü*” hazırlanmış, bunlar bir kitapçık haline getirilmiş ve pilot uygulama yapılan okullarda seçim ve sandık kurullarına dağıtılmıştır.

Söz konusu esaslar ve tüzüğe göre okul, il ve Türkiye öğrenci meclislerinin oluşturulmasında aday olma, sandık kurulunu oluşturma, oy pusulası hazırlama,

propaganda yapma, oy kullanma, oy sayımı ve dökümünü tutanaklara bağlama, itiraz ve itirazı değerlendirme gibi seçim süreçleri ile seçim yapıldıktan sonra meclis başkanlık divanı ve meclis çalışma komisyonlarını oluşturma, genel kurulda söz alma, önerge verme, disiplin cezası uygulama, karar alma gibi bütün iş işlemleri plânlama, uygulama, denetleme, değerlendirme, raporlama vb. çalışmalar doğrudan öğrenciler tarafından yürütülecektir. Okul yönetiminin görevi, okulun seçim ve sandık kurullarını oluşturma, seçim takvimini belirleme ve seçim sürecinde rehberlik etmek ile sınırlandırılmıştır (Özpolat, 2004: 11-13).

Demokrasi eğitimi açısından okul meclisleri projesi gerçekten çok önemli bir çalışmadır. Yapılacak olan tüm etkinlikler yoluyla öğrencinin demokrasiyi benimsemiş bir birey olarak yetişmesine büyük katkısı olacaktır.

1.3.3.1. Projenin Kapsam Ve Dayanakları

Projenin kapsamı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında, okul, il ve Türkiye öğrenci meclislerinin seçim usul ve esaslarını, meclislerin iş ve işleyişleriyle ilgili işlemleri kapsar (M.E.B. 2004: 17, MADDE 2)

Okul Meclisleri Projesinde yasal dayanak teşkil eden başlıca metinler şunlardır:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Cumhuriyetin Nitelikleri Başlıklı

Madde 2 *“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk Milliyetçiliği'ne bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.”* ifadesi yer almıştır. Ayrıca anayasanın başlangıç bölümünde *“Her Türk vatandaşının bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak; milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu”* ve *“Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine*

hakları bulunduğu” ifadeleri yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

• Bakanlar Kurulu’nun 06.06.2003 tarih 2000/684 Sayılı Kararı ile Kabul edilip Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan Sekizinci beş Yıllık Kalkınma Planının 675. Maddesinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Eğitim sisteminin temel amacı; Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik değerlere bağlı, yeni fıkirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, bilgi çağı insanını yetiştirmektir.”

• 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, Türk Milli Eğitim Sistemini Düzenleyen Genel Esaslar, Birinci Bölüm, Türk Milli Eğitiminin Amaçları, I - Genel amaçlar: Madde 2

Türk Milli Eğitimi’nin genel amacı, “Türk Milleti’nin bütün fertlerini, Atatürk İnkılâp ve İlkeleri’ne ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti’nin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; **insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik**, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir” ifadeleriyle demokrasi kazanımlarının ve eğitiminin önemi vurgulanmıştır(<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/Proj/DemEgVeOkulMecProjesi.pdf>).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda demokrasi eğitiminin öneminden ve gerekliliğinden şu şekilde bahsedilmiştir:

“.....2000’li yıllar için sağlıklı büyüyüp, gelişen, istismar edilmeyen, demokratik, laik dünya görüşünü benimseyen, çağdaş, inançlara ve insan haklarına saygılı, hak ve sorumluluklarının bilincine varmış, katılımcı ve paylaşımcı, kendisini ifade edebilen ve gerçekleştirebilen, hoşgörölü ve sevecen, moral değerlere sahip, yararlı olmayı ilke edinmiş, çağdaş bilgi ve becerilerle donatılmış bireylerin yetiştirilmesi.....”

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ; “Eğitim sisteminin temel amacı; Atatürk İnkılâplarına bağlı, düşünme, algılama, problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, bilgi çağı insanı yetiştirmektir” (Sekizinci beş yıllık kalkınma planı, madde 675) şeklinde denilmektedir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ise demokrasi eğitiminin öneminden ve gerekliliğinden şu şekilde bahsedilmiştir:

“Türk Milli Eğitim Sistemi, Türk Milleti’nin bütün fertlerini Cumhuriyet’e ve demokratik değerlere bağlı, bunların evrensel ilkelerini yaşam tarzı haline getirmiş, insana ve insan haklarına saygılı, yaşama sevinci taşıyan, insani dayanışmayı ve yardımlaşmayı önemseyen; sorumluluk bilincine sahip, doğru düşünen ve etkili karar alan; katılımcı, yüksek iletişim becerileri geliştirmiş, hoşgörülü, yapıcı; özgür düşünceli, iyi yurttaş olarak yetiştirmelidir.”

Demokrasi Eğitimi, Madde 11’ de de demokrasi eğitimiyle ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır:

“Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.”

(<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/Proj/DemEgVeOkulMecProjesi.pdf>)

“Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi ülkemizde 1994 yılında onaylanmıştır (Metin,2006: 36). Sözleşmenin hükümleri ise şu şekildedir:

**Çocuğu barış, onur, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhu içinde yetiştirmek amaçlanmalıdır.*

**Taraş devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.*

**Çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir (Metin, 2006: 36).*

BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi genel kurul kararı ve eylem planında demokrasi ve insan hakları eğitimine yönelik olarak gerçekleştirilmesi gerekenler şu şekilde yer almıştır:

**İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmek,*

**Anlayışı, hoşgörüyü, kadın- erkek eşitliğini ve insanlar arası dostluğu,*

**Bütün insanların etkin şekilde özgür bir topluma katılmalarını olanaklı kılmak,*

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 5.Maddesi'nin b bendi;

“Demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincini kazandırma” (Resmi gazete,28 Ekim 2004) şeklinde demokrasi eğitimini ve demokrasi bilincini ortaya koyan amaç ifadesi olarak düzenlenmiştir.

Tüm bu belirttiğimiz dayanakların yanında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılan “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” protokolüne dayanılarak hazırlanmıştır (M.E.B.,2004,17, Madde:3).

1.3.3.2. Okul Meclisleri Projesinin Amacı

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi'nde projenin amacı şu şekilde yer almaktadır:

“Cumhuriyetimizin demokrasi ile güçlendirilmesi;öğrencilerimizde yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulması, hoşgörü ve çoğulculuk bilincinin geliştirilmesi, kendi kültürünü özümsemiş, milli ve manevi değerlere bağlı, evrensel değerleri benimseyen nesillerin yetiştirilmesi; öğrencilere seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması; katılımcı olma, iletişim kurabilme, demokratik liderliği benimseyebilme ve kamuoyu oluşturabilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.”(D.E.O.M.Y.2004: 19, Madde: 5)

Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin kazandırmak istediği amaçlar incelendiğinde, öğrencilerin ilköğretim çağında küçük yaşlardan itibaren demokratik değerleri benimsemiş ve özümsemiş yurttaşlar olarak yetişmeleri amaçlanmıştır. Çünkü demokrasi, yalnız bilişsel öğrenmeye dayalı bir olgu değildir. Demokrasi, bilişsel ve duyuşsal özellikleri bulunan ve zamanla içselleştirilebilecek bir değerler bütünüdür. Bu proje ile öğrencinin “Demokratik Yurttaşlık Eğitimi” amaçlanmıştır. Demokratik Yurttaşlık Eğitimi, “ öğrencilerin, gençlerin ve yetişkinlerin topluluğun karar süreçlerine etkin ve sorumlu bir biçimde katılmalarına yardımcı olmak; insan hakları ve temel özgürlükler, farklı grupların eşitliği ve hukukun üstünlüğü gibi temel değerlerin bilincine varılmasına ve bu değerlerin sahiplenilmesine dayalı olan demokratik kültürü geliştirmek amacıyla tasarlanmış olan çok sayıda ve değişik uygulama ve etkinlikler bütünüdür.” (Uygun ve Kıncal, 2006: 33–34).

Projenin amaçları ve hedefleri şöyledir:

Proje bütün okullarda uygulanmaya başladığı zaman her çocuğumuz okuldan mezun oluncaya kadar, seçim sandığı ile tanışma, seçme ve/veya seçilme hakkını kullanma, genel kurul çalışmalarına katılma, kazanma sevinci ile kaybetme duygusunu yaşama; çevresinin sorunları ve bunların çözümleri ile ilgilenme fırsatlarını defalarca yakalamış olacaktır.

Daha da önemlisi, çocuklarımız ve gençlerimiz, demokratik hayat tarzının gerektirdiği sosyalleşme bilgisini, sokağın yarattığı noksan ve/veya kirli bilgi kaynaklarından değil; okulun verdiği doğru ve güvenilir bilgi kaynağından alacaktır. Yetişkinlerimizin büyük çoğunluğunun demokratik haklarını bilme ve kullanmada yetersiz kaldığı gerçeği dikkate alındığı zaman, projenin demokratik hayatımıza getireceği kazanımların önemi daha iyi anlaşılabilecektir.

Demokrasinin, ancak, tutum ve davranış olarak günlük hayatta yaşanarak öğrenilebileceği ve benimsenebileceği esasına dayanan proje, onun, salt bir yönetim biçimi olmayıp bunun da ötesinde bir “*hayat tarzı ve erdem düzeyi*” olduğu iletilisini öğrencilere vermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle öğrenciler için okulda demokratik bir ortam sağlanmakta ve demokrasi kültürünü yaşayarak öğrenme imkânı yaratılmaktadır.

Böylece öğrencilere eleştirel düşünme, katılımcı ve diyaloga açık olma, iş birliği ve takım çalışması yapabilme, tartışma ve uzlaşma kültürünü kazanma, kamuoyu

oluşturabilme, demokratik liderliği benimseme; ortak yaşama ait temel kavram ve değerleri tanıma, insan hak ve özgürlüklerini koruma, hukuk kurallarına ve adalete bağlılık gösterme, toplumsal sorunları şiddetten uzak ve demokrasi kültürü temelinde çözebilme, hayattaki çoğulculuk ilkesine bağlı kalabilme, farklı kültürlerle ve onların insanlığa katkısına saygı gösterme gibi değer, tutum ve becerilerin kazandırılmasında önemli mesafeler sağlanacaktır (Özpolat, 2004: 50).

Proje sayesinde öğrenciler; “Toplumsal sorumluluklarının farkındalığına vararak topluma ve devlete karşı bağımlılık bilinci kazanma, kendini özgürce ve rahat bir şekilde ifade edebilme, haklarının farkına vararak, haklarını kullanabilme, üretken olma, tanıma ve değerlendirme, problem çözme becerisi kazanma, bilgiyi kullanabilme, iletişim kurabilme, işbirliği yapabilme, tartışma ve uzlaşma kültürünü kazanma, atılganlık, demokratik liderliği benimseme.” gibi özellikleri kazanacaklardır (Aygüneş, 2004: 3-8).

Demokrasi ve Okul Meclisleri Projesinin uygulanmasında aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulmaktadır:

- a) İnsan hak ve hürriyetlerinin vazgeçilmezliğini ve devredilemezliğini, Türkiye Cumhuriyeti’nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü temel kabul etme,
- b) Bireysel, toplumsal, insanî değerlere önem verme,
- c) Başkalarının hak ve hürriyetlerine saygı duyma, insanlara eşit ve adil davranma,
- d) Bireysel farklılıkları ve ortak hukuk kurallarının gerekliliğini kabul etme,
- e) Toplumsal gelişmelere duyarlı olma, barış içerisinde çözümler üretme,
- f) Kendi kültürünü bilme, benimseme; farklı kültürleri tanıma ve onlara hoşgörü ile yaklaşma,
- g) Eşitlik ilkesine önem verme ve uygulama,
- h) Demokratik ilkeleri benimseme ve içerisinde bulunduğu ortamlarda uygulama,
- ı) Kişisel sorumluluğun önemine inanma, kişinin sürekli gelişimini ana ilke olarak kabul etme,

j) Her türlü ön yargı ve ayrımcılıktan uzak bir anlayış geliştirme (D.E.O.M.Y.,2004: 19–20).

1.3.3.4. Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclisleri Projesi’nin

Kazandırmayı Hedeflediği Beceri, Tutum Ve Kazanımlar

Bir toplumda demokrasinin işlerlik kazanması, demokrasi kültürünün ve bilincinin tüm bireyler tarafından benimsenip uygulanmasıyla mümkündür. Demokratik bilince sahip olabilmenin tek yolu da demokratik bilgi ve becerilere sahip olmaktan geçer. Bu becerilere sahip olan birey demokrasiyi benimsemiş ve uygulamaya hazır bir birey olarak toplumdaki yerini alır.

Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi aracılığıyla bireylere kazandırılmak istenen beceriler şu şekildedir:

- 1.Eleştirel düşünme,
- 2.Üretken olma,
- 3.Problem çözme,
- 4.Tanıma ve değerlendirme,
- 5.Bilgi kaynaklarına başvurma ve bilgiyi kullanabilme,
- 6.Ahlaki sorgulama,
- 7.Katılımcı olma,
- 8.Çok yönlü iletişim kurabilme,
- 9.İşbirliği ve takım çalışması yapabilme,
- 10.Tartışma ve uzlaşma kültürünü kazanma,
- 11.Çatışmayı önleme,
- 12.Arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık,
- 13.Atılganlık becerileri,
- 14.Demokratik liderliği benimseme,
- 15.Kamuoyu oluşturabilme becerileri,
- 16.Sorumlu ve aktif katılım için temel becerilere sahip olma,

17.İnsan sevgisi ve hoşgörü (D.E.O.M.Y. 2004: 12)

Yönergede belirtilen beceri kazanımlarının yanında bu proje öğrencilerde temel değerlere ait olan sosyal ve aktif tutumların da yetiştirilmesine imkân sağlayacaktır. Tutum, belirli bir olay ya da nesnelere karşı olumlu ya da olumsuz davranışlar göstermemize yol açan sürekli değişmez bir inanç, duygu ve eğilimdir(Öncül, 2000: 1083). Demokratik tutum ise; “Bireyi belli insanlar, nesneler ve durumlar karşısında demokrasi ilkeleri doğrultusunda belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimlerdir” (Gömlüksiz, 1994: 477). Tutumların kendisi doğrudan bir davranış değildir. Tutumların bireyin davranışını hazırlayıcı bir eğilimdir. Tutumlar küçük yaşlardan itibaren insanın çevresiyle girdiği etkileşimler sonucunda oluştuğu için, insan davranışlarının geneli önceden oluşturdukları tutumlara göre şekillenmektedir (Biçer, 2007: 46).

Projenin kazandırmayı hedeflediği tutumlar ise şu şekildedir:

- 1.İnsan hak ve özgürlüklerinin bölünmezliği ve bütünlüğünü temel ilke olarak kabul etme,
- 2.Toplumda yaşayan tüm bireylerin değerleri, onurları, inanç ve özgürlüklerine saygı duyma fazileti,
- 3.Farklılıkların bulunduğu bir dünyada hukuk kurallarına, adalete, eşitliğe bağlılık,
- 4.Toplumsal problemler için yapıcı, şiddetten uzak, katılımcı ve barış içerisinde çözümler üretme,
- 5.Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişlerinin yararlılığına inanma,
- 6.Hayattaki çoğulculuk ilkesine bağlı, farklı kültürlerle ve onların insanlığına katkısına saygı gösterme ve tahammül etme,
- 7.Karşılıklı anlayış, işbirliği, eşitlik, adalet ve dayanışma değerlerini kabul etme,
- 8.Irkçılık, ön yargı ve ayrımcılık konusunda mücadele etme,
- 9.Kişisel sorumluluğun önemine inanma, insanın sürekli gelişimini ana ilke olarak kabul etme,

10.Hukukun üstünlüğü ilkesini benimseme (D.E.O.M.Y. 2004: 12–13).

Okul meclisleri projesi ile okullarda çocuklara bir takım kazanımlar kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu kazanımları elde eden çocuk ileride demokrasi değerlerini benimsemiş ve kavramış bir birey olarak devletin demokrasi sürecine büyük bir katkı sağlayacaktır.

Bu kazanımlar ise şu şekildedir:

1.Bu proje, demokrasi kültürünün gelişmesinde T.B.M.M., okul, aile kurumları arasında işbirliği ve ortak çalışma imkânını,

2.Sosyal hayatımızdaki karar alma süreçlerine etkin, sorumlu, katılımcı bireylerin yetiştirilmesini,

3.Öğrencilerin proje sayesinde Atatürk'ün Türk gençliğine emanet ettiği Cumhuriyet ve demokrasinin diğer rejimlerden farkını öğrenme imkânını,

4.Demokrasi ilkelerinin hâkim olduğu bir atmosfer içinde, öğrencilerin demokrasiyi bizzat yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetiştirmelerini sağlayacaktır.

5.Öğrencilere proje sayesinde, yaşadıkları toplumda farklı düşünceleri ve buna bağlı olarak “muhalfeet” olgusunu kavrama ve kabullenme alışkanlığı,

6.Demokrasi kültürü içinde kendi düşünce ve değerlerini geniş kitlelere en iyi şekilde ifade etme becerisi kazandırılacaktır (D.E.O.M.Y. 2004: 14)

İKİNCİ BÖLÜM

**DEMOKRASİ VE OKUL MECLİSLERİ PROJESİ İLE HEDEFLENEN
KAZANIMLARA ULAŞMA DÜZEYİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE
BU GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

2.1. KAZANIMLARA YÖNELİK ÖĞRENCİLERİN GENEL ANLAMDAKİ GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Demokrasi beraberinde getirdiği ilkelerle ve değerleriyle insanın yapısına en uygun yönetim şekli olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat bu değerlerin tam olarak benimsenememesi insanların demokrasiyi kendi çıkarlarına ve kişisel özelliklerine göre yorumlamalarına yol açmıştır. Bu da beraberinde bir sürü yanlışlık getirmiştir.

Demokrasi kültürü ve değerlerinin kazanımını gerçekleştirmek için eğitime çok önem verilmesi gerekmektedir. Bunun için en öncelikli iş okullara düşmektedir. Okullarda bu değerlerin ve kültürün kazanımına yönelik olarak çeşitli dersler müfredata konulmuş olmasına rağmen pratikte verilmeye çalışılan bilgiler yetersiz kalmış ve uygulamaya yönelik olarak öğretilmeye çalışan kazanımlar ise kâğıt üzerinde kaldığı için yeterli sonuç alınamamıştır.

Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nın başlatmış olduğu Okul Meclisleri Projesi ile hedefe daha çok ulaşılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar okullarda demokrasiyi daha iyi anlayan ve benimseyen bireylerin yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Böylece toplumsallaşmanın en önemli yapı taşlarından olan demokratik toplumun oluşması yolunda önemli bir adım atılmış olmaktadır. Küçük yaşlarda edinilecek olan demokratik değer bilinci ve demokrasi kültürü, yarının Türkiye'sinde, yetişmiş ve bilinçlenmiş bir demokrasi gençliğinin yer almasına en büyük katkıyı sunmuş olacaktır. Bu atılan adımın gelişerek devam etmesi bu projenin güvenilirliğini ve katkısını ilerleyen yıllarda daha çok ortaya koyacaktır.

Araştırmanın bu bölümünde demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeyine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik olarak çalışmalar yapılmıştır. Kazanımlara ulaşma düzeylerine yönelik frekans, yüzde ve aritmetik ortalamalar hesaplanmış ve tablo haline getirilmiştir. Öğrencilerin bu belirlenen kazanımlara ne düzeyde ulaştıkları yazılı bir biçimde sunulmuş ve bunların değerlendirmeleri yapılmıştır.

Tablo 2.1. Öğrencilerin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile Öğrencilere Kazandırılması Hedeflenen Kazanımları Kazanma Düzeyine İlişkin Maddelere Verdikleri Yanıtlar

	Tamamen Katılıyorum		Kararsızım		Hiç katılmıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum		$\bar{X}$
	f	%	F	%	F	%	F	%	f	%	
1. Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.	339	62,4	162	29,8	28	5,2	9	1,7	5	,9	4,51
2. Kendi kültürümden farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyü bakmamı sağladı.	222	40,9	233	42,9	59	10,9	17	3,1	12	2,2	4,17
3. İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.	251	46,2	208	38,3	46	8,5	23	4,2	15	2,8	4,20
4. Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.	192	35,4	191	35,2	99	18,2	34	6,3	27	5,0	3,89
5. Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamamayı öğrendim.	180	33,1	194	35,7	99	18,2	42	7,7	28	5,2	3,83
6. Okul Meclisleri, insanî değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.	129	23,8	187	34,4	134	24,7	43	7,9	50	9,2	3,55
7. Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.	177	32,6	196	36,1	114	21,0	34	6,3	22	4,1	3,86
8. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.	326	60,0	135	24,9	55	10,1	15	2,8	12	2,2	4,37
9. Okul Meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.	131	24,1	192	35,4	115	21,2	54	9,9	51	9,4	3,54
10.Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.	139	25,6	174	32,0	121	22,3	64	11,8	45	8,3	3,54
11.Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.	135	24,9	207	38,1	117	21,5	49	9,0	35	6,4	3,65
12.Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.	198	36,5	208	38,3	88	16,2	25	4,6	24	4,4	3,97
13.Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.	148	27,3	196	36,1	126	23,2	46	8,5	27	5,0	3,72
14.Her insanın farklı düşüncüleri olabileceğini gördüm.	328	60,4	139	25,6	43	7,9	16	2,9	17	3,1	4,37

15.Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.	258	47,5	178	32,8	60	11,0	23	4,2	24	4,4	4,14
16.Kendisinden farklı düşünen kişilere karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.	225	41,4	157	28,9	88	16,2	35	6,4	38	7,0	3,91
17.Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.	217	40,0	189	34,8	93	17,1	26	4,8	18	3,3	4,03
18.Demokrasi ve cumhuriyetin diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.	266	49,0	185	34,1	58	10,7	18	3,3	16	2,9	4,22
19.Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.	323	59,5	134	24,7	49	9,0	18	3,3	19	3,5	4,33
20.Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.	276	50,8	164	30,2	51	9,4	24	4,4	28	5,2	4,17
21.İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.	231	42,5	174	32,0	72	13,3	34	6,3	32	5,9	3,99
22.Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.	179	33,0	205	37,8	94	17,3	26	4,8	39	7,2	3,84
23.Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	195	35,9	199	36,6	88	16,2	33	6,1	28	5,2	3,92
24.Genel ve yerel seçimlerde oy vermenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	217	40,0	225	41,4	60	11,0	25	4,6	16	2,9	4,10
25.Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.	240	44,2	137	25,2	82	15,1	39	7,2	45	8,3	3,89
26.Seçimde belirlenen kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.	213	39,2	216	39,8	76	14,0	18	3,3	20	3,7	4,07
27.Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.	294	54,1	159	29,3	56	10,3	18	10,3	16	2,9	4,28
28.İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.	290	53,4	151	27,8	60	11,0	23	4,2	19	3,5	4,23
29.Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.	247	45,5	168	30,9	83	15,3	21	3,9	24	4,4	4,09
30.Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.	252	46,4	178	32,8	74	13,6	23	4,2	16	2,9	4,15
31.Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edeceğimi öğrendim.	195	35,9	204	37,6	88	16,2	26	4,8	30	5,5	3,93
32.Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.	291	53,6	151	27,8	62	11,4	20	3,7	19	3,5	4,24
33.Okul meclisi projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.	147	27,1	175	32,2	126	23,2	50	9,2	45	8,3	3,60
34.Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunun farkına vardım.	184	33,9	217	40,0	91	16,8	33	6,1	18	3,3	3,95
35.Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.	235	43,3	192	35,4	72	13,3	21	3,9	23	4,2	4,09

36.Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.	168	30,9	210	38,7	106	19,5	34	6,3	25	4,6	3,85
37.Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.	203	37,4	207	38,1	84	15,5	26	4,8	23	4,2	3,99
38.Kişilerin fikir alış veriş yaparak daha verimli sonuçlar alabileceğini anladım.	255	47,0	169	31,1	70	12,9	27	5,0	22	4,1	4,11
39.Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.	274	50,5	177	32,6	57	10,5	13	2,4	22	4,1	4,23
40.İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.	235	43,3	186	34,3	71	13,1	28	5,2	23	4,2	4,07
41.Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.	246	45,3	178	32,8	73	13,4	22	4,1	24	4,4	4,10
42.İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.	281	51,7	141	26,0	55	10,1	30	5,5	36	6,6	4,10
43.Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim.	194	35,7	197	36,3	98	18,0	31	5,7	23	4,2	3,93
44.Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim.	192	35,4	207	38,1	92	16,9	34	6,3	18	3,3	3,95
45.Hukuk kurallarının önemini anladım.	197	36,3	196	36,1	88	16,2	40	7,4	22	4,1	3,93
46.Fırsat eşitliğini öğrendim.	169	31,1	184	33,9	117	21,5	38	7,0	35	6,4	3,76
47.Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.	226	41,6	185	34,1	81	14,9	28	5,2	23	4,2	4,03
48.Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.	230	42,4	185	34,1	84	15,5	29	5,3	15	2,8	4,07
49.Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.	273	50,3	161	29,7	74	13,6	17	3,1	18	3,3	4,20
50.Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.	272	50,1	152	28,0	50	9,2	38	7,0	31	5,7	4,09
51.Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.	270	49,7	173	31,9	50	9,2	27	5,0	23	4,2	4,17
52.Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetişmemizi sağlar.	170	31,3	188	34,6	115	21,2	34	6,3	36	6,6	3,77
53.Ülkesine bağlı ve vatandaşlık sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim	276	50,8	168	30,9	58	10,7	11	2,0	30	5,5	4,19

Konu ile ilgili yapılan araştırmada tablo 2.1.' de de görüldüğü gibi .Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin “Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin %62,4’ü “Tamamen”, 29,8’i “Katılıyorum”, %5,2’si “Kararsızım”, %1,7’si “Katılmıyorum”, %0,9’u “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması 4,51’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde demokrasinin önemli unsurlarından biri olan hak ve saygı kavramlarının öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Kendi kültürümden farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyle bakmamı sağladı.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin %40,9’u “Tamamen Katılıyorum”, %42,9’u “Katılıyorum”, %10,9’u “Kararsızım”, %3,1’i “Katılmıyorum”, %2,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması %4,17’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kendi kültürümden farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyle bakmamı sağladı.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde hoşgörü kavramının öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin %46,2’si “Tamamen Katılıyorum”, %38,3’ü “Katılıyorum”, %8,5’i “Kararsızım”, %4,2’si “Katılmıyorum”, %2,8’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması %4,20’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde insan hakları kavramının öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.” Kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin %35,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, %35,2’si “Katılıyorum”, %18,2 si “Kararsızım”, %6,3’ü “Katılmıyorum”, %5,0’ı “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması

% 3,89'dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde farklı düşünce yapısında olan insanların görüşlerini de saygı duyabilmenin öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamayı öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin %33,1'i “Tamamen Katılıyorum”, % 35,7'si “Katılıyorum”, % 18,2'si “Kararsızım”, % 7,7'si “Katılmıyorum”, % 5,2'si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,83'tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamayı öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde kişilerin düşüncelerine karşı ön yargılı olunmaması gerektiğinin öğrenildiğini göstermektedir.

“Okul meclisleri insani değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 23,8'i “Tamamen Katılıyorum”, % 34,4'ü “Katılıyorum”, % 24,7'si “Kararsızım”, % 7,9'u “Katılmıyorum”, % 9,2'si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,55'tir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okul meclisleri insani değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde insani değerlerin öneminin öğrenildiğini göstermektedir.

“Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 32,6'sı “Tamamen Katılıyorum”, % 36,1'i “Katılıyorum”, % 21,0'ı “Kararsızım”, % 6,3'ü “Katılmıyorum”, % 4,1'i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,86'dır. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde eşitlik ilkesinin öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 60’ı “Tamamen Katılıyorum”, % 24,9’u “Katılıyorum”, % 10,1’i “Kararsızım”, % 2,8’i “Katılmıyorum”, % 2,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,37’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün sağlanmasında ve korunmasında ne kadar etkili olduğunun öğrenilmesine katkı sağlamıştır.

“Okul meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 24,1’i “Tamamen Katılıyorum”, % 35,4’ü “Katılıyorum”, % 21,2’si “Kararsızım”, % 9,9’u “Katılmıyorum”, % 9,4’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,54’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okul meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde kişilerin fikirlerini özgürce söyleyebileceğinin öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 25,6’sı “Tamamen Katılıyorum”, % 32’si “Katılıyorum”, % 22,3’ü “Kararsızım”, % 11,8’i “Katılmıyorum”, % 8,3’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,54’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğretmen ve öğrenciler arasında daha demokratik bir ortam olmasına katkı sağladığının öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 24,9’u “Tamamen Katılıyorum”, % 38,1’i “Katılıyorum”, % 21,5’i “Kararsızım”, % 9,0’ı “Katılmıyorum”, % 6,4’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,65’tir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğrencilerin toplumsal gelişmeleri daha yakından takip etmeye başladıklarını ortaya koymaktadır.

“Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 36,5’i “Tamamen Katılıyorum”, % 38,3’ü “Katılıyorum”, % 16,2’si “Kararsızım”, 4,6’sı “Katılmıyorum”, % 4,4’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,97’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğrencilerin kişisel sorumluluklar alabilmesinin çok önemli olduğunun bilincine vardıklarını ortaya koymaktadır.

“Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 27,3’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 36,1’i “Katılıyorum”, % 23,2’si “Kararsızım”, 8,5’i “Katılmıyorum”, % 5,0’ı “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,72’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğrencilerin demokratik ilkelerin ve demokrasinin işleyişinin yararlı olduğunun bilincine vardıklarını ortaya koymaktadır.

“Her insanın farklı düşünceleri olabileceğini gördüm.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 60,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 25,6’sı “Katılıyorum”, % 7,9’u “Kararsızım”, 2,9’u “Katılmıyorum”, % 3,1’i “Hiç

Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,37’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Her insanın farklı düşünceleri olabileceğini gördüm.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğrencilerde insanların farklı düşüncelere sahip olabileceği bilincinin yerleşmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

“Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 47,5’i “Tamamen Katılıyorum”, % 32,8’i “Katılıyorum”, % 11,0’ı “Kararsızım”, 4,2’si “Katılmıyorum”, % 4,4’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,14’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğrencilere her türlü düşüncenin eleştirilebileceği ve bunun yanlış bir şey olmadığı bilincinin yerleşmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

“Kendisinden farklı düşünen insanlara karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 41,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 28,9’u “Katılıyorum”, % 16,2’si “Kararsızım”, % 6,4’ü “Katılmıyorum”, % 7,0’ı “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,91’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kendisinden farklı düşünen insanlara karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde kişiler arası ayrımın yanlış bir şey olduğunun öğrenildiğini ortaya koymaktadır.

“Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 40’ı “Tamamen Katılıyorum”, % 34,8’i “Katılıyorum”, % 17,1’i “Kararsızım”, % 4,8’i “Katılmıyorum”, % 3,3’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,03’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri

Projesi sayesinde öğrencilerin kişi haklarının ne kadar önemli olduğunu anlamalarını sağladığını ortaya koymaktadır.

“Demokrasi ve Cumhuriyet’in diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 49’u “Tamamen Katılıyorum”, % 34,1’i “Katılıyorum”, % 10,7’si “Kararsızım”, % 3,3’ü “Katılmıyorum”, % 2,9’u “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,22’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasi ve Cumhuriyet’in diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi sayesinde öğrencilerin demokrasi ve cumhuriyete daha çok değer vermesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

“Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 59,5’i “Tamamen Katılıyorum”, % 24,7’si “Katılıyorum”, % 9’u “Kararsızım”, % 3,3’ü “Katılmıyorum”, % 3,5’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,33’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin hak ve özgürlükler çerçevesinde kadın ve erkeğin aynı haklara sahip olduğunun öğrenilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 50,8’i “Tamamen Katılıyorum”, % 30,2’si “Katılıyorum”, % 9,4’ü “Kararsızım”, % 4,4’ü “Katılmıyorum”, % 5,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,17’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin fikir ve özgürlük kavramlarının öğrenciler tarafından benimsendiğini ortaya koymaktadır.

“İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 42,5’i “Tamamen Katılıyorum”, % 32’si “Katılıyorum”, % 13,3’ü “Kararsızım”, % 6,3’ü “Katılmıyorum”, % 5,9’u “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,99’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin fikirlerin korkmadan söylenebileceğinin öğrenciler tarafından benimsenmesinde katkı sağladığını göstermektedir.

“Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 33’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 37,8’i “Katılıyorum”, % 17,3’ü “Kararsızım”, % 4,8’i “Katılmıyorum”, % 7,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,84’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olabilmelerini ve sorunların aşılmasında katılımlarının sağlanabilmesini oluşturması açısından katkı sağladığını göstermektedir.

“Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 35,9’u “Tamamen Katılıyorum”, % 36,6’sı “Katılıyorum”, % 16,2’si “Kararsızım”, % 6,1’i “Katılmıyorum”, % 5,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,92’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde katılımcılığın sağlanması açısından katkısının olduğunu ortaya koymaktadır.

“Genel ve yerel seçimlerde ne kadar önemli olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 40’ı “Tamamen Katılıyorum”, % 41,4’ü “Katılıyorum”, % 11’i “Kararsızım”, % 4,6’sı “Katılmıyorum”, % 2,9’u “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,10’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Genel ve yerel seçimlerde ne kadar önemli olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde oy vermenin gerekliliğinin kavrandığını göstermektedir.

“Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 44,2’si “Tamamen Katılıyorum”, % 25,2’si “Katılıyorum”, % 15,1’i “Kararsızım”, % 7,2’si “Katılmıyorum”, % 8,3’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,89’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde sorunların gayet demokratik bir şekilde çözülebileceği bilincinin yerleşmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“Seçimlerde belirli kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 39,2’si “Tamamen Katılıyorum”, % 39,8’i “Katılıyorum”, % 14’ü “Kararsızım”, % 3,3’ü “Katılmıyorum”, % 3,7’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,07’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Seçimlerde belirli kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilere devletin koymuş olduğu bazı kurallara uymanın gerekliliğini öğrenmeleri açısından faydalı olduğunu göstermektedir.

“Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 54,1’i “Tamamen Katılıyorum”, % 29,3’ü “Katılıyorum”, % 10,3’ü “Kararsızım”, % 10,3’ü “Katılmıyorum”, % 2,9’u “Hiç

Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,28’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde demokratik yaşam biçiminin olduğunun hissedilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 53,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 27,8’i “Katılıyorum”, % 11’i “Kararsızım”, % 4,2’si “Katılmıyorum”, % 3,5’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,23’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin, öğrencilerin siyasal ve sosyal haklara sahip olduklarını ve bu hakları yeri geldiğinde rahatlıkla kullanabileceklerini bilmelerini sağladığını göstermektedir.

“Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 45,5’i “Tamamen Katılıyorum”, % 30,9’u “Katılıyorum”, % 15,3’ü “Kararsızım”, % 3,9’u “Katılmıyorum”, % 4,4’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,09’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin, öğrencilerin siyasi liderleri hiçbir baskı altında kalmadan özgürce seçebileceğini öğrendiklerini göstermektedir.

“Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 46,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 32,8’i “Katılıyorum”, % 13,6’sı “Kararsızım”, % 4,2’si “Katılmıyorum”, % 2,9’u “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,15’tir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde

oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde sorumluluk bilincinin gelişmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edebileceğimi öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 35,9’u “Tamamen Katılıyorum”, % 37,6’sı “Katılıyorum”, % 16,2’si “Kararsızım”, % 4,8’i “Katılmıyorum”, % 5,5’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,93’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edebileceğimi öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin, öğrencilerin fikirlerini daha iyi nasıl ifade edebileceklerini öğrendiklerine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

“Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 53,6’sı “Tamamen Katılıyorum”, % 27,8’i “Katılıyorum”, % 11,4’ü “Kararsızım”, % 3,7’si “Katılmıyorum”, % 3,5’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,24’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde demokrasinin önemli bir yönetim biçimi olduğunun anlaşılmasına katkı sağladığını göstermektedir.

“Okul Meclisi Projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 27,1’i “Tamamen Katılıyorum”, % 32,2’si “Katılıyorum”, % 23,2’si “Kararsızım”, % 9,2’si “Katılmıyorum”, % 8,3’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,60’tır. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okul Meclisi Projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde demokrasi kültürünün daha iyi anlaşılabilmesini sağlaması için uygulamalı bir öğretim yapılmasının daha faydalı olabileceğinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

“Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunun farkına vardım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 33,9’u “Tamamen Katılıyorum”, % 40’ı “Katılıyorum”, % 16,8’i “Kararsızım”, % 6,1’i “Katılmıyorum”, % 3,3’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,95’tir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunun farkına vardım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde, toplumsal değer ve kavramların olduğunun farkına varılmasının sağlanmasında katkısı olduğunu göstermektedir.

“Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 43,3’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 35,4’ü “Katılıyorum”, % 13,3’ü “Kararsızım”, % 3,9’u “Katılmıyorum”, % 4,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,09’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerin uygulama yapmasına olanak sağladığı için öğrencilerde demokrasi kültürünün kazanılmasına katkı sağladığını göstermektedir.

“Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 30,9’u “Tamamen Katılıyorum”, % 38,7’si “Katılıyorum”, % 19,5’i “Kararsızım”, % 6,3’ü “Katılmıyorum”, % 4,6’sı “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,85’tir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde kendilerini ifade etme becerisinin kazanılmasına katkı sağladığını ve ifade gücünün ne kadar önemli olduğunu görerek ve dinleyerek anlamalarını sağladığını göstermektedir.

“Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 37,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 38,1’i “Katılıyorum”, % 15,5’i “Kararsızım”, % 4,8’i “Katılmıyorum”, % 4,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,99’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerin toplumsal duyarlılık kazanmalarına katkı sağladığını göstermektedir.

“Kişisel fikir alışverişi yapılarak daha verimli sonuçlar alınabileceğini anladım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 47’si “Tamamen Katılıyorum”, % 31,1’i “Katılıyorum”, % 12,9’u “Kararsızım”, % 5’i “Katılmıyorum”, % 4,1’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,11’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Kişisel fikir alışverişi yapılarak daha verimli sonuçlar alınabileceğini anladım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde fikir alışverişi yapmanın, başkalarının fikirlerinin öğrenilmesinin ne gibi fayda sağlayacağını önemini anlamalarına katkı sağladığını göstermektedir.

“Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 50,5’i “Tamamen Katılıyorum”, % 32,6’sı “Katılıyorum”, % 10,5’i “Kararsızım”, % 2,4’ü “Katılmıyorum”, % 4,1’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,23’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde halkın önemli olduğunun öğrenilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 43,3’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 34,3’ü “Katılıyorum”, % 13,1’i “Kararsızım”, % 5,2’si “Katılmıyorum”, % 4,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,07’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin, öğrencilerin seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anlamalarına katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

“Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 45,3’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 32,8’i “Katılıyorum”, % 13,4’ü “Kararsızım”, % 4,1’i “Katılmıyorum”, % 4,4’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,10’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde millet iradesinin her şeyin üstünde olduğunun öğrenilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 51,7’si “Tamamen Katılıyorum”, % 26’sı “Katılıyorum”, % 10,1’i “Kararsızım”, % 5,5’i “Katılmıyorum”, % 6,6’sı “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,10’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde insanların tüm farklılıklarına rağmen herkesin eşit olduğunun bilincine varılmasına katkı sağladığını göstermektedir.

“Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 35,7’si “Tamamen Katılıyorum”, % 36,3’ü “Katılıyorum”, % 18’i “Kararsızım”, % 5,7’si “Katılmıyorum”, % 4,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını

vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,93'tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, "Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim." kazanımını Okul Meclisleri Projesinin "Çok" kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde sorgulama bilincinin gelişmesine katkı sağladığını göstermektedir.

"Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim." kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 35,4'ü "Tamamen Katılıyorum", % 38,1'i "Katılıyorum", % 16,9'u "Kararsızım", % 6,3'ü "Katılmıyorum", % 3,3'ü "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,95'tir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, "Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim." kazanımını Okul Meclisleri Projesinin "Çok" kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde tartışma ve fikirlerini savunabilme kültürünün yerleşmesine katkı sağladığını göstermektedir.

"Hukuk kurallarının önemini anladım." kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 36,3'ü "Tamamen Katılıyorum", % 36,1'i "Katılıyorum", % 16,2'si "Kararsızım", % 7,4'ü "Katılmıyorum", % 4,1'i "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,93'tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, "Hukuk kurallarının önemini anladım." kazanımını Okul Meclisleri Projesinin "Çok" kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde hukuk kurallarının ve kuralların faydasının kavranılmasına katkı sağladığını göstermektedir.

"Fırsat eşitliğini öğrendim." kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 31,1'i "Tamamen Katılıyorum", % 33,9'u "Katılıyorum", % 21,5'i "Kararsızım", % 7'si "Katılmıyorum", % 6,4'ü "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,76'dır. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, "Fırsat eşitliğini öğrendim." kazanımını Okul Meclisleri Projesinin "Çok" kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde herkesin ayrım gözetilmeksizin aynı fırsatlara sahip olduğunun öğrenilmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

“Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 41,6’sı “Tamamen Katılıyorum”, % 34,1’i “Katılıyorum”, % 14,9’u “Kararsızım”, % 5,2’si “Katılmıyorum”, % 4,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,03’tür. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde kendilerini yönetecek ve iş başına getirecekleri kişileri, gerçekçi bir bakış açısıyla tercih etmelerinin önemini öğrenmelerini sağlaması açısından katkı sağladığını göstermektedir.

“Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 42,4’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 34,1’i “Katılıyorum”, % 15,5’i “Kararsızım”, % 5,3’ü “Katılmıyorum”, % 2,8’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,07’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerin bireysel özgürlüğünü geliştirdiğini ve koruduğunu göstermektedir.

“Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 50,3’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 29,7’si “Katılıyorum”, % 13,6’sı “Kararsızım”, % 3,1’i “Katılmıyorum”, % 3,3’ü “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,20’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Tamamen” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde demokrasilerde her zaman çoğunluğun kararının belirleyici olduğunun öğrenilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 50,1’i “Tamamen Katılıyorum”, % 28’i “Katılıyorum”, % 9,2’si “Kararsızım”, % 7’si “Katılmıyorum”, % 5,7’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,09’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde çocuklara yönelik hakların da var olduğu bilincinin yerleşmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 49,7’si “Tamamen Katılıyorum”, % 31,9’u “Katılıyorum”, % 9,2’si “Kararsızım”, % 5’i “Katılmıyorum”, % 4,2’si “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,17’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde, genel seçimler yoluyla ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun verdiği kararın etkili olduğunun öğrenilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

“Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetişmemizi sağlar.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 31,3’ü “Tamamen Katılıyorum”, % 34,6’sı “Katılıyorum”, % 21,2’si “Kararsızım”, % 6,3’ü “Katılmıyorum”, % 6,6’sı “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 3,77’dir. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetişmemizi sağlar.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin, öğrencilerin demokrasiyi yaşayarak ve uygulayarak öğrenen bireyler olarak yetişmesinin sağlanmasına katkı sağladığını göstermektedir.

“Ülkesine bağlı ve vatandaş sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim.” kazanımını kazandırma düzeyine ilişkin öğrencilerin % 50,8’i “Tamamen Katılıyorum”, % 30,9’u “Katılıyorum”, % 10,7’si “Kararsızım”, % 2’si “Katılmıyorum”, % 5,5’i “Hiç Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması % 4,19’dur. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin, “Ülkesine bağlı ve vatandaş sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim.” kazanımını Okul Meclisleri Projesinin “Çok” kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgu Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin öğrencilerde vatandaş olarak sorumluluklarını bilen bireyler olarak yetişmesine katkı sağladığını göstermektedir.

2.2. BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE BU GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyet, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu ve gelir durumu değişkenlerine göre öğrencilerin kazanımlara yönelik belirttikleri görüşlerde farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

2.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplarda farklılık olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için öğrencilerin görüşlerini belirttikleri maddelerden elde edilen puanlara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile cinsiyete göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları tablo 2.2.’da gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Kazanımlara ait Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları

Maddeler	Cinsiyet	n	X	Ss	sd	F	P
1. Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.	Erkek	291	4,46	,77	541	3,407	,065
	Kız	252	4,57	,71			
2. Kendi kültürümden farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyle bakmamı sağladı.	Erkek	291	4,04	,92	541	,599	,439
	Kız	252	4,31	,84			
3. İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.	Erkek	291	4,11	1,02	541	2,411	,121
	Kız	252	4,32	,87			
4. Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.	Erkek	291	3,71	1,17	541	14,225	,000
	Kız	252	4,10	,98			
5. Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamamayı öğrendim.	Erkek	291	3,70	1,16	541	10,211	,001
	Kız	252	4,00	1,05			
6. Okul Meclisleri, insanî değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.	Erkek	291	3,49	1,25	541	5,511	,019
	Kız	252	3,62	1,13			
7. Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.	Erkek	291	3,81	1,09	541	1,716	,191
	Kız	252	3,92	1,03			
8. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.	Erkek	291	4,30	,96	541	4,137	,042
	Kız	252	4,46	,88			
9. Okul Meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.	Erkek	291	3,46	1,26	541	3,804	,052
	Kız	252	3,65	1,16			
10. Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.	Erkek	291	3,42	1,25	541	3,403	,066
	Kız	252	3,69	1,16			
11. Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.	Erkek	291	3,57	1,20	541	9,379	,002
	Kız	252	3,75	1,04			
12. Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.	Erkek	291	3,83	1,12	541	8,014	,005
	Kız	252	4,14	,93			
13. Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.	Erkek	291	3,67	1,13	541	2,066	,151
	Kız	252	3,78	1,05			
14. Her insanın farklı düşüncüleri olabileceğini gördüm.	Erkek	291	4,20	1,07	541	19,090	,000
	Kız	252	4,55	,79			
15. Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.	Erkek	291	4,00	1,13	541	2,809	,094
	Kız	252	4,30	,95			
16. Kendisinden farklı düşünen kişilere karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.	Erkek	291	3,73	1,19	541	,195	,659
	Kız	252	4,11	1,19			
17. Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.	Erkek	291	3,86	1,08	541	4,426	,036
	Kız	252	4,22	,92			

18. Demokrasi ve cumhuriyetin diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,14	1,04	541	2,865	,091
	Kız	252	4,32	,87			
19. Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,21	1,07	541	7,151	,008
	Kız	252	4,46	,91			
20. Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.	Erkek	291	4,04	1,15	541	1,295	,256
	Kız	252	4,32	1,01			
21. İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.	Erkek	291	3,81	1,18	541	9,995	,002
	Kız	252	4,19	1,10			
22. Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.	Erkek	291	3,78	1,18	541	2,726	,099
	Kız	252	3,91	1,10			
23. Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	Erkek	291	3,84	1,18	541	14,306	,000
	Kız	252	4,01	1,00			
24. Genel ve yerel seçimlerde oy vermenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,08	,98	541	,001	,975
	Kız	252	4,13	,96			
25. Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.	Erkek	291	3,72	1,29	541	3,066	,081
	Kız	252	4,09	1,21			
26. Seçimde belirlenen kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.	Erkek	291	3,97	1,01	541	,735	,392
	Kız	252	4,19	,98			
27. Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,16	1,04	541	4,788	,029
	Kız	252	4,42	,88			
28. İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,13	1,07	541	2,320	,128
	Kız	252	4,34	,98			
29. Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.	Erkek	291	4,03	1,08	541	,007	,931
	Kız	252	4,15	1,05			
30. Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.	Erkek	291	4,04	1,00	541	,357	,550
	Kız	252	4,27	,99			
31. Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edeceğimi öğrendim.	Erkek	291	3,90	1,08	541	,054	,816
	Kız	252	3,97	1,11			
32. Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.	Erkek	291	4,08	1,10	541	6,420	,012
	Kız	252	4,42	,90			
33. Okul meclisi projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.	Erkek	291	3,57	1,24	541	,822	,365
	Kız	252	3,64	1,17			
34. Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunun farkına vardım.	Erkek	291	3,85	1,06	541	7,580	,006
	Kız	252	4,05	,96			
35. Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.	Erkek	291	3,96	1,07	541	,005	,942
	Kız	252	4,24	,98			
36. Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.	Erkek	291	3,76	1,04	541	1,135	,287
	Kız	252	3,94	1,09			
37. Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.	Erkek	291	3,92	1,09	541	3,161	,076
	Kız	252	4,08	,99			

38. Kişilerin fikir alış verişini yaparak daha verimli sonuçlar alabileceğini anladım.	Erkek	291	4,03	1,09	541	,003	,958
	Kız	252	4,21	1,04			
39. Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,11	1,03	541	,277	,599
	Kız	252	4,36	,95			
40. İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.	Erkek	291	3,95	1,08	541	,000	,990
	Kız	252	4,20	1,03			
41. Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.	Erkek	291	4,00	1,11	541	,725	,395
	Kız	252	4,22	1,00			
42. İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.	Erkek	291	3,99	1,17	541	,768	,381
	Kız	252	4,23	1,20			
43. Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim.	Erkek	291	3,90	1,07	541	,653	,420
	Kız	252	3,97	1,06			
44. Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim.	Erkek	291	3,87	1,08	541	5,492	,019
	Kız	252	4,05	,96			
45. Hukuk kurallarının önemini anladım.	Erkek	291	3,83	1,11	541	3,659	,056
	Kız	252	4,04	1,03			
46. Fırsat eşitliğini öğrendim.	Erkek	291	3,65	1,17	541	3,450	,064
	Kız	252	3,88	1,11			
47. Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.	Erkek	291	3,96	1,10	541	,276	,600
	Kız	252	4,12	1,03			
48. Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.	Erkek	291	4,03	,98	541	2,994	,084
	Kız	252	4,13	1,05			
49. Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.	Erkek	291	4,05	1,07	541	4,560	,033
	Kız	252	4,37	,90			
50. Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.	Erkek	291	3,94	1,24	541	5,891	,016
	Kız	252	4,27	1,05			
51. Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.	Erkek	291	4,05	1,13	541	3,255	,072
	Kız	252	4,31	,96			
52. Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetişmemizi sağlar.	Erkek	291	3,71	1,18	541	2,110	,147
	Kız	252	3,84	1,10			
53. Ülkesine bağlı ve vatandaşlık sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim	Erkek	291	4,08	1,13	541	2,171	,141
	Kız	252	4,32	,98			

P<0.1

Tablo 2.2.'ye göre öğrencilerin verdikleri yanıtların ortalamalarında, kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları erkek öğrencilerin aritmetik ortalamalarından yüksektir. Bu bulguya dayalı olarak kız ve erkek öğrencilerin görüşlerinin birbirine

yakın olduğu, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile hedeflenen becerilerin ne düzeyde kazanıldığına ilişkin kız öğrencilerin daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

Erkek ve kız öğrencilerin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımların ne düzeyde kazandırıldığına ilişkin verdikleri yanıtların aritmetik ortalamalarında görülen farkların istatistiksel bakımdan anlamlı olup olmadığını sınamak için t testi uygulanmıştır. Tablo 2.3. incelendiğinde yapılan istatistiksel işlemler sonucunda p değeri .01 anlamlılık düzeyinden düşük olan yani cinsiyetlere göre anlamlı fark görülen maddeler şunlardır.

Tablo 2.3. Cinsiyete Göre Anlamlı Fark Görülen Maddeler

4-“Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.”	p=,000<.01
5-“Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamamayı öğrendim.”	p= ,001<.01
6-“Okul Meclisleri, insanî değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.”	p= ,019<.01
8-“Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.”	p= ,042<.01
11-“Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.”	p=,002<.01
14-“Her insanın farklı düşünceleri olabileceğini gördüm.”	p= ,000<.01
17-“Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.”	p= ,036<.01
19- “Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.”	p=,008<.01
21- “İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.”	p= ,002<.01
23- “Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.”	p= ,000<.01
27-“Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.”	p=,029<.01
32-“Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.”	p= ,012<.01
34-“Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunu farkına vardım.”	p=,006<.01
44-“Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim.”	p= ,019<.01
49-“Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.”	p= ,033<.01
50-“Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.”	p= ,016<.01

Sonuçlara göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha olumlu baktığı maddeler, kişileri görüşlerinden dolayı yargılamamayı öğrenme, insani değerleri öğrenmeyi kolaylaştırma, her insanın farklı düşünceleri olabileceğini görme gibi daha çok yaşanan toplumda farklı düşünceler ve buna bağlı olarak muhalefet olgusunu kavrama ve kabullenme alışkanlığının kazandırılması kazanımına yöneliktir denilebilir. Kız öğrenciler ise kendisi gibi düşünmeyen insanlarla arkadaş olmayı öğrenme, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımaya katkısı olma, toplumsal gelişmelere duyarlı olma, kişi haklarının ön planda olduğunu anlama, kadın ve erkeklerin aynı hakları

olduğunu anlama, insanların fikirlerini rahatça ifade edebileceğini öğrenme, okuldaki kararlara katılmanın önemli olduğunu kavrama, demokrasinin bir yaşam biçimi olduğu ve ülkemiz içinde önemli olduğunu anlama, güncel olaylar hakkında tartışma, demokrasilerde çoğunluğun kararının önemi, çocuk haklarının varlığını öğrenme ve toplumun temel kavram ve değerlerinin farkına varmak gibi bütün kazanımlara yönelik daha olumlu görüşler belirtmiştir. Kaldırım'ın (2003) yaptığı araştırma sonuçlarına göre eşitlik ve milli egemenlik konularında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Bu iki ilkeyi kız öğrencilerin daha iyi algıladıkları görülmüştür.

Özellikle kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve çocuk hakları ile ilgili maddelere verilen puanlara bakıldığında Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi kız öğrencilere yönelik birçok kazanımı kazandırmada etkilidir denilebilir.

2.2.2. Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplarda anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesine yönelik yapılan analiz sonuçlarına göre babanın eğitim durumuyla öğrencilerin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımları kazanma düzeyine ilişkin görüşlerde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 2.4. Kazanımlara ait Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları

Maddeler		n	x	ss	F	P
1. Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	9,385	,000
	İlkokul	141	4,6525	,56043		
	Ortaokul	95	4,6526	,68056		
	Lise	205	4,4049	,80255		
	Üniversite	101	4,4356	,81751		
2. Kendi kültürümden farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyle bakmamı sağladı.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,707	,001
	İlkokul	141	4,2411	,76439		
	Ortaokul	95	4,4211	,75200		
	Lise	205	4,0927	,95804		
	Üniversite	101	4,0198	1,01961		
3. İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,800	,001
	İlkokul	141	4,3121	,91132		
	Ortaokul	95	4,3684	,88789		
	Lise	205	4,0878	,98623		
	Üniversite	101	4,1980	,96974		
4. Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	1,990	,095
	İlkokul	141	3,9716	1,06867		
	Ortaokul	95	3,9263	1,15999		
	Lise	205	3,8732	1,09523		
	Üniversite	101	3,8416	1,11115		
5. Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamamayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,226	,065
	İlkokul	141	3,8298	1,11456		
	Ortaokul	95	3,9895	1,10603		
	Lise	205	3,7756	1,10631		
	Üniversite	101	3,8713	1,16330		
6. Okul Meclisleri, insanî değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,449	,000
	İlkokul	141	3,7305	1,07490		
	Ortaokul	95	3,8842	1,04029		
	Lise	205	3,3854	1,28062		
	Üniversite	101	3,3762	1,22353		
7. Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,349	,002
	İlkokul	141	4,0000	,95618		
	Ortaokul	95	4,0842	1,01754		
	Lise	205	3,7463	1,12635		
	Üniversite	101	3,7624	1,05970		
8. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,541	,000
	İlkokul	141	4,5035	,75237		
	Ortaokul	95	4,5684	,80758		
	Lise	205	4,3171	,96607		
	Üniversite	101	4,1782	1,08992		

9. Okul Meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,936	,004
	İlkokul	141	3,7021	1,09378		
	Ortaokul	95	3,7684	1,14346		
	Lise	205	3,4927	1,26654		
	Üniversite	101	3,2673	1,30300		
10. Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.	Okur-yazar değil	1	2,0000	.	4,442	,002
	İlkokul	141	3,6738	1,14328		
	Ortaokul	95	3,9158	1,03824		
	Lise	205	3,3902	1,23030		
	Üniversite	101	3,3663	1,38364		
11. Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.	Okur-yazar değil	1	3,0000	.	5,606	,000
	İlkokul	141	3,7943	1,09882		
	Ortaokul	95	4,0526	1,03521		
	Lise	205	3,4927	1,10089		
	Üniversite	101	3,4455	1,24479		
12. Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,912	,004
	İlkokul	141	4,0142	,97090		
	Ortaokul	95	4,2105	,94413		
	Lise	205	3,9366	1,08956		
	Üniversite	101	3,8218	1,12602		
13. Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,583	,001
	İlkokul	141	3,9078	,93274		
	Ortaokul	95	3,9158	1,17295		
	Lise	205	3,5707	1,09863		
	Üniversite	101	3,6139	1,18296		
14. Her insanın farklı düşünceleri olabileceğini gördüm.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,982	,000
	İlkokul	141	4,5390	,76081		
	Ortaokul	95	4,5895	,72192		
	Lise	205	4,2488	1,10771		
	Üniversite	101	4,2178	1,03541		
15. Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,044	,000
	İlkokul	141	4,4113	,84575		
	Ortaokul	95	4,0947	1,12111		
	Lise	205	3,9756	1,08663		
	Üniversite	101	4,2079	1,13417		
16. Kendisinden farklı düşünen kişilere karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,182	,013
	İlkokul	141	4,0993	1,03029		
	Ortaokul	95	4,0211	1,21146		
	Lise	205	3,8195	1,27633		
	Üniversite	101	3,7723	1,24001		
17. Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,341	,010
	İlkokul	141	4,1064	,99787		
	Ortaokul	95	4,1474	,94496		
	Lise	205	3,9220	1,12187		
	Üniversite	101	4,0792	,90203		

18. Demokrasi ve cumhuriyetin diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	2,0000	.	2,333	,055
	İlkokul	141	4,2553	,88159		
	Ortaokul	95	4,3368	,91803		
	Lise	205	4,1317	1,06514		
	Üniversite	101	4,3069	,91370		
19. Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,345	,000
	İlkokul	141	4,5177	,82465		
	Ortaokul	95	4,5263	,89730		
	Lise	205	4,1902	1,08370		
	Üniversite	101	4,2178	1,09182		
20. Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	10,426	,000
	İlkokul	141	4,4113	,88698		
	Ortaokul	95	4,4737	,83592		
	Lise	205	4,0976	1,13338		
	Üniversite	101	3,7327	1,31826		
21. İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,517	,000
	İlkokul	141	4,1702	1,02091		
	Ortaokul	95	4,3158	,90228		
	Lise	205	3,8537	1,17909		
	Üniversite	101	3,7426	1,36860		
22. Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,126	,000
	İlkokul	141	3,9574	1,08148		
	Ortaokul	95	4,1684	,84618		
	Lise	205	3,7220	1,16137		
	Üniversite	101	3,6634	1,35113		
23. Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,542	,000
	İlkokul	141	4,1702	,90993		
	Ortaokul	95	4,1263	,98112		
	Lise	205	3,7854	1,15163		
	Üniversite	101	3,6832	1,24844		
24. Genel ve yerel seçimlerde oy vermenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	6,049	,000
	İlkokul	141	4,2979	,75351		
	Ortaokul	95	4,1895	,95977		
	Lise	205	4,0829	,95381		
	Üniversite	101	3,8515	1,18647		
25. Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,730	,005
	İlkokul	141	4,0709	1,22850		
	Ortaokul	95	4,0842	1,13609		
	Lise	205	3,8390	1,27127		
	Üniversite	101	3,6337	1,38364		
26. Seçimde belirlenen kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,498	,008
	İlkokul	141	4,1064	,91575		
	Ortaokul	95	4,2526	,85014		
	Lise	205	4,0488	,98397		
	Üniversite	101	3,9703	1,22029		

27. Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,725	,005
	İlkokul	141	4,3475	,89431		
	Ortaokul	95	4,4105	,88118		
	Lise	205	4,2098	1,05714		
	Üniversite	101	4,2574	,97625		
28. İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,218	,002
	İlkokul	141	4,3404	,93220		
	Ortaokul	95	4,4105	,86903		
	Lise	205	4,1317	1,11462		
	Üniversite	101	4,1584	1,09300		
29. Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,692	,006
	İlkokul	141	4,1064	1,03993		
	Ortaokul	95	4,3158	,89041		
	Lise	205	3,9854	1,13102		
	Üniversite	101	4,1089	1,10364		
30. Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,399	,002
	İlkokul	141	4,2979	,83448		
	Ortaokul	95	4,2842	,97482		
	Lise	205	4,0439	1,07239		
	Üniversite	101	4,0891	1,04975		
31. Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edeceğimi öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,648	,006
	İlkokul	141	4,0496	,95862		
	Ortaokul	95	4,0842	,94151		
	Lise	205	3,9073	1,13163		
	Üniversite	101	3,7228	1,28155		
32. Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,139	,000
	İlkokul	141	4,4184	,85487		
	Ortaokul	95	4,3895	,91436		
	Lise	205	4,1171	1,10522		
	Üniversite	101	4,1485	1,09896		
33. Okul meclisi projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,464	,044
	İlkokul	141	3,7305	1,10116		
	Ortaokul	95	3,7474	1,12011		
	Lise	205	3,4780	1,24292		
	Üniversite	101	3,5842	1,32866		
34. Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunun farkına vardım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,733	,005
	İlkokul	141	4,1135	,91098		
	Ortaokul	95	4,0211	1,04147		
	Lise	205	3,8537	1,06091		
	Üniversite	101	3,8812	1,02262		
35. Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,614	,000
	İlkokul	141	4,2695	,88543		
	Ortaokul	95	4,2737	,91608		
	Lise	205	3,9122	1,15134		
	Üniversite	101	4,0891	1,04975		

36. Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,292	,002
	İlkokul	141	4,0284	,89397		
	Ortaokul	95	3,9895	1,07678		
	Lise	205	3,7707	1,10752		
	Üniversite	101	3,6634	1,15132		
37. Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,691	,001
	İlkokul	141	4,1986	,91978		
	Ortaokul	95	4,0947	,91179		
	Lise	205	3,8537	1,11058		
	Üniversite	101	3,9406	1,13861		
38. Kişilerin fikir alış verişi yaparak daha verimli sonuçlar alabileceğini anladım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,972	,001
	İlkokul	141	4,3050	,81891		
	Ortaokul	95	4,2842	,96385		
	Lise	205	3,9756	1,21848		
	Üniversite	101	4,0297	1,08125		
39. Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,617	,000
	İlkokul	141	4,3121	,83781		
	Ortaokul	95	4,4421	,84697		
	Lise	205	4,0585	1,17009		
	Üniversite	101	4,2970	,92244		
40. İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,856	,023
	İlkokul	141	4,1844	,96068		
	Ortaokul	95	4,1368	1,09749		
	Lise	205	3,9951	1,12676		
	Üniversite	101	4,0396	1,03847		
41. Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,985	,019
	İlkokul	141	4,1986	,85540		
	Ortaokul	95	4,2105	1,00947		
	Lise	205	4,0244	1,19410		
	Üniversite	101	4,0693	1,07012		
42. İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,596	,001
	İlkokul	141	4,2057	1,16200		
	Ortaokul	95	4,4000	,91559		
	Lise	205	4,0293	1,25210		
	Üniversite	101	3,8812	1,26718		
43. Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,728	,029
	İlkokul	141	3,9858	,99273		
	Ortaokul	95	4,0842	,95275		
	Lise	205	3,8927	1,16240		
	Üniversite	101	3,8416	1,04626		
44. Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,488	,001
	İlkokul	141	4,0284	,97792		
	Ortaokul	95	4,2000	,89443		
	Lise	205	3,9024	1,07112		
	Üniversite	101	3,7822	1,09182		

45. Hukuk kurallarının önemini anladım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,593	,036
	İlkokul	141	3,9858	1,03500		
	Ortaokul	95	4,0737	1,11319		
	Lise	205	3,8585	1,13953		
	Üniversite	101	3,9010	,98494		
46. Fırsat eşitliğini öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,644	,006
	İlkokul	141	3,7305	1,09466		
	Ortaokul	95	4,0632	1,10906		
	Lise	205	3,6488	1,18965		
	Üniversite	101	3,7822	1,14546		
47. Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	2,397	,049
	İlkokul	141	4,0851	1,01058		
	Ortaokul	95	4,0947	,99010		
	Lise	205	3,9707	1,13721		
	Üniversite	101	4,0792	1,07409		
48. Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,222	,002
	İlkokul	141	4,1277	,96991		
	Ortaokul	95	4,2947	,87365		
	Lise	205	3,9610	1,09295		
	Üniversite	101	4,0792	,98674		
49. Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	4,261	,002
	İlkokul	141	4,2908	,94521		
	Ortaokul	95	4,3895	,91436		
	Lise	205	4,1024	1,08205		
	Üniversite	101	4,1485	,97351		
50. Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,253	,000
	İlkokul	141	4,3546	,97932		
	Ortaokul	95	4,2421	1,15515		
	Lise	205	3,9366	1,26448		
	Üniversite	101	3,9604	1,15690		
51. Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,037	,017
	İlkokul	141	4,1986	,96525		
	Ortaokul	95	4,3368	,98511		
	Lise	205	4,1561	1,09590		
	Üniversite	101	4,0792	1,17203		
52. Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetişmemizi sağlar.	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	5,556	,000
	İlkokul	141	4,0000	1,02817		
	Ortaokul	95	4,0105	1,05684		
	Lise	205	3,5951	1,19105		
	Üniversite	101	3,6436	1,21313		
53. Ülkesine bağlı ve vatandaşlık sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim	Okur-yazar değil	1	1,0000	.	3,799	,005
	İlkokul	141	4,3333	,97590		
	Ortaokul	95	4,3263	,97241		
	Lise	205	4,1024	1,14371		
	Üniversite	101	4,0990	1,10005		

Tablo 4 de $p=.05$ düzeyine göre anlamlı fark bulunmamıştır.

2.2.3. Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplarda anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesine yönelik yapılan analiz sonuçlarına göre, annenin eğitim durumuyla öğrencilerin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile hedeflenen kazanımları kazanma düzeyine ilişkin görüşlerde $p=.05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo 2.5. Kazanımlara ait Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları

Değişken		n	x	Ss	F	P
1. Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,8571	1,46385	3,467	,008
	İlkokul	308	4,5974	,60421		
	Ortaokul	101	4,4554	,93300		
	Lise	92	4,3696	,80816		
	Üniversite	35	4,4286	,88403		
2. Kendi kültüründen farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyle bakmamı sağladı.	Okur-yazar değil	7	3,8571	,89974	1,228	,298
	İlkokul	308	4,2370	,81055		
	Ortaokul	101	4,1386	,96984		
	Lise	92	4,0761	,96344		
	Üniversite	35	4,0000	1,23669		
3. İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,39728	2,697	,030
	İlkokul	308	4,3052	,87921		
	Ortaokul	101	4,1287	,99663		
	Lise	92	4,1087	1,04257		
	Üniversite	35	4,0286	1,12422		
4. Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,39728	,434	,784
	İlkokul	308	3,9058	1,11588		
	Ortaokul	101	3,9802	1,10436		
	Lise	92	3,8152	1,05798		
	Üniversite	35	3,8571	1,14128		
5. Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamamayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,25357	1,987	,095
	İlkokul	308	3,8831	1,10048		
	Ortaokul	101	3,9406	1,00818		
	Lise	92	3,7826	1,19363		
	Üniversite	35	3,4286	1,35659		

6. Okul Meclisleri, insanî değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.	Okur-yazar değil	7	2,2857	1,25357	4,836	,001
	İlkokul	308	3,6948	1,11448		
	Ortaokul	101	3,5644	1,20346		
	Lise	92	3,3152	1,33367		
	Üniversite	35	3,2000	1,25558		
7. Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.	Okur-yazar değil	7	2,7143	1,79947	3,193	,013
	İlkokul	308	3,9286	,98924		
	Ortaokul	101	3,9505	1,08974		
	Lise	92	3,6848	1,13805		
	Üniversite	35	3,8286	1,15008		
8. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,25357	6,034	,000
	İlkokul	308	4,5000	,80511		
	Ortaokul	101	4,3267	,99105		
	Lise	92	4,2609	1,05736		
	Üniversite	35	3,9714	1,12422		
9. Okul Meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.	Okur-yazar değil	7	2,8571	1,34519	1,745	,139
	İlkokul	308	3,6104	1,17693		
	Ortaokul	101	3,6436	1,22134		
	Lise	92	3,4022	1,34295		
	Üniversite	35	3,2571	1,22097		
10. Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,38013	2,195	,068
	İlkokul	308	3,6526	1,19148		
	Ortaokul	101	3,5842	1,07021		
	Lise	92	3,3043	1,39654		
	Üniversite	35	3,2286	1,30802		
11. Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.	Okur-yazar değil	7	3,2857	,95119	2,273	,060
	İlkokul	308	3,7597	1,06808		
	Ortaokul	101	3,6634	1,16857		
	Lise	92	3,4891	1,24472		
	Üniversite	35	3,2857	1,27352		
12. Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.	Okur-yazar değil	7	2,5714	1,51186	4,271	,002
	İlkokul	308	4,0519	,97721		
	Ortaokul	101	4,0198	1,09526		
	Lise	92	3,8804	1,04663		
	Üniversite	35	3,7429	1,29121		
13. Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.	Okur-yazar değil	7	2,8571	1,34519	1,833	,121
	İlkokul	308	3,7922	1,03159		
	Ortaokul	101	3,7228	1,15861		
	Lise	92	3,5761	1,17888		
	Üniversite	35	3,6571	1,23533		

14. Her insanın farklı düşüncüleri olabileceğini gördüm.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,61835	2,884	,022
	İlkokul	308	4,4740	,87453		
	Ortaokul	101	4,2871	,97300		
	Lise	92	4,2391	1,11306		
	Üniversite	35	4,2286	1,13981		
15. Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,51186	3,754	,005
	İlkokul	308	4,2825	,96591		
	Ortaokul	101	4,0099	1,15321		
	Lise	92	3,9022	1,21402		
	Üniversite	35	4,1429	,94380		
16. Kendisinden farklı düşünen kişilere karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,39728	,826	,509
	İlkokul	308	3,9838	1,16814		
	Ortaokul	101	3,8119	1,27053		
	Lise	92	3,7935	1,29698		
	Üniversite	35	3,9714	1,09774		
17. Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,27242	2,673	,031
	İlkokul	308	4,1461	,95232		
	Ortaokul	101	3,9505	1,07123		
	Lise	92	3,8370	1,15099		
	Üniversite	35	3,9143	1,09468		
18. Demokrasi ve cumhuriyetin diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,2857	,75593	1,939	,103
	İlkokul	308	4,2597	,94338		
	Ortaokul	101	4,1683	1,02048		
	Lise	92	4,2826	,96449		
	Üniversite	35	4,1714	1,07062		
19. Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,8571	1,46385	,881	,475
	İlkokul	308	4,3636	1,01979		
	Ortaokul	101	4,3564	1,00582		
	Lise	92	4,3261	,96201		
	Üniversite	35	4,1143	,99325		
20. Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,49603	2,335	,055
	İlkokul	308	4,2662	1,05264		
	Ortaokul	101	4,1287	1,06455		
	Lise	92	4,0326	1,17156		
	Üniversite	35	4,0000	1,28338		
21. İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.	Okur-yazar değil	7	2,8571	1,86445	4,053	,003
	İlkokul	308	4,1266	1,06783		
	Ortaokul	101	3,9208	1,08336		
	Lise	92	3,8152	1,27468		
	Üniversite	35	3,6857	1,43017		

22. Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,71825	1,504	,200
	İlkokul	308	3,9416	1,05384		
	Ortaokul	101	3,7624	1,20124		
	Lise	92	3,7391	1,23029		
	Üniversite	35	3,6000	1,39748		
23. Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,0000	1,91485	4,244	,002
	İlkokul	308	4,0357	1,01873		
	Ortaokul	101	3,9505	1,18639		
	Lise	92	3,7500	1,09570		
	Üniversite	35	3,4571	1,24482		
24. Genel ve yerel seçimlerde oy vermenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,38013	2,833	,024
	İlkokul	308	4,1818	,89118		
	Ortaokul	101	4,0594	1,02783		
	Lise	92	4,1087	,99952		
	Üniversite	35	3,7714	1,23873		
25. Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,61835	1,714	,145
	İlkokul	308	4,0130	1,18617		
	Ortaokul	101	3,7624	1,35017		
	Lise	92	3,8152	1,29181		
	Üniversite	35	3,5714	1,57715		
26. Seçimde belirlenen kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,27242	1,727	,143
	İlkokul	308	4,1558	,90334		
	Ortaokul	101	4,0000	1,12250		
	Lise	92	4,0326	1,05300		
	Üniversite	35	3,8857	1,23125		
27. Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,39728	1,571	,181
	İlkokul	308	4,3474	,90209		
	Ortaokul	101	4,1980	1,12267		
	Lise	92	4,2609	1,04692		
	Üniversite	35	4,1714	,92309		
28. İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,0000	1,91485	5,071	,001
	İlkokul	308	4,3669	,95764		
	Ortaokul	101	4,0396	1,07630		
	Lise	92	4,1304	1,05056		
	Üniversite	35	4,1429	1,11521		
29. Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,13389	1,105	,353
	İlkokul	308	4,1526	1,01428		
	Ortaokul	101	4,0198	1,14874		
	Lise	92	4,0435	1,13789		
	Üniversite	35	4,0286	1,17538		

30. Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,25357	2,691	,030
	İlkokul	308	4,2370	,90546		
	Ortaokul	101	4,1584	1,09300		
	Lise	92	3,9674	1,12368		
	Üniversite	35	4,0857	1,12122		
31. Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edeceğimi öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,0000	1,52753	3,674	,006
	İlkokul	308	4,0519	,98386		
	Ortaokul	101	3,9307	1,15115		
	Lise	92	3,7500	1,21912		
	Üniversite	35	3,6000	1,31059		
32. Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.	Okur-yazar değil	7	3,7143	1,49603	4,068	,003
	İlkokul	308	4,3864	,84849		
	Ortaokul	101	4,0990	1,15330		
	Lise	92	4,0978	1,15844		
	Üniversite	35	3,8857	1,38843		
33. Okul meclisi projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.	Okur-yazar değil	7	2,5714	1,61835	1,909	,108
	İlkokul	308	3,6753	1,09713		
	Ortaokul	101	3,5644	1,34474		
	Lise	92	3,5870	1,31894		
	Üniversite	35	3,3714	1,30802		
34. Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunun farkına vardım.	Okur-yazar değil	7	3,4286	1,27242	1,992	,094
	İlkokul	308	4,0455	,93670		
	Ortaokul	101	3,8416	1,16390		
	Lise	92	3,8804	1,01464		
	Üniversite	35	3,7143	1,22646		
35. Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.	Okur-yazar değil	7	4,0000	1,52753	,974	,421
	İlkokul	308	4,1721	,95481		
	Ortaokul	101	4,0099	1,16185		
	Lise	92	4,0000	1,15787		
	Üniversite	35	3,9429	1,05560		
36. Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.	Okur-yazar değil	7	2,8571	1,57359	2,187	,069
	İlkokul	308	3,9026	,98039		
	Ortaokul	101	3,8614	1,22499		
	Lise	92	3,8370	1,09220		
	Üniversite	35	3,6000	1,14275		
37. Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,79947	1,377	,240
	İlkokul	308	4,0487	,99554		
	Ortaokul	101	3,9406	1,09382		
	Lise	92	4,0109	1,11429		
	Üniversite	35	3,8000	1,02326		

38. Kişilerin fikir alış verişini yaparak daha verimli sonuçlar alabileceğini anladım.	Okur-yazar değil	7	2,8571	1,46385	4,027	,003
	İlkokul	308	4,2273	,94488		
	Ortaokul	101	4,0792	1,20568		
	Lise	92	3,9674	1,22655		
	Üniversite	35	3,9429	1,02736		
39. Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,39728	3,022	,018
	İlkokul	308	4,3474	,84234		
	Ortaokul	101	4,0594	1,27923		
	Lise	92	4,0870	1,12565		
	Üniversite	35	4,2000	,96406		
40. İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.	Okur-yazar değil	7	3,1429	1,06904	5,185	,000
	İlkokul	308	4,2045	,96538		
	Ortaokul	101	3,7327	1,31066		
	Lise	92	4,0652	1,03568		
	Üniversite	35	4,0857	1,03955		
41. Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.	Okur-yazar değil	7	3,7143	1,38013	2,185	,069
	İlkokul	308	4,2110	,96398		
	Ortaokul	101	3,9109	1,27357		
	Lise	92	3,9783	1,12883		
	Üniversite	35	4,1429	,97446		
42. İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	4,1429	1,57359	1,077	,367
	İlkokul	308	4,1948	1,11008		
	Ortaokul	101	3,9901	1,36744		
	Lise	92	4,0217	1,24015		
	Üniversite	35	3,8857	1,18251		
43. Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,0000	1,73205	2,682	,031
	İlkokul	308	4,0065	,95840		
	Ortaokul	101	4,0000	1,07703		
	Lise	92	3,7935	1,28848		
	Üniversite	35	3,6857	1,10537		
44. Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,1429	1,67616	3,523	,008
	İlkokul	308	4,0325	,95104		
	Ortaokul	101	4,0792	1,05530		
	Lise	92	3,7717	1,16829		
	Üniversite	35	3,6286	1,03144		
45. Hukuk kurallarının önemini anladım.	Okur-yazar değil	7	3,1429	1,06904	2,851	,023
	İlkokul	308	4,0260	1,01743		
	Ortaokul	101	3,9703	1,12655		
	Lise	92	3,7391	1,19403		
	Üniversite	35	3,6571	1,16171		

46. Fırsat eşitliğini öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,2857	1,11270	1,630	,165
	İlkokul	308	3,8539	1,06227		
	Ortaokul	101	3,7525	1,26021		
	Lise	92	3,5761	1,26867		
	Üniversite	35	3,5714	1,26690		
47. Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.	Okur-yazar değil	7	3,8571	1,46385	1,569	,181
	İlkokul	308	4,1364	1,01499		
	Ortaokul	101	3,8812	1,20239		
	Lise	92	3,9348	1,07728		
	Üniversite	35	3,9143	1,06747		
48. Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,61835	1,441	,219
	İlkokul	308	4,1494	,91518		
	Ortaokul	101	3,9505	1,12584		
	Lise	92	4,0870	1,13537		
	Üniversite	35	3,9143	1,06747		
49. Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	4,0000	1,52753	1,385	,238
	İlkokul	308	4,2922	,89825		
	Ortaokul	101	4,0792	1,15484		
	Lise	92	4,0870	1,14501		
	Üniversite	35	4,1429	1,00419		
50. Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.	Okur-yazar değil	7	3,5714	1,90238	2,078	,082
	İlkokul	308	4,2175	1,09251		
	Ortaokul	101	3,9802	1,23272		
	Lise	92	3,9348	1,29075		
	Üniversite	35	3,9143	1,14716		
51. Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.	Okur-yazar değil	7	3,7143	1,38013	2,635	,033
	İlkokul	308	4,3019	,89683		
	Ortaokul	101	3,9802	1,31894		
	Lise	92	4,0652	1,13684		
	Üniversite	35	4,0571	1,28207		
52. Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetişmemizi sağlar.	Okur-yazar değil	7	2,5714	1,61835	3,835	,004
	İlkokul	308	3,8734	1,05864		
	Ortaokul	101	3,8218	1,13487		
	Lise	92	3,6413	1,28885		
	Üniversite	35	3,4000	1,31059		
53. Ülkesine bağlı ve vatandaşlık sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim	Okur-yazar değil	7	3,7143	1,70434	3,097	,015
	İlkokul	308	4,3312	,95539		
	Ortaokul	101	4,0495	1,22781		
	Lise	92	4,0326	1,13342		
	Üniversite	35	3,9429	1,18676		

Tablo 2.5. incelediğinde annenin eğitim durumu yükseldikçe Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile hedeflenen kazanımlara yönelik olumlu cevapların arttığı görülmüştür. Kaldırım'ın (2003) yaptığı araştırmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda annenin eğitim düzeyi ilköğretim düzeyinden ortaöğretime ve üniversite düzeyine yaklaştıkça öğrencilerin demokrasi algılarında anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi düştükçe, demokrasi kültürünü daha iyi algıladıkları görülmüştür. Annenin eğitim durumu ilkokul ve ortaokul seviyesinde olan öğrenciler, lise ve üniversite düzeyinde eğitim gören annelerin çocuklarına göre bu proje sayesinde demokrasi kültürünü daha çok edinmişlerdir sonucuna varılabilir. Yapılan araştırmada hem babanın eğitiminin hem de annenin eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde aile eğitiminin önemi de ortaya çıkmaktadır. Özellikle demokrasiyi bizzat yaşayan ve uygulayan bireyler olarak yetişmelerine yönelik maddelerde daha olumlu puanlar alındığı söylenebilir.

2.2.4. Gelir Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin Görüşleri

Öğrencilerin gelir durumunun demokrasi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımları kazanmalarına yönelik öğrenci görüşlerinin öğrencinin gelir durumuna göre değişiklik gösterip göstermediğine yönelik yapılan analizlerde anlamlı fark bulunmamıştır. Diğer bir ifadeyle bu araştırmada öğrencilerin gelir durumu demokrasi ve okul meclisleri projesiyle kazandırılması hedeflenen kazanımlara yönelik öğrenci görüşleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturacak bir değişken olmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımların öğrenci görüşlerine yönelik sonuçları incelendiğinde “sosyal hayatımızdaki karar alma süreçlerine etkin, sorumlu, katılımcı bireylerin yetiştirilmesinin sağlanması”, “ öğrencilerin proje sayesinde Atatürk’ün Türk gençliğine emanet ettiği Cumhuriyet ve demokrasinin diğer rejimlerden farkını öğrenme imkânının sağlanması”, “demokrasi ilkelerinin hâkim olduğu bir atmosfer içinde, öğrencilerin demokrasiyi bizzat yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetiştirmelerinin sağlanması”, “öğrencilere proje sayesinde, yaşadıkları toplumda farklı düşünceler ve buna bağlı olarak muhalefet olgusunu kavrama ve kabullenme alışkanlığının kazandırılması”, “demokrasi kültürü içinde kendi düşünce ve değerlerini geniş kitlelere en iyi şekilde ifade etme becerisinin kazandırılması”, “yerleşik bir demokrasi kültürü bilincinin kazandırılması”, “seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması” kazanımlarını öğrencilerin “her zaman” düzeyinde kazandıkları yönünde görüşler belirttikleri, yani bu kazanımları edindikleri söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, öğrencilerin tümünün ankete verdikleri yanıtlara göre, demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımların öğrencilere kazandırılma düzeyine ilişkin öğrencilerin “Çok” kazandığı, başka bir ifadeyle öğrencilerin genel olarak proje ile hedeflenen kazanımları edindikleri söylenebilir.

Cinsiyete göre öğrencilerin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine bakıldığında kız öğrenciler lehine anlamlı fark çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle kız öğrenciler kazanımların kazanılma düzeyi hakkında daha olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Özellikle demokrasi kültürü içerisindeki bireysel hak ve özgürlükler konusunda bilinçlenme ve haklarını bilme maddelerine yönelik kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu söylenebilir. Bu durum kız öğrencilerin toplum ve aile içerisinde bireysel hak ve özgürlükler bakımından daha çok sorunla karşılaştıklarını göstermektedir.

Babanın eğitim durumuna göre demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine bakıldığında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Annenin eğitim durumlarına göre Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine bakıldığında anlamlı farklılık bulunmuştur. Annenin eğitim durumu düştükçe kazanımları edinme düzeyi de artmaktadır.

Gelir durumuna göre demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeylerine bakıldığında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Projede özellikle babanın ve annenin eğitim durumu incelendiğinde ilkökul ve ortaokul seviyesinde eğitim görmüş olan anne ve babaların çocuklarının demokrasiyi algılama düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da projenin başarısı sayesinde böyle bir sonucun ortaya çıktığını göstermektedir.

Tüm bu sonuçlar Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin öğrencilerde demokrasi kültürü oluşturmada etkili olduğunu göstermektedir. Ancak projenin henüz yeni uygulanmaya başladığı ve uygulamadaki eksiklerin giderileceği göz önüne alınırsa, projenin yetişmekte olan kuşaklara demokrasiyi yaşayarak küçük yaşlarda benliklerinin bir parçası haline getirmelerinde ve demokrasi kültürünü tabandan itibaren oluşturmada etkili olacağı yönündedir. Bunlar ileriye dönük öngörüler olmakla birlikte, projenin ciddiyetle ve hedefleri doğrultusunda uygulanmasının da önemli olduğu bir gerçektir.

Bu sonuçlara bağlı olarak projenin katkısını daha etkili bir hale getirebilmek için şu öneriler getirilmiştir:

1-Demokrasi kültürünü topluma yayabilmek ve demokrasiyi yaşayabilmek için toplumun temelini oluşturan ailelerin de demokratik uygulamalar konusunda bilinçlendirilmeleri gerekir.

2-Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin etkili bir şekilde uygulanabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için tüm yönetici, öğretmen ve öğrencilerin

bilgilendirilmesi, bunun için de hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi programın etkililiği açısından olumlu katkı sağlayacaktır.

3-Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesini kâğıt üzerinde uygulanması gereken bir çalışma olmaktan öteye geçirmek ve öğrenciler için önemini artırmak, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine katkı sağlamak için, okul meclislerine yasal hak ve sorumluluklar verilebilir.

4- Toplumsal demokrasi anlayışı her türlü demokratik uygulamalarla okul meclisine örnek olmalıdır.

5- Demokrasi eğitimi ancak demokratik bir eğitimle gerçekleştirilebilir. Bu amaca uygun olarak eğitim ortamları demokratik ilkelere göre yapılandırılmalı ve öğrencinin demokratik davranışlar geliştirmesine olanak sağlamalıdır.

6- Öğrencilerin demokratik bir kişilik kazanmalarını sağlamak için eğitim ortamında her türlü karar alma ortamlarına öğrencilerin etkin katılımlarının sağlanması gerekir.

7-Sınıf ortamlarında tartışma teknikleri etkili bir şekilde uygulanarak öğrencilerin farklı görüşlere saygı gösterip, hoşgörüyü yaklaşılabilmesi sağlanmalıdır.

8- Öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda yeterli donanımına sahip olması için eğitim fakültelerinin tüm programlarına demokrasi eğitimi ile ilgili derslerin konulması gerekmektedir.

9-Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi çeşitli sosyal ve kültürel aktivitelerle desteklenmelidir.

10-Öğrencilerde demokrasi bilincinin yerleşebilmesini sağlamak amacıyla bazı okulların isimleri “ demokrasi” olarak değiştirilmeli veya yeni açılan okullara demokrasiye yönelik isimler verilmelidir.

11-Ders içerisinde demokrasiye yönelik tartışma konuları belirlenmeli ve öğrencilerin bu konulara hazırlıklı gelmeleri sağlanmalıdır.

12-Demokrasi eğitimi sadece öğrenciler ile sınırlı kalmamalı ve öğrenci velileri de bu konuda bilgilendirilmelidir.

13-Okullarda demokrasiyi benimsetmeye ve öğretmeye yönelik yapılan faaliyetler kesinlikle kağıt üzerinde kalmamalı ve uygulama noktasında tam olarak gerçekleştirilmelidir.

14-Öğrencilere demokrasinin nasıl işlediğini gösterebilmek amacıyla mümkünse TBMM' ye geziler yapılmalı ve meclis toplantıları izletilebilmelidir. Eğer bu durum mümkün değilse il veya ilçelerdeki belediye teşkilatının veya il genel meclisinin toplantıların öğrenciler götürülmelidir.

15-Gerekli kişilerle irtibata geçilerek öğrencilere demokrasiye yönelik bilgilendirme faaliyetleri yapılmalıdır.

16-Okul içerisinde idareci ve öğretmenlerin bir işbirliği içerisinde hareket edip demokratik yaşamın gereklerini bütün yönleriyle öğrencilerin gözleri önüne serebilmelidirler.

17-Ders kitaplarında ara disiplin konularına daha fazla önem verilip, bu kazanımların eksiksiz bir şekilde öğrenciye verilmesi sağlanmalıdır. Bu konudaki sorumluluğu tüm branş öğretmenleri paylaşmalıdır.

18- Konuyla ilgili aile görüşlerini de içeren başka araştırmalar yapılabilir.

EKLER

Ek 1. Milli Eğitim Müdürlüğünün Anket Çalışması için Valilik Makamına Yazdığı Yazısı

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

108

Sayı : B.08.4.MEM.4.43.00.05.1.510/
Konu : Anket Çalışması

5492

04 NİS 2008

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) MEB.bağlı Okul ve Kurumlarda yapılacak Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi .
b) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 31.03.2008 tarihli ve 992 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın İlgi (a) Yönergesi doğrultusunda Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler bölümü yüksek Lisans öğrencisi Hakan ÖZDEMİR Merkez Zafer,30 Ağustos,Barbaros,Abdurrahman Paşa,Fuat Paşa,Atatürk Fatih,Yenidoğan,Gazi Kemal,Linyit,Dumlupınar ve Şair Şeyhi İlköğretim Okullarında "İlköğretim 8.öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırma Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Etkinliği" konulu anket çalışması yapmak istemektedir.

Eğitim-öğretimi aksatmadan,konunun dışına çıkmamaları,bütün sorumluluğun ilgililere ve Okul Müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen anket çalışmasının yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Takdirlerinize arz ederim.

Mustafa GÜVEN
İl Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR:

04/04/2008

Günay ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek 2. Milli Eğitim Müdürlüğünün Anket Çalışmasına İlişkin Yazısı

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

109

Sayı : B.08.4.MEM.4.43.00.05.1.510
Konu : Anket Çalışması

5575

07 Nis 2008

Sayın; Hakan ÖZDEMİR
Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sos.Bil.öğ.Y.L.Programı
Öğrencisi

İlgi : a) İlgi Yönergenin 5.maddesinin (O) bendi.
b) Dumlupınar Üniversitesi Sos. Bil. Enst.Müd.31.03.2008 tarihli ve 992 sayılı yazısı
c) Valilik Makamının 04.04.2008 tarihli ve 5492 sayılı onayı

İlimiz Merkez İlköğretim Okullarında Anket çalışması yapmak isteğinize ilişkin Valilik Makamının onayı ekte gönderilmiştir.
Yapılacak tez çalışmasının 2 örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüze teslim edilmesini önemle rica ederim.

Osman YATKIN
Müdür a.
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

EKLER :
1- Onay (1 adet)

Ek 3. Anket Soruları

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilerle ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise “DEMOKRASİ EĞİTİMİ VE OKUL MECLİSLERİ PROJESİ” nin sizlere demokrasi kültürü kazandırmada katkısını ölçmeye yönelik cümleler yer almaktadır. Ankete doğru ve samimi cevaplar vermeniz araştırmanın güvenilirliğini için önemlidir. Elde edilen bilgiler gizli tutulacak, sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve ders notlarına etki etmeyecektir. Lütfen bütün maddeleri cevaplayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Hakan ÖZDEMİR

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

1.Cinsiyetiniz:

Erkek () Kız ()

2. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur- yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu ()
Üniversite mezunu()

3. Annenizin eğitim durumu nedir?

Okur- yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu ()
Üniversite mezunu()

4.Ailenizin aylık geliri ne kadar?

0-400 Tl () 400-800 Tl ()

800-1200 Tl () 1200-1600 Tl ()

1600 ve üstü()

Lütfen işaretlenmemiş bir madde olup olmadığını kontrol ediniz.

Sevgili Öğrenciler,

Bu ölçek, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesine ilişkin görüşlerinize ve kazandığınız bilgi ve becerilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Ankette sizin görüşlerinizi belirlemeyi amaçlayan 53 adet cümle bulunmaktadır. Her bir cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümlelere ne derece katıldığınızı belirlemek için cümlelerin sağındaki seçeneklerden size en uygun olan yalnız bir tanesini (X) işareti koyarak işaretleyiniz. İşaretlediğiniz seçeneklerin doğru ya da yanlış olması söz konusu değildir. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Hakan ÖZDEMİR

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Başkalarının haklarına saygı duymayı öğrendim.					
2. Kendi kültürümden farklı kültüre sahip insanlara da hoşgörüyle bakmamı sağladı.					
3. İnsan haklarını öğrenmeme yardımcı oldu.					
4. Benim gibi düşünmeyen insanlarla da arkadaş olmayı öğrendim.					
5. Kişileri düşüncelerinden dolayı yargılamamayı öğrendim.					
6. Okul Meclisleri, insanî değerleri öğrenmemi kolaylaştırdı.					
7. Eşitlik ilkesinin öğretilmesi için ideal bir uygulama olduğunu düşünüyorum.					
8. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tanımamda katkı sağladı.					
9. Okul Meclisleri, öğrencileri, kendi fikirlerini söylemesi konusunda cesaretlendirdi.					
10.Okulda öğretmenler ve öğrenciler arasında demokratik bir ortam olmasının, okul meclisi çalışmalarına olumlu etki yarattığını düşünüyorum.					
11.Okul Meclisleri, toplumsal gelişmelere duyarlı olmamı sağladı.					
12.Öğrencinin kişisel sorumluluk almasındaki önemini kavradım.					
13.Demokratik ilkelerin, kurumların ve işleyişinin yararlarına inanmamı sağladı.					
14.Her insanın farklı düşüncüleri olabileceğini gördüm.					
15.Fikirlerin eleştirilebileceğini öğrendim.					
16.Kendisinden farklı düşünen kişilere karşı ayrımcı olmamayı öğrendim.					
17.Demokrasilerde kişi haklarının ön planda olduğunu anladım.					
18.Demokrasi ve cumhuriyetin diğer yönetim şekillerinden farklı olduğunu öğrendim.					
19.Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu öğrendim.					
20.Herkesin fikrini özgürce açıklayabileceğini kavradım.					

21. İnsanların fikirlerini rahatça söyleyebileceğini öğrendim.					
22. Toplumsal sorunların çözümüne katılmayı öğrendim.					
23. Okulda alınacak kararlara katılmanın ne kadar önemli olduğunu öğrendim.					
24. Genel ve yerel seçimlerde oy vermenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim.					
25. Sorunların şiddetten uzak, barış içerisinde çözülmesi gerektiğini kavradım.					
26. Seçimde belirlenen kurallara uymanın önemini ve gerekliliğini öğrendim.					
27. Demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu öğrendim.					
28. İnsanların siyasi ve sosyal haklara sahip olduğunu öğrendim.					
29. Siyasi liderleri özgürce seçebileceğimi öğrendim.					
30. Kişisel sorumlulukların önemini kavradım.					
31. Kendi fikirlerimi daha iyi nasıl ifade edeceğimi öğrendim.					
32. Ülkemiz için demokrasinin çok önemli olduğunu anladım.					
33. Okul meclisi projelerinin uygulamalı olarak yapılması demokrasi kültürünü anlamamda yardımcı oldu.					
34. Topluma ait temel kavram ve değerlerin olduğunu farkına vardım.					
35. Demokrasinin yaşanılarak daha iyi öğrenileceğini kavradım.					
36. Kendi düşünce ve değerlerimi geniş kitlelere ifade etme becerisinin önemini kavradım.					
37. Öğrencilerin toplumsal olaylara ve gelişmelere duyarlı olması gerektiğinin farkına vardım.					
38. Kişilerin fikir alış veriş yaparak daha verimli sonuçlar alabileceğini anladım.					
39. Demokraside halkın önemli olduğunu öğrendim.					
40. İnsanların kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetildiğini anladım.					
41. Millet iradesinin her şeyden önemli olduğunu kavradım.					
42. İnsanların renk, cinsiyet, maddi durum, fiziki görünüm vb. ayrımlar olmadan eşit olduğunu öğrendim.					
43. Hayata sorgulayarak bakmayı öğrendim.					
44. Güncel olaylar hakkında tartışmayı öğrendim.					
45. Hukuk kurallarının önemini anladım.					
46. Fırsat eşitliğini öğrendim.					
47. Demokrasilerde duygusallık yerine gerçekçi olmanın önemini anladım.					
48. Demokrasinin bireysel özgürlüğü koruduğunu ve geliştirdiğini öğrendim.					
49. Demokrasilerde çoğunluğun kararının belirleyici olduğunu öğrendim.					
50. Çocuk haklarının da olduğunu öğrendim.					
51. Ülkeyi kimin yöneteceğine çoğunluğun genel seçimler yoluyla serbestçe karar verdiğini kavradım.					
52. Okul Meclisleri Projesi demokrasiyi yaşayan, uygulayan bireyler olarak yetiştirmemizi sağlar.					
53. Ülkesine bağlı ve vatandaşlık sorumluluklarını hisseden bir vatandaş olmayı öğrendim					

KAYNAKÇA

- AĞCA, Hüseyin, **Ailede Eğitim**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993
- AKGÜNDÜZ, Ahmet ve ÖZTÜRK, Said, **Bilinmeyen Osmanlı**, Birinci Baskı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.
- AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Dokuzuncu Baskı, Pegem A Yay., Ankara, 2004
- AKYÜZLÜ, Kürşad Alparslan, “ İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Demokratik Tutum ve Davranışları.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2005.
- ALICIGÜZEL, İzzettin, **Çağdaş okulda Eğitim ve Öğretim**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1999
- ALKIN, Senar, “İngiltere ve Türkiye’de İlköğretim Programlarındaki Vatandaşlık Eğitiminin Karşılaştırılması.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
- ARIBAŞ, Sebahattin, “Milli Kültür, Bilim ve Eğitim Alanındaki İlişki”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 141: 19-21, 1999.
- ANDAÇ, Tolga, “**John Dewey ve Demokrasi Anlayışı**”, **Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.**, (09.12.2007).
- ATAR, Yavuz, **Demokrasilerde Anayasal Değişmenin Dinamikleri ve Anayasa Yapımı**, Konya, Mimoza Basım Yayın,1997.
- AYDOĞAN, İsmail ve KUKUL, Feride “Öğretmenler ve Öğretim Üyelerinin Demokratik Davranışlarının Analizi “ Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı: 11: 23–31, 2003.
- AYGÜNEŞ, Hüseyin “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”, **Çayçiçeği Dergisi**, Sayı: 14: 3-8, Trabzon, 2004.
- BİÇER, Baykal, “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi İle Öğrencilerde Demokratik Kültür Kazanımlarının Orta Öğretim Öğretmenlerince Değerlendirilmesine Yönelik Bir Analiz.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2007.

- BİLHAN, Saffet, “**Eğitim Felsefesi**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 164, Ankara, 1991
- BİLGİN, Nihat, **Çağdaş ve Demokratik Eğitim**, İkinci Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1994
- BÜYÜKGÜZEL, İbrahim, “Türkiye’de ilköğretimin amaçlarında değişme”, **Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans Ders Ödevi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2004.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş, **Yüksek Öğretim Programları ve Demokratik Tutumlar**, Türk Demokrasi Vakfı Yay., Ankara, 1995.
- _____, “**Demokrasi Eğitimi**”, Birinci Baskı, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1990.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve KESİCİ, Şahin, “**Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi**”, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1998
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve Arkadaşları, “İlkokul Öğretmenlerinin İnsan Hakları ve Demokrasi ile İlgili Tutumları”, **M.Ü. II. Ulusal Eğitim Sempozyumu Bildirileri**, 139, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1996.
- CAN, Niyazi, “Türk Milli Eğitim Sisteminde Demokrasi eğitimi ve Sorunları” , **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Sayı: 30: 31–36, Haziran, 2005.
- CILGA, İbrahim, “Demokrasi İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 151: 69-73, 2004.
- ÇEÇEN, Anıl, **İnsan Hakları**, İkinci basım, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995
- ÇIKRIK, Oktay, **İlköğretim Hayat Bilgisi Ders İçeriğinin Öğretmen-Yönetici-Uzman Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, .**” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2003
- DÖNMEZER, İbrahim, **Ailede İletişim ve Etkileşim**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- DEWEY, John, **Demokrasi ve Eğitim**, (Çev.:Tahsin Yılmaz)Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Bornova- İzmir, 1996.

_____, **Özgürlük ve Kültür**, (Çev.: Vedat Günyol), Remzi Kitabevi, İstanbul.

DOĞAN, İsmail, **Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları**, Birinci Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2002.

DOĞANAY, Ahmet, ÇUHADAR, Andaç ve SARI, Mediha, “Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Demokrasi Anlayışlarına İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi”, 362–373, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.

DUMAN, Bilal, “Öğrenme- Öğretme Sürecindeki Entelektüel Şizofrenizm”,94–108, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.

ERG, “Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu”, **Web: İlköğretim-online.org.tr/vol5say1/yenimüfredat_raporu%5b1%5D.pdf**, (23.11.2008).

ERTUĞRUL, Halit, **Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi**,2000, Nesil Yayınları, İstanbul, 2000.

GENÇ, Salih Zeki, **Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 171: 43-53, 2006.

FİNLEY, Moses I.,**Antik ve Modern Demokrasi**, Birinci Baskı, (Çev.: Deniz Türker), Ayraç Yay., Ankara, 2003.

GENÇ, Salih Zeki ve KALAFAT Temel, “Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”, **Manas Dergisi**, sayı:19: 213, 2006

GİRGİN, Günseli ve GÜRŞİMŞEK, Işık, “Okul Öncesi Eğitimde Demokrasi İle İlgili Bir Takım Kavramların Etkin Öğrenme Yöntemleri İle Verilmesinin Öğrenme Düzeyine Etkisi”, 310–315, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004

GÖKCAN, Kemal “Demokrasi Kültürü”,

www.sosyalhizmetuzmani.org/demokrasikulturu.htm - 40k

(16.02.2007).

GÖKÇE, Fatih, **Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim**, Eylül Yayın evi, Ankara, 2000.

GÖMLEKSİZ, Müfit, “Türk Dili Ve Edebiyat Dersinde Uygulanan Kubaşık Öğrenme Yönteminin Erişkiye, Demokratik Tutumlara Ve Benlik Saygısına Etkisi”, 476–493, **1.Eğitim Bilimleri Kongresi**, Adana, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1994.

GÖZÜTOK, Dilek, **Öğretmenlerin Demokratik Tutumları**, Birinci Baskı, Türk Demokrasi Vakfı, Ekin Matbaacılık-Yay., Ankara, 1995.

GÜLMEZ, Mesut, **İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**, Birinci Baskı, Türkiye vce Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1994.

GÜRŞİMŞEK, Işık ve GÖREGENLİ, “Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerde Demokratik Tutumlar, Değerler ve Demokrasiye İlişkin İnançlar”, 77–84, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.

GÜVENÇ, Bozkurt, **“Kültür ve Demokrasi”**, Birinci Baskı, Gündoğan Yay., Ankara, 1996.

İŞİK, Halil, GÜVEN, Bülent ve Apaydın, Betül , “Hayat Bilgisi Programlarının Demokratik Davranışları Kazandırma Açısından Değerlendirilmesi”, 454–460, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, **“Yeni İnsan ve İnsanlar”**, Onuncu Basım, Evrim Yay., İstanbul, 2005.

KALDIRIM, Elif, “İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003

KARASAR, Niyazi, **“Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler”**, Sekizinci Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1998.

- KARAKUŞ, Mehmet, “Okul Ortamının İnsan Hakları Açısından Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, 213–221, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart üniversitesi, 2004.
- KARAKÜTÜK, Kasım, **Demokratik Laik Eğitim**, Anı yayıncılık, Ankara, 2001
- KEPENEKÇİ, KARAMAN Yasemin, , **İnsan Hakları Eğitimi**, Birinci Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.
- _____, “Demokratik Okul”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı 11: 44–54, 2003
- KINCAL, Remzi, “Demokrasi Eğitimi –Sunuş–”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.
- KOÇYİĞİT, KARABAY Banu, “Farklı Öğretim Materyalleriyle Desteklenerek Yürütülen Öğretimin ve Ölçme Değerlendirme Etkinliklerinin Eleştirel Düşünmeye Katkısı”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, 162–168, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.
- KONGAR, Emre, **Demokrasi ve Kültür**, Dördüncü Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
- KUZGUN, Yıldız, **Sınıfta Demokrasi**, Üçüncü Baskı, Eğitim-sen yayınları, Ankara, 2002.
- L. Barth, James ve DEMİRTAŞ, Abdullah, **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Millî Eğitim Yayınları, Ankara, 1996.
- OĞUZKAN, F., “**Eğitim Terimleri Sözlüğü**”, Üçüncü Baskı, Emel Matbaacılık, Ankara, 1993
- OZANKAYA, Özer, **Cumhuriyet Çınarı**, Birinci Baskı, Ordem Reklam Yay., Ankara, 1999.
- MEB, **Milli Eğitim Temel Kanunu**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1975
- MEB, **İlköğretim Okulu Programı**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1995

MEB, **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4–5. Sınıflar) Öğretim Programı**, (Eğitim Amacıyla Hazırlanan Taslak Baskı), Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi, Ankara, 2004.

MEB, **İlköğretim Programı**, Meb yayınevi, Ankara, 1995.

MEB, “İlköğretim Kurumları Yönetmeliği”, Resmi Gazete, 28 Ekim 2004.

MEB, “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi Yönergesi”,
<http://www.okulmeclisleri.meb.gov.tr>. (08.09.2004).

MEB, “**Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi**”, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanlığı, 2004.

METİN, Tuğba, “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesine Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Katılım Düzeyleri”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

OĞUZ, Aytunga, “Demokratik Değerlerin Kazandırılmasında Etkin Öğretim Yöntemleri”, 109–116, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.

ÖNCÜL, Remzi, “**Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**”, Birinci Baskı, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul , 2000.

ÖZPOLAT, Abdulvahap, “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”, **Bilim ve Aklın Aydınlightında Eğitim Dergisi**, Sayı: 50: 11-13, 2004.

ÖZSOY, Seçkin, “Demokrasi Eğitiminin İmkansızlığı Üzerine”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, 150–161, Çanakkale, Çanakkale 18 mart üniversitesi, 2004.

ÖZTÜRK, Yalçın, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi, Altın Kitaplar, İstanbul, 2002.

ÖZTÜRK, Cemil. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, PegemA, Ankara, 2002.

SAĞLAM, Halil İbrahim, “Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:146, s.67–71, 2000.

SARIBAY, A.Yaşar, Siyaset, **Demokrasi ve Kimlik**, Asa Kitabevi, Bursa, 1998.

- TURAN, Selahattin, “Demokratik Bir Toplum ve Okulda Bir Lider Olarak Öğretmenin Rolü”, **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, Sayı:3-4: 120-125, Mart, 2001
- ŞAHİN, Nesrin, “Çomü Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Demokratik Sınıf Ortamı İle İlgili Görüşleri”, 130-142, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, 2004.
- ŞAYLAN, Gencay **Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi**, Todaie Yayıncılık Bürosu, Ankara, 1998
- SÖNMEZ, Veysel, **Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999.
- TANIRLI, Hamit, “Demokrasi ve İnsan Hakları İle İlgili Konuların İlköğretim Kurumlarında Okutulmakta Olan Ders Kitapları İçerisindeki Yerinin İncelenmesi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Projesi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maraş, 2007.
- TANİLLİ, Server, **Devlet ve Demokrasi**, Adam Yayınları, İstanbul, 2001.
- TURAN, Mehmet ve TAŞPINAR, Mehmet, “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinin Öğrencilerin Demokrasi ve İnsan Haklarına İlişkin Görüşlerine Etkisi”, 229-246, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.
- TOPUZ, Hüseyin, **Demokrasi Eğitiminde Boyutlar ve Sorunları** (Panel: 1) Demokrasi İçin Eğitim Ankara: TED Yayınları, 1989.
- USLU, Mehmet, “İlköğretim 2.kademede Demokrasi Eğitimi Öğretmen ve Öğrencilerin Demokratik Davranışlar Sergileme Düzeyleri.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2003.
- ULUĞTEKİN, Sevda, CILGA, İbrahim ve İL Sunay, “Çoğulcu Demokratik Toplum İçin Aile Eğitim Projesi”, **Aile ve Toplum Dergisi**, sayı, 5: 29-33, 2002.

UYGUN, Oktay, **Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi**, Takav Matbaası, 1996.

VURAL, Birol, **Aile-Okul Birlikteliği**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2004

YEŞİL, Rüştü, **Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

_____, “Demokrasi Eğitiminde Tartışmanın Yeri ve Önündeki Engeller”, 295–302, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004.

YETEK, Yusuf, “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyi.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2003

YURTSEVEN, Reyhan, “Orta Öğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Demokratik Tutumları.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2003.

www.milliyet.com.tr/2006/06/17/kitap/kit13.html - 35k Erişim Tarihi: 22.11.2007

MARUFLU, Selçuk , “Demokrasi Kültürü,” **Vatan Gazetesi**, 5 Mart 2008.

DİZİN

A

aile.....xxii, 23, 24, 25, 27, 39, 53, 94, 95, 98
 Anayasa.....18, 105
 Atatürk Milliyetçiliği 27, 33, 45, 46, 47
 Atina.....13

B

bilgi ...xii, xiii, xx, 11, 20, 21, 24, 27, 29, 35, 36,
 38, 43, 46, 47, 49, 51, 103

C

Cumhuriyet.....vii, 15, 18, 33, 38, 42, 47, 53, 64,
 95, 109

Ç

çağdaş.....6, 14, 32, 40, 41, 43, 46, 47
 çoğunluk.....4, 13, 39

D

demokrasi ... v, xi, xii, xiii, xiv, xvi, xvii, xx, xxi,
 xxii, xxiii, xxiv, xxv, xxvi, 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9,
 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22,
 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47,
 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 64, 68, 69, 77,
 79, 80, 84, 87, 91, 94, 95, 96, 97, 102, 104
 demokrasi eğitimi..... v, xi, xii, xiii, xiv, xvii, xx,
 xxiii, xxiv, xxv, xxvi, 20, 22, 23, 25, 26, 27,
 28, 29, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 46,
 47, 48, 55, 79, 80, 87, 95, 96, 97
 demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi....v,
 xxiv, xxv, xxvi, 55, 79, 80, 87, 95, 96
 demokrasi kültürü. v, xii, xiii, xiv, xvi, xvii, xxv,
 9, 10, 12, 23, 25, 28, 31, 35, 41, 48, 49, 50,
 51, 53, 55, 57, 68, 69, 77, 84, 91, 94, 95, 96,
 102, 104
 Demos 1, 13

E

eğitim .v, xi, xii, xiii, xiv, xviii, xxii, xxvi, 4, 10,
 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32,
 33, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 47, 75, 80,
 87, 94, 96, 97, 102
 eleştirel.....6, 11, 29, 41, 42, 49

F

Fransız İhtilali 14

H

hukuk ..4, 6, 9, 11, 12, 14, 17, 21, 25, 45, 46, 50,
 52, 72

İ

ilgi.....xx, 2, 35, 38
 ilköğretim..... v, xi, xiv, xvii, xviii, xix, xxi, xxii,
 xxiii, xxiv, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 42, 43,
 44, 45, 49, 94
 işbirliği.....xxi, 22, 29, 35, 39, 41, 50, 52, 53, 98

K

kamuyu 48, 49
 karar4, 16, 17, 29, 30, 35, 40, 41, 42, 45, 47, 49,
 53, 58, 74, 78, 86, 93, 95, 97, 104
 katılım.....6, 9, 12, 30, 42, 51

M

Magna Carta.....14
 Meşrutiyet 17

O

okul xi, xiii, xviii, xix, xxii, xxiii, xxiv, xxv,
 xxvi, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 38,
 44, 45, 53, 56, 61, 76, 82, 88, 94, 97, 103
 ortaçağ 14
 Osmanlı.....15, 16, 17, 105

P

problem.....28, 30, 46, 47, 50
 program.....37, 38, 39, 40
 proje.....xii, 37, 44, 49, 52, 53, 94, 95

T

Tanzimat 17
 tartışma xxii, 4, 49, 50, 72, 80, 97
 toplumsal 6, 9, 10, 13, 24, 26, 30, 31, 34, 36, 44,
 50, 56, 58, 62, 65, 69, 70, 76, 77, 79, 82, 85,
 88, 91, 103, 104
 tutum...xii, xiv, xx, xxiv, 2, 9, 21, 29, 31, 34, 35,
 41, 42, 43, 44, 49, 50, 52

U

ulusal.....18

Y

yönetim xi, xxvi, 1, 4, 11, 13, 15, 17, 18, 20, 26,
 49, 55, 57, 64, 68, 77, 83, 89, 103
 yurttaş xi, xii, 43, 47